ទស្សនាវដ្តីនៃមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

ស្វែងរកការពិត

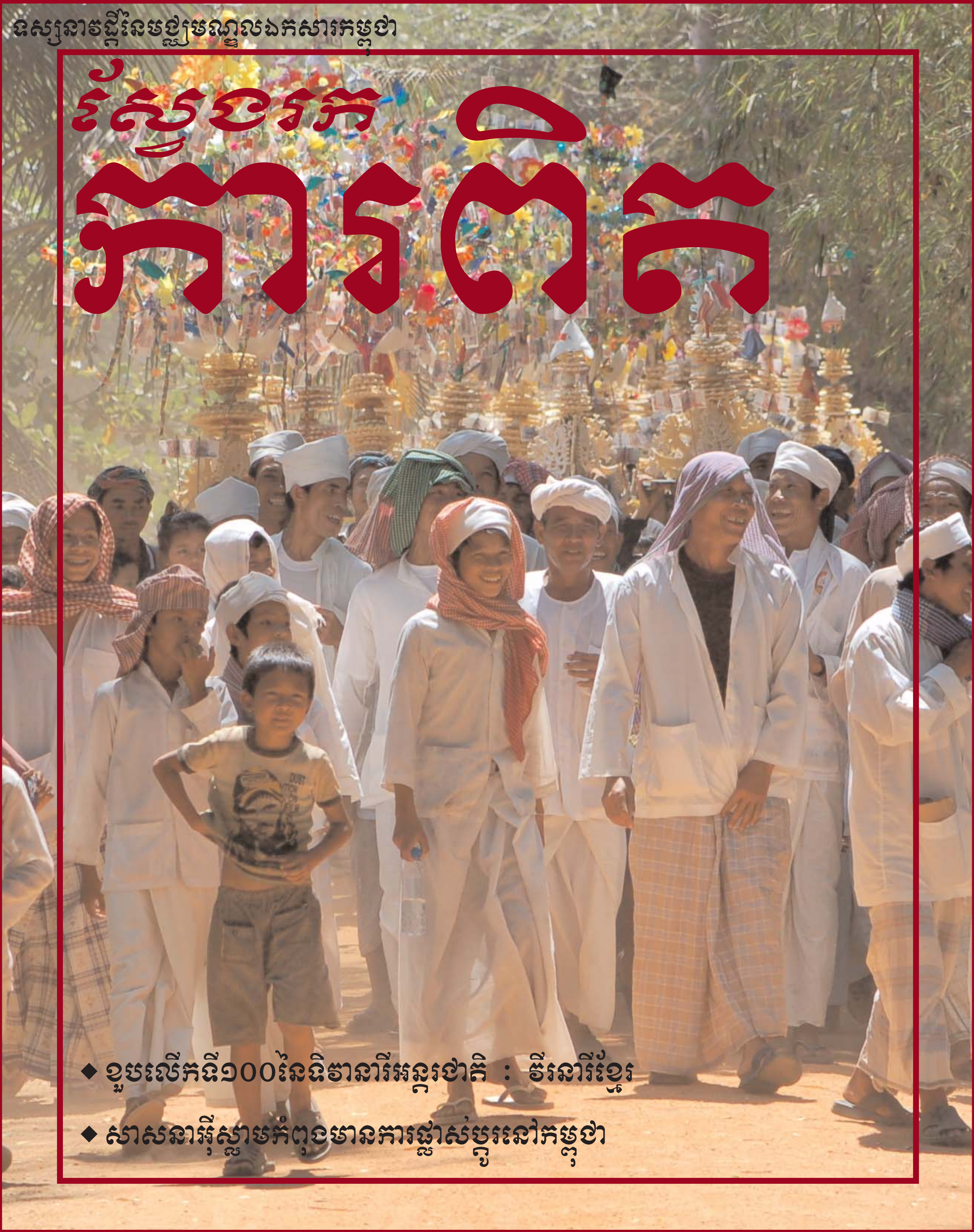

- ខួបលើកទី១០០នៃទិវានារីអន្តរជាតិ : ទីវនារីខ្មែរ
- សាសនាអ៊ីស្លាមកំពុងមានការផ្លាស់ប្តូរនៅកម្ពុជា

ចែកជូនដោយឥតគិតថ្លៃដល់មន្ទីរស្រុកនិងឃុំទូទាំងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

លេខ១៣៦ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១១

ស្វែងរកការពិត

លេខ១៣៦ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១១

ទស្សនាវដ្តីនៃមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

មាតិកា

◆ខួបលើកទី១០០នៃទិវានារីអន្តរជាតិ ៖ វីរនារីខ្មែរ ១

ផ្នែកឯកសារ

◆ភាពភ័យខ្លាចនៅក្នុងជីវិតកុមារភាព..៣

◆ម៉ាឡៃ ៖ ដប់ប្រាំឆ្នាំក្រោយសមាហរណកម្ម ៥

◆សិល្បៈការនិទមជ្ឈឹមខ្មែរក្រហម ៧

ផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រនិងការស្រាវជ្រាវ

◆កុមារភាពរបស់ ប៊ុត កន...១១

◆"ខ្ញុំអាណិតម្តាយខ្ញុំណាស់" ១៤

◆សាសនាអ៊ីស្លាមកំពុងមានការផ្លាស់ប្តូរនៅកម្ពុជា ២១

ផ្នែកច្បាប់

◆អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ២៥

◆ការស្វែងរកការពិតតាមដំណើរការនិតិវិធីមិនលម្អៀង.........................៣៦

វេទិកាពិភាក្សាសាធារណៈ

◆សាលក្រម ឌុច មានលក្ខណៈស្រាលពេក ៤៣

◆ការចងក្រងប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា ៤៤

◆ដំណើរស្វែងយល់ពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍...................................៥៣

ទំព័រស្រាវជ្រាវរកគ្រួសារ

◆គេរង់ចាំណែលនៃសង្គ្រាម ៥៧

ពិធីដង្ហែនំនៃបុណ្យម៉ាឡូត នៅស្រុកកំពង់ត្រឡាច ឆ្នាំ២០១១

រក្សាសិទ្ធិ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

អនុញ្ញាតឲ្យបោះពុម្ពផ្សាយដោយ

ក្រសួងព័ត៌មាននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ប្រកាសទេសរដ្ឋមន្ត្រីនិងរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន

លេខ០២៩១ពម/៩៩

ចុះថ្ងៃទី២ខែសីហាឆ្នាំ១៩៩៩

រូបថតឯកសារៈមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

និងសារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង

ស្នេរលេខនេះ ៖ ផេង ពង្សរ៉ាស៊ី, អេង កុកថាយ, ណាតាលី អេនជីសុន, សែន វិចិត្រ, សារ៉ា ចូនឌីកឃិន, សើ សាយ្យាណា, ដែន អានហ៊ួល, ជីណា ខតថេស,

អ្នកនិពន្ធនិងស្រាវជ្រាវ ៖ តាត លក្ខិណា, សោម ប៊ុនថន, ស៊ិន សុធីតា **អ្នកបកប្រែ ៖** ជា ផល្លា **និពន្ធនាយករង ៖** ឆាំង យុ **ជំនួយការនិពន្ធនាយក ៖** ញាណ សុជាតិ

ក្រាហ្វិកកុំព្យូទ័រ ៖ ស៊ឹម សុភ័ក្ត្រ **គ្រប់គ្រងការចែកផ្សាយ ៖** ម៉ម សុផាត Email: dccam@online.com.kh, Homepage: www.dccam.org

ខួបលើកទី១០០នៃទិវានារីអន្តរជាតិ ៖ វីរនារីខ្មែរ

ស្ត្រីខ្មែរទាំងអស់ដែលជាជនរងគ្រោះ និងរស់រានមានជីវិតពីរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យគឺជាវីរនារីខ្មែរ ។ អ្នកដែលបានរស់រានមានជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហមប្រមាណចិតសិបភាគរយគឺជាស្ត្រី ភាគច្រើនជាស្ត្រីមេម៉ាយ ។ ក្រោយរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យដួលរលំក្នុងឆ្នាំ១៩៧៩ ស្ត្រីគឺជាកម្លាំងស្នូលក្នុងការកសាងមាតុភូមិកម្ពុជានិងជាអ្នកស្តារសេដ្ឋកិច្ចជាតិឡើងវិញក្នុងអំឡុងទសវត្សរ៍៨០ និង៩០ ពេលដែលប្រទេសជាតិកំពុងប្រឈមមុខនឹងសង្គ្រាមស៊ីវិលជាមួយនឹងក្រុមឧទ្ទាមខ្មែរក្រហមដែលជាហេតុធ្វើឲ្យដំណើរការអភិវឌ្ឍមានភាពរអាក់រអួល ។ លើសពីនេះទៅទៀត ដោយសារតែកិច្ចខំប្រឹងប្រែងរបស់ស្ត្រីទាំងអស់នេះហើយដែលធ្វើឲ្យវប្បធម៌ ការអប់រំ ទំនៀមទម្លាប់ និងប្រពៃណីដែលស្ទើររលាយសាបសូន្យដោយស្នាដៃខ្មែរក្រហមរស់ឡើងវិញក្នុងមូលដ្ឋានសង្គមប្រចាំថ្ងៃរបស់កម្ពុជា ។ ក្រោមសម្ពាធសង្គមដ៏លំបាកលំបិនបែបនេះ ស្ត្រីខ្មែរបានបង្ហាញនូវភាពរឹងមាំនិងភាពអត់ធន់យ៉ាងអង់អាច ។

ក្នុងឱកាសគម្រប់ខួបលើកទី១០០នៃទិវានារីអន្តរជាតិនៅក្នុងឆ្នាំនេះ ខ្ញុំសូមស្នើតុលាការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមនិងជាសាធារណៈឲ្យមានការសាងសង់រូបសំណាកស្ត្រីជាមាតាម្នាក់ដើម្បីរំឮកដល់វីរភាពនិងភាពអង់អាចក្លាហាននៃស្ត្រីខ្មែរដែលរួចរស់ជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហម ហើយរូបសំណាកនេះ នឹងជាបូជនីយដ្ឋានមួយដើម្បីឧទ្ទិសដល់អ្នកដែលបានស្លាប់បាត់បង់ជីវិតក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ រូបសំណាកនេះនឹងជានិមិត្តរូបនៃការតស៊ូដ៏ស្វិតស្វាញរបស់ស្ត្រីខ្មែរនិងរបស់ប្រទេសជាតិទាំងមូល ។ រូបសំណាកនេះក៏ដើម្បីជាការចងចាំនូវប្រវត្តិសាស្ត្រដ៏ជូរចត់មួយទុកជាមេរៀនសម្រាប់កូនខ្មែរនិងសាកលលោក ហើយអតីតកាលដែលកន្លងផុតទៅនឹងទុកជាមេរៀនមួយដើម្បីទប់ស្កាត់របបដដែលនេះកុំឲ្យកើតមានជាថ្មីម្តងទៀត ។

សណ្ឋាននៃរូបសំណាកនោះអាចជារូបស្ត្រីម្នាក់កាន់ដៃកូន ឬរូបស្ត្រីម្នាក់ឯង មួយជំហរមនុស្សដែលមានកម្ពស់ ២០ហ្វីត (ប្រហែលជា៧ម៉ែត្រ) ដែលតំណាងឲ្យសតវត្សរ៍ទី២០ជាពេលដែលប្រជាជនកម្ពុជាទទួលរងនូវវិបត្តិនយោបាយ សង្គម និងសេដ្ឋកិច្ចដ៏ធ្ងន់ធ្ងរ ។ រូបសំណាកទាំងមូលនឹងត្រូវបែងចែកជាប្រាំពីរផ្នែកដែលបង្ហាញនូវអត្ថន័យដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ក្នុងនោះបីផ្នែកខាងក្រោមនៃរូបសំណាកនឹងត្រូវកប់ទៅក្នុងដី ដែលតំណាងឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាចំនួនបីលាននាក់ដែលស្លាប់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ហើយបួនផ្នែកដែលស្ថិតនៅផុតពីដី តំណាងឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាដែលបានរួចរស់ជីវិតពីការកាប់សម្លាប់ដែលភាគច្រើនគឺជាស្ត្រី ។

រូបសំណាកនេះគួរតែកសាងបែរមុខទៅទិសខាងលិចដែលជាទិសនៃសេចក្តីស្លាប់តាមផ្លូវពុទ្ធសាសនា ។ ផ្នែកខាងក្រោយនៃរូបសំណាកនឹងចាប់រូបភាពដ៏កក់ក្តៅនៃព្រះអាទិត្យដែលកំពុងរះឡើងពីផ្ទៃទឹកទន្លេសាប ។ នៅពេលព្រះអាទិត្យរះពីទិសខាងកើត ស្រមោលព្រះអាទិត្យនឹងដើរស្របគ្នាជាមួយនឹងរូបសំណាកដែរ ។ នៅពេលព្រះអាទិត្យធ្វើដំណើរទៅទិសខាងលិច ស្រមោលព្រះអាទិត្យនឹងប្តូរទិសដៅ នឹងចេញជាស្រមោលនៅពីក្រោយរូបសំណាកវិញ ។ ស្រមោលដែលរំកិលចុះឡើងជាប្រចាំនេះ គឺជានិមិត្តរូបនៃវិញ្ញាណក្ខន្ធអ្នកដែលបានស្លាប់ចំនួនបីលាននាក់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ នៅពេលព្រះអាទិត្យរៀបលិច ពន្លឺពណ៌មាសដ៏ឆ្អិនឆ្អៅនៃកាំរស្មីព្រះអាទិត្យនឹងចែងចាំងមកលើផ្ទៃរបស់រូបសំណាកដែលពន្លឺនេះជានិមិត្តរូបនៃការចងចាំជាអមតៈ ។

មនុស្សជាតិមិនអាចរស់នៅដោយគ្មានការចងចាំបានទេ ។ ការចងចាំទាំងនោះនឹងធ្វើឲ្យយើងចងចាំថាតើយើងជានរណា ហើយមានប្រភពមកពីណា ។ ស្រមោលពណ៌ខ្មៅ និងពន្លឺពណ៌លឿងទុំគឺជានិមិត្តរូបនៃការចងចាំនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ។ រូបសំណាកនេះនឹងធ្វើឲ្យមានអារម្មណ៍ក្តុកក្តួលនិងក្តីអាណិតអាសូរ មិនមែនជាការសងសឹកនិងគុំកួនទេ ។ រូបសំណាកនេះនឹងជាស្នាដៃសិល្បៈមួយដែលជានិមិត្តរូបនៃសន្តិភាព និងការអភិវឌ្ឍទៅមុខសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា ។

ទីតាំងដ៏សមរម្យសម្រាប់កសាងរូបសំណាកនេះគួរតែនៅសួនច្បារសម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ ហ៊ុន សែន ក្បែរមាត់ទន្លេឬសួនច្បារខាងលិចវិមានឯករាជ្យ ព្រោះនេះជាទីសាធារណៈសម្រាប់មនុស្សទូទៅទស្សនានិងធ្វើការស្វែងយល់ ។ នៅពេលដែលសាធារណជនទូទៅកំពុងសម្លឹងមើលទៅរូបសំណាកស្ត្រីដ៏មាន

មោទកភាពនោះ សាធារណជននឹងនឹកឃើញឡើងវិញនូវមេរៀននៃរបបប្រល័យពូជសាសន៍ ដូច្នេះនៅថ្ងៃអនាគត សោកនាដកម្មស្រដៀងគ្នានេះនឹងមិនអាចកើតមានម្តងទៀតទេ ទាំងក្នុងប្រទេសកម្ពុជានិងក្នុងសាកលលោកទាំងមូល ។ រូបសំណាកជាតិនេះគួរតែធ្វើឡើងក្នុងអំឡុងពេលនៃការកាត់ក្តីមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមជាប្រវត្តិសាស្ត្រនេះ ។ **ឆាំង យុ**

អ៊ឹម ចែម និង ឆាំង យុ ទស្សនាប្រាសាទព្រះវិហារ

នៅក្នុងរូបថតនេះ អ៊ឹម ចែម កំពុងនៅក្បែរលោក ឆាំង យុ ខណៈពេលដែលអ្នកទាំងពីរអង្គុយថតរូបជុំគ្នានៅក្រោមម្លប់ដើមគគីរដ៏ត្រឈឹងត្រឈៃមួយក្បែរប្រាសាទព្រះវិហារ ដែលមានទីតាំងនៅលើកំពូលភ្នំដងរែក តាមបណ្តោយព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃ។ អ៊ឹម ចែម ដែលសព្វថ្ងៃមានអាយុ៦៥ឆ្នាំ គឺជាអតីតគណៈស្រុកម្នាក់កាលពីជំនាន់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ជាកន្លែងដែលប្រជាជនកម្ពុជាជាច្រើននាក់បានបាត់បង់ជីវិតដោយសារភាពអត់ឃ្លាន ការធ្វើការបាក់កម្លាំង និងការសម្លាប់ ។ អ៊ឹម ចែម គឺជាអតីតគណៈស្រុកព្រះនេត្រព្រះក្នុងតំបន់៥ ភូមិភាគពាយ័ព្យ ជាកន្លែងដែលលោក ឆាំង យុ និងក្រុមគ្រួសារត្រូវបានជម្លៀសទៅនៅកាលពីជំនាន់ខ្មែរក្រហម ។

នៅថ្ងៃទី១ ខែមិនា ឆ្នាំ២០១១ អ៊ឹម ចែម បានទៅទស្សនាប្រាសាទព្រះវិហារដែលមានអាយុកាលរាប់ពាន់ឆ្នាំ ជាលើកដំបូងក្នុងឆាកជីវិតរបស់គាត់ ។ ចាប់តាំងពីជម្លោះរវាងកម្ពុជានិងថៃបានផ្ទុះឡើងនាពេលថ្មីៗនេះ អ៊ឹម ចែម និងអ្នកភូមិរបស់គាត់បានផ្តល់នូវការគាំទ្រទាំងកម្លាំងកាយ និងចិត្តដល់កងទ័ពដែលកំពុងឈរជើងនៅសមរភូមិតាមបណ្តោយព្រំដែនកម្ពុជា-ថៃ។ អ៊ឹម ចែម និងអ្នកភូមិដែលគាត់រស់នៅ ដែលមានចម្ងាយប្រមាណជា៩០គីឡូម៉ែត្រពីប្រាសាទព្រះវិហារដែលទទួលរងនូវការខូចខាតដោយសារជម្លោះថ្មីៗនេះ បានរួបរួមគ្នា និងផ្តល់កម្លាំងចិត្តយ៉ាងខ្លាំងក្លាដើម្បីគាំទ្រក្នុងការប្រយុទ្ធប្រឆាំងទៅនឹងអ្វីដែលហៅថាប្រទេសជាតិកំពុងរងការឈ្លានពានពីសំណាក់ប្រទេសថៃ ។ ដូចគ្នាទៅនឹងស្មារតីរបស់ អ៊ឹម ចែម ដែរ កងទ័ពមួយចំនួនដែលកំពុងឈរជើងនៅតំបន់ដែលកំពុងមានជម្លោះជិតប្រាសាទព្រះវិហារនេះ គឺជាអតីតយោធាខ្មែរក្រហម ហើយកងទ័ពខ្លះគឺជាកូនរបស់អ្នកភូមិដែលត្រូវបានបញ្ជូនមកពីភូមិរបស់ អ៊ឹម ចែម ផ្ទាល់ ។ កងទ័ពទាំងនោះមានការប្តេជ្ញាចិត្ត និងតាំងចិត្តយ៉ាងមោះមុតក្នុងការប្រយុទ្ធប្រឆាំងដើម្បីការពារបូរណភាពទឹកដីរបស់កម្ពុជា ។ បណ្ឌិត ចន ឆរឆីអារី ដែលជាសាស្ត្រាចារ្យបង្រៀនផ្នែកច្បាប់ និងនយោបាយអន្តរជាតិនៅសាកលវិទ្យាល័យមីឈីហ្គិន សហរដ្ឋអាមេរិក និងជាទីប្រឹក្សាច្បាប់ជាន់ខ្ពស់របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ហើយដែលបានទស្សនាប្រាសាទព្រះវិហារជាមួយ អ៊ឹម ចែម ដែរ បានមានប្រសាសន៍ថា បើនិយាយពីការបង្រួបបង្រួមជាតិវិញ រដ្ឋាភិបាលថៃបានធ្វើឲ្យប្រទេសកម្ពុជាមានការបង្រួបបង្រួមគ្នាជាងមុន ។ បណ្ឌិត ឆរឆីអារី បានបន្ថែមទៀតថា ការបង្រួបបង្រួមគ្នាក្នុងទ្រង់ទ្រាយថ្នាក់ជាតិបែបនេះមិនដែលមានពីមុនមកទេ ហើយការបង្រួបបង្រួមនេះកើតឡើងដោយសារតែជម្លោះថ្មីៗជាមួយប្រទេសថៃ ទាក់ទងនឹងផ្ទៃដីនៅជុំវិញប្រាសាទព្រះវិហារនេះ ។ បណ្ឌិត ឆរឆីអារី បានបន្តថា «អត្តសញ្ញាណរបស់ខ្មែរក្រហមបានផ្លាស់ប្តូរ ។ អតីតខ្មែរក្រហមហាក់បីដូចជាផ្តាច់ពាក្យ "ក្រហម" ចោលហើយឥឡូវនេះ អ្នកទាំងនោះមើលឃើញខ្លួនឯងថាត្រឹមតែជាខ្មែរប៉ុណ្ណោះ ហើយអ្នកទាំងនោះមានមោទកភាពក្នុងការវាយប្រយុទ្ធនិងការពារប្រទេសជាតិពីសំណាក់បរទេសឈ្លានពាន ។ រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាមានការពេញចិត្តនឹងអតីតយោធាខ្មែរក្រហមទាំងនោះ ដែលបានប្តូរផ្តាច់ក្នុងការការពារតំបន់ដែលកំពុងមានជម្លោះ ហើយប្រជាជនកម្ពុជាទូទៅក៏មានចិត្តរីករាយដែរ ដែលអតីតយោធាខ្មែរក្រហមជើងចាស់ទាំងអស់នេះកំពុងប្រយុទ្ធប្រឆាំងយ៉ាងអង់អាចដើម្បីការពារប្រាសាទបុរាណដ៏មានតម្លៃរបស់ខ្មែរ» ។ **ឌី ខេមរិទ្ធិ**

ភាពភ័យខ្លាចនៅក្នុងជីវិតកុមារភាព

នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឈឹម សំអុល មិនដែលបានទទួលការថ្នាក់ថ្នមពីឪពុកម្តាយរបស់គាត់ប៉ុន្មានទេ ដោយសារតែរយៈពេលមួយខែឬពីរខែ ទើបឃើញឪពុកម្តាយមកលេងផ្ទះម្តង ។ លើសពីនេះទៅទៀត នៅពេលដែលបានជួបមុខគ្នាហើយ ឪពុកម្តាយរបស់គាត់មិនហ៊ានទាំងនិយាយសួរសុខទុក្ខគាត់ផងដោយគ្រាន់តែយំ ហើយយកដៃអង្អែលក្បាលគាត់ប៉ុណ្ណោះ ។ ឥឡូវនេះ នៅពេលដែល សំអុល ក្លាយជាគ្រូបង្រៀនប្រវត្តិវិទ្យាម្នាក់នៅខេត្តបន្ទាយមានជ័យគាត់ក៏ចង់ប្រាប់រឿងរ៉ាវរបស់គាត់ឲ្យក្មេងៗជំនាន់ក្រោយបានដឹងពីជីវិតរបស់គាត់ដែរ ។

សំអុល មានស្រុកកំណើតនៅភូមិពូនភ្នំ ឃុំត្រពាំងសាប ស្រុកបាទី ខេត្តតាកែវ ។ នៅពេលខ្មែរក្រហមចូលមកកាន់កាប់ទីក្រុងភ្នំពេញ ក្រុមគ្រួសាររបស់ សំអុល ត្រូវបានជម្លៀសឲ្យទៅរស់នៅភូមិក្រាំងភ្នំជិតទន្លេបាទី ។ នៅទីនោះ អង្គការបានបំបែក សំអុល និងឪពុកម្តាយរបស់គាត់មិនឲ្យរស់នៅជាមួយទេ ដោយរយៈពេលឬមួយឬពីរខែ ទើបអនុញ្ញាតឲ្យមកលេងផ្ទះបានមួយថ្ងៃ ។ ឪពុកម្តាយរបស់ សំអុល ត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យនៅកងភ្ជួរ និងម្តាយខាងកងដេរស្លឹកនៅឆ្ងាយពីផ្ទះ ។ ចំណែក សំអុល ដែលមានអាយុប្រហែលដប់ឆ្នាំ ត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យចូលកងកុមារមានតួនាទីកាប់ទន្រ្ទានខែត្រ ធ្វើជី កាប់ដីដឹបូករាយតាមស្រែ ។

ការរស់នៅមិនត្រឹមតែមានការលំបាកប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងមានការព្រួយបារម្ភពីសុវត្ថិភាពរបស់ខ្លួនទៀតពីព្រោះ សំអុល តែងតែឃើញឈ្លបខ្មែរក្រហមយកមនុស្សទៅសម្លាប់ស្ទើររៀងរាល់ថ្ងៃ ។ យប់មួយក្នុងឆ្នាំ១៩៧៨ ខ្មែរក្រហមបានយកមនុស្សទៅសម្លាប់ដែលភាគច្រើនជាគ្រូបង្រៀន និង និស្សិតដោយ

ការដ្ឋានលើកទំនប់ក្នុងរបបខ្មែរក្រហម

ប្រាប់ថាយកទៅរៀនសូត្រ ឬធ្វើផ្ទះថ្មី ប៉ុន្តែមិនដែលឃើញ ត្រឡប់មកវិញឡើយ ។ លើសពីនេះទៅទៀត សំអុល នៅចាំបាន ថានៅក្នុងកងកុមារ នរណាដែលលួចរត់ត្រឡប់មកផ្ទះ ឈ្លបនឹងចុះ ទៅចាប់ដល់ផ្ទះតែម្តង ហើយចងវាយធ្វើបាបដោយចងជើងព្យួរ ឡើងលើក្បាលចុះក្រោម រួចវាយរហូតដល់សន្លប់ទើបស្រាយ ចំណងវិញ ។ បន្ទាប់មក ឈ្លបទាំងនោះបានស្រោចទឹកពីលើពេល ដឹងខ្លួននឹងបន្តសួរចម្លើយម្តងទៀត ។ ការសួរចម្លើយនេះភាគច្រើន គឺធ្វើនៅពេលយប់ ដើម្បីលាក់បាំងមិនឲ្យប្រជាជនដឹង ។ សំអុល នៅចាំពីហេតុការណ៍នោះច្បាស់ថា នៅយប់នោះ ឈ្លបទាំងនោះ ក៏បានឃើញគាត់ដែរ រួចក៏បានសួរគាត់ថា «តើមកមានការអ្វី? មានដឹងកន្លែងនេះកំពុងធ្វើការទេ?» ដោយសារតែភ័យខ្លាចខ្លាំង ពេក សំអុល ក៏បានរត់មកកន្លែងសម្រាកវិញដោយមិនបានឆ្លើយ អ្វីទាំងអស់ ។ ពេលត្រឡប់មកវិញ សំអុល គេងមិនលក់ទេ ដោយ គាត់នៅតែមានអារម្មណ៍ភ័យខ្លាចថា ខ្មែរក្រហមនឹងចោទគាត់ជា ខ្មាំងស៊ើបការណ៍ ហើយអាចយកគាត់ទៅសម្លាប់ទៀត ព្រោះគាត់ ឃើញព្រឹត្តិការណ៍ដែលមិនគួរឃើញ ។ ប៉ុន្តែដោយសារតែ សំអុល នៅក្មេងពេក អង្គការក៏មិនបានយកចិត្តទុកដាក់ និងតាមដានសកម្ម ភាពរបស់គាត់ដែរ ។

ធ្វើការបានមួយរយៈ សំអុល ក៏បានធ្វើឲ្យមានកំហុស មួយ ដោយគាត់និងគ្នារបស់គាត់បីបួននាក់នាំគ្នាប្រានពាងមួយ រហូតដល់បែក ដោយសារតែពាងនោះអត់មានទឹក និងរាងប្រេះ បន្តិច ។ បន្ទាប់មក មេកងក៏បានរាយការណ៍ទៅអង្គការថ្នាក់លើ រួចហៅក្រុមរបស់គាត់ទៅសួរ ។ ពេលដែលសួរអំពីរឿងនេះ ម្នាក់ៗសុទ្ធតែឆ្លើយដោះសាយករួចខ្លួន រួចនិយាយថាគាត់ជាអ្នក ធ្វើឲ្យបែកពាងនោះតែម្នាក់ឯង ។ គណៈកងបាននិយាយគំរាមថា «អ្អែងអត់រួចខ្លួនទេ អ្អែងខ្មាំងប្រានពាងបំបែកចោល អញនឹងចាប់ អ្អែងចងយកទៅវាយចេញម្តងហើយ ព្រោះអ្អែងខ្មាំងក្បត់បដិវត្តន៍» ។ ដូច្នេះហើយ នៅពេលដែលធ្វើការបណ្តើរ សំអុល យំបណ្តើរ ព្រោះមិនដឹងថាអង្គការនឹងដាក់ទោសគាត់កម្រិតណានោះទេ ។ ក្រោយមក ដើម្បីទទួលបាននូវការទុកចិត្តពីអង្គការ ទោះបីជា អង្គការឲ្យឈប់សម្រាក ឬក៏គាត់ឈឺធ្ងន់យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ សំអុល នៅតែខិតខំធ្វើការដែរដូចជា រែកដី រើសអាចម៍គោដើម្បី សាងគុណសម្បត្តិ ។ ដោយមើលឃើញ ថាគាត់ពិតជាខំកែប្រែខ្លួន អង្គការក៏លែងយកទោសពៃរ៍ពីគាត់ ។ ប៉ុន្តែនៅអំឡុងពេលនោះ សំអុល មិនដែលសប្បាយចិត្តនោះទេ ដោយគាត់រស់នៅក្នុងភាព ភ័យខ្លាចរហូត ។ ក្រោយមក ដោយសារតែការហូបចុកមិនបាន គ្រប់គ្រាន់ និងខិតខំធ្វើការខ្លាំងពេក សំអុល ក៏បានធ្លាក់ខ្លួនឈឺ ។ ពេលនោះអង្គការបានអនុញ្ញាត ឲ្យ សំអុល ឈប់សម្រាកមួយ ថ្ងៃដែរ និងឲ្យថ្នាំអាចម៍ទន្សាយលេប ប៉ុន្តែថ្នាំនេះគ្មានប្រសិទ្ធភាព ទេ ពីព្រោះមិនអាចធ្វើឲ្យជំងឺរបស់គាត់ជាសះស្បើយ ។

ទោះបីជារបបនេះដួលរលំផុតទៅអស់រយៈពេលជាង ៣០ឆ្នាំហើយក៏ដោយ ក៏ សំអុល នៅតែនឹកឃើញពីការរស់នៅ ក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ជាពិសេសពេលដែលខ្មែរក្រហមមានបំណង យកគាត់ទៅសម្លាប់ ។ នៅឆ្នាំ១៩៨៧-៨៩ ក្រោយពីឪពុកម្តាយ របស់គាត់បានស្លាប់ទៅ គាត់ក៏បានមករស់នៅជាមួយបងស្រី និងបន្តការសិក្សានៅវិទ្យាល័យបាទីវិញ ។ ក្រោយពីប្រឡងជាប់ សញ្ញាបត្រទុតិយភូមិ សំអុល ក៏ដាក់ពាក្យមករៀននៅសាកល វិទ្យាល័យភ្នំពេញ ផ្នែកប្រវត្តិវិទ្យា បន្តសាលាគរុកោសល្យរួច ក៏មកធ្វើជាគ្រូបង្រៀននៅខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ។

សំអុល ចូលចិត្តមុខវិជ្ជាប្រវត្តិវិទ្យានេះជាខ្លាំង ពីព្រោះ គាត់ចង់ដឹងពីអតីតកាលរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ។ ប៉ុន្តែការងារជា គ្រូបង្រៀននេះពេលខ្លះក៏បានជួបនឹងការលំបាកដែរ ដោយពេល បង្រៀននៅស្រុកម៉ាឡៃនេះ មានអតីតកម្មាភិបាលមួយចំនួនមិន សូវពេញចិត្តចំពោះការបង្រៀនប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហមនេះទេ ដោយអ្នកទាំងនោះនិយាយថា «សៀវភៅប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា ប្រជាធិបតេយ្យនេះ សរសេររិះគន់តែពួកខ្ញុំអាក្រក់ទាំងអស់អាង តែពួកខ្ញុំចាញ់សង្គ្រាមសរសេរយ៉ាងម៉េចក៏សមដែរ» ។ និងខ្លះទៀត និយាយថាមិនអាចទទួលយកសៀវភៅនេះបានតែម្តង ។

សំអុល ក៏បានព្យាយាមប្រាប់ទៅកូនសិស្សរបស់គាត់ ដែលជាកូនរបស់អតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមថា «សូមប្អូនកុំគិតថា ការបង្រៀននេះ ប៉ះពាល់ទៅលើអារម្មណ៍របស់ប្អូន និងឪពុក ម្តាយប្អូន ។ តាមការពិត សៀវភៅនេះចងក្រងសម្រាប់សិស្សពី ថ្នាក់ទី៩-១២ ដើម្បីឲ្យសិស្សបានដឹង ព្រោះឪពុកម្តាយរបស់ប្អូន ក៏ជាជនរងគ្រោះដែរ» ។ **គាត លក្ខិណា**

ម៉ាឡៃ ៖ ដប់ប្រាំឆ្នាំក្រោយសមាហរណកម្ម

ទោះបីជាជីវភាពរស់នៅមានការលំបាកជាធម្មតាក្តី អតីតអ្នកធ្លាប់គាំទ្រចលនាខុទ្ទាមខ្មែរក្រហមនៅស្រុកម៉ាឡៃមានចិត្តរីករាយចំពោះគម្រោងអភិវឌ្ឍនៅក្នុងតំបន់របស់ខ្លួន ។ ពេលនេះរដ្ឋាភិបាលកំពុងធ្វើការជួសជុលផ្លូវដែលមានចម្ងាយប្រមាណជាចិតសិបគីឡូម៉ែត្រដែលភ្ជាប់ពីផ្លូវជាតិលេខ៥ ត្រង់ម្តុំឃុំនិមិត្ត ស្រុកអូរជ្រៅ ឆ្ពោះទៅទីរួមស្រុកម៉ាឡៃ ។ ប្រជាជនម៉ាឡៃមានក្តីរំពឹងថា ស្រុកម៉ាឡៃនឹងផ្សារភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងជាមួយតំបន់ផ្សេងទៀតទូទាំងប្រទេសបានល្អជាងមុន ។

កន្លងមក ផ្លូវទៅកាន់ស្រុកម៉ាឡៃមានសភាពលំបាកយ៉ាងខ្លាំងក្នុងការធ្វើដំណើរដោយផ្លូវមានសភាពរលាក់ខ្លាំងនិងពោរពេញដោយធូលីនៅរដូវប្រាំង ហើយទឹកជំនន់នៅសងខាងផ្លូវបានហូរកាត់នៅរដូវវស្សា ។ អ្នកស្រុកនៅទីនេះ មិនដែលមានឱកាសធ្វើដំណើរប្រកបដោយផាសុខភាពម្តងណាទេចាប់តាំងពីតំបន់ម៉ាឡៃបានចុះចូលជាមួយរដ្ឋាភិបាលក្នុងខែសីហា ឆ្នាំ១៩៩៦មក ។ ការជួសជុលផ្លូវនេះបានធ្វើឲ្យអតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមមានចិត្តរីករាយ ។ នៅតាមផ្លូវឃើញមានស្លាកសញ្ញា «ប្រយ័ត្នគ្រាប់មីន» ទោះបីជាកន្លែងភាគច្រើន មីនត្រូវបានសម្អាតហើយក៏ដោយ ។

ជាងមួយទសវត្សរ៍ក្រោយពីរបបនាសម្ព័ន្ធខ្មែរក្រហមបានដួលរលំក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩តំបន់ម៉ាឡៃទើបតែឃើញមានការអភិវឌ្ឍ ប៉ុន្តែចិត្តគំនិតរបស់ប្រជាជនបានផ្លាស់ប្តូរជាយូរមក ហើយចាប់តាំងពីតំបន់នេះបានចុះចូលជាមួយរដ្ឋាភិបាលមកម្ល៉េះ ។

ប្រជាជនម៉ាឡៃបានផ្លាស់ប្តូរយ៉ាងខ្លាំងមិនត្រឹមតែជីវភាពរស់នៅមានភាពប្រសើរឡើងជាងមុននោះទេ តែចិត្តគំនិតក៏មានការផ្លាស់ប្តូរដែរ ។ អតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមបានផ្លាស់ប្តូរចិត្តគំនិតពីស្រឡាញ់ខ្មែរក្រហមទៅស្រឡាញ់រដ្ឋាភិបាលវិញ ហើយស្រឡាញ់រដ្ឋាភិបាលបច្ចុប្បន្នខ្លាំងដូចកាលដែលខ្លួនស្រឡាញ់ចលនាខ្មែរក្រហមដូច្នោះដែរ ។ បុរសម្នាក់ឈ្មោះ សេង បាននិយាយថា «កាលពីមុន ខ្ញុំស្រឡាញ់មេដឹកនាំខ្មែរក្រហម តែឥឡូវខ្ញុំស្រឡាញ់សម្តេច ហ៊ុន សែន» ។ សេង គឺជាអតីតយោធាខ្មែរក្រហមម្នាក់ដែលបានពិការដៃស្តាំ និងជើងឆ្វេង ពេលដែលគាត់ប្រយុទ្ធក្នុងសមរភូមិជាមួយទាហានរដ្ឋាភិបាល ។ ប្រជាជនម៉ាឡៃភាគច្រើនមានគំនិតស្រដៀងនឹង សេង ដែរ ។

ប៉ុន្តែ សេង មានអារម្មណ៍ខ្មាសខ្លួនឯងដែលធ្លាប់គាំទ្រខ្មែរក្រហមអស់រយៈពេលជាងពីរទសវត្សរ៍ ។ សេង បាននិយាយថា «ខ្ញុំចង់ធ្វើជាមនុស្សល្អដោយគាំទ្រពេញទំហឹងដល់រដ្ឋាភិបាល ។ ខ្ញុំមិនចង់ឲ្យខ្មែរបែកបាក់គ្នាដូចមុនទៀតទេ» ។

ប៉ុន្តែ សេង មិននិយាយអ្វីទាំងអស់អំពីបទពិសោធន៍របស់គាត់កាលពីអតីតកាល ទោះបីជាត្រូវបានសួរយ៉ាងណាក៏ដោយ ។ អ្វីដែល សេង អាចនិយាយបានគឺថា គាត់បានចូលជាមួយចលនាខ្មែរក្រហមតាំងពីឆ្នាំ១៩៧០មក ។ បន្ទាប់ពីបានបម្រើខ្មែរក្រហមអស់ជាងពីរទសវត្សរ៍ សេង បាននិយាយថា «គេ (ខ្មែរក្រហម) ធ្វើឲ្យខ្ញុំឆ្កួតវង្វេង ។ ឥឡូវនេះ ខ្ញុំលែងឆ្កួតដូចមុនទៀតហើយ» ។ សេង បាននិយាយយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ថា គាត់នឹងមិន

ផ្លូវទៅកាន់ទីរួមស្រុកម៉ាឡៃ

ទៅគាំទ្រខ្មែរក្រហមទៀតជាដាច់ខាត បើសិនជាមានការបញ្ចុះបញ្ចូលម្តងទៀត ហើយគាត់ក៏នឹងណែនាំកូនចៅមិនឲ្យចាញ់បោកខ្មែរក្រហមដូចគាត់ដែរ ។

ស្ត្រីដែលជាប្រពន្ធរបស់អតីតយុទ្ធជន និងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមនៅម៉ាឡៃចង់និយាយរឿងរ៉ាវរបស់ខ្លួនកាលពីជំនាន់ខ្មែរក្រហម និងកាលពីជំនាន់តស៊ូក្នុងព្រៃក្នុងទសវត្សរ៍៨០ ។ អ្នកភូមិម្នាក់ឈ្មោះ ស៊ឹ តែងតែចង់បន្លាញពីជីវិតតស៊ូរបស់គាត់ ដោយនិយាយថា គាត់មិនដែលចង់មករស់នៅម៉ាឡៃទេ ទោះបីជាគាត់បានចូលជាមួយខ្មែរក្រហមតាំងពីឆ្នាំ១៩៧២ក៏ដោយ ។ បន្ទាប់ពីម៉ាឡៃធ្វើសមាហរណកម្មជាមួយរដ្ឋាភិបាល ស៊ឹ បានត្រឡប់ទៅស្រុកកំណើតនៅខេត្តតាកែវវិញ ប៉ុន្តែអ្នកភូមិមិនបានគាំទ្រគាត់ទេ ដោយចោទថាគាត់ជា «ខ្មែរក្រហម» ។ ស៊ឹ បានត្រឡប់មកកាន់ម៉ាឡៃវិញ ហើយបន្តរស់នៅរហូតដល់សព្វថ្ងៃ ចំណែកឯឪពុករបស់គាត់កំពុងរស់នៅឯស្រុកកំណើតនៅខេត្តតាកែវ ។

ម៉ាឡៃគឺជាស្រុកមួយរបស់ខេត្តបន្ទាយមានជ័យដែលមានចម្ងាយប្រមាណជាប៉ែតសិបគីឡូម៉ែត្រភាគខាងលិចសេរីសោភ័ណ ។ ទីរួមស្រុកម៉ាឡៃមានចម្ងាយប្រហែលជាប្រាំរយម៉ែត្រប៉ុណ្ណោះពីព្រំដែនថៃ ។ ម៉ាឡៃគឺជាតំបន់គ្រប់គ្រងដោយខ្មែរក្រហមពេញមួយទសវត្សរ៍៨០ រហូតដល់ពាក់កណ្តាលទសវត្សរ៍៩០ ក្រោមការដឹកនាំរបស់អតីតរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេសរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ អៀង សារី ។ កាលពីឆ្នាំ១៩៨៤-១៩៨៥ ទាហានវៀតណាមបានវាយលុកតំបន់នេះដោយបានសម្លាប់អ្នកគាំទ្រខ្មែរក្រហមអស់ជាច្រើនពាន់នាក់ ។ សព្វថ្ងៃប្រជាជនម៉ាឡៃប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតដោយការធ្វើស្រែ ដាំសណ្តែក ពោត ដំឡូង ។ល ។

ស្រុកម៉ាឡៃដឹកនាំដោយអតីតបញ្ញវន្ត និងមន្ត្រីទូតម្នាក់របស់ខ្មែរក្រហមឈ្មោះ ទេព ឃុនណាល់ ដែលទទួលតំណែងជាអភិបាលស្រុកតាំងពីខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៥មក ។ ទេព ឃុនណាល់ គឺជាបញ្ញវន្តដ៏កម្រម្នាក់ដែលមិនត្រូវបានបញ្ជូនទៅកាន់មន្ទីរស-២១ ក្រោយពេលដែលគាត់ត្រឡប់មកពីបរទេសវិញ ។ គាត់ត្រូវបានដាក់ឲ្យជាប់ឃុំនៅមន្ទីរអប់រំកែប្រែបឹងត្របែករហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៩ ពេលដែលវៀតណាមវាយប្រហារខ្មែរក្រហម ។ ទេព ឃុនណាល់ បានចាកចេញពីប្រទេសកម្ពុជាតាំងពីឆ្នាំ១៩៧៣ ទៅកាន់ប្រទេសបារាំងដើម្បីរៀនខាងជំនាញវិស្វកម្ម ហើយបានត្រឡប់មកកាន់ប្រទេសកំណើតវិញនៅឆ្នាំ១៩៧៧ ដើម្បីមកកសាងប្រទេសក្រោយខ្មែរក្រហមទទួលបានជ័យជម្នះ ។ សព្វថ្ងៃបណ្ឌិត ទេព ឃុនណាល់ គឺជាសាស្ត្រាចារ្យនៅសាកលវិទ្យាល័យគ្រប់គ្រងនិងសេដ្ឋកិច្ច ក្នុងខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ជាកន្លែងដែលគាត់បង្រៀនរៀងរាល់ចុងសប្តាហ៍ ។

ស្រុកម៉ាឡៃមានបួនឃុំ ក្នុងនោះឃុំម៉ាឡៃជាឃុំដែលមានប្រជាជនច្រើនជាងគេ ហើយក៏ជាមូលដ្ឋានរដ្ឋបាលរបស់ស្រុកម៉ាឡៃដែរ ។ ប្រជាជននៅម៉ាឡៃនៅតែចងចាំខ្លួនឯងថា ខ្លួនធ្លាប់ស្រឡាញ់ពេញចិត្តនឹងមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមយ៉ាងខ្លាំងកាលពីទសវត្សរ៍៨០ ។ មេឃុំម៉ាឡៃឈ្មោះ ឌឹម សុខ បាន និយាយថា «ប្រជាជននៅទីនេះធ្លាប់ស្រឡាញ់ អៀង សារី ណាស់ ព្រោះគាត់តែងតែយកម្ហូបអាហារឲ្យប្រជាជនហូបពេលកំពុងខ្វះខាត» ។ ឌឹម សុខ ដែលមានឈ្មោះដើម ដួង សារ៉ន ហើយមានស្រុកកំណើតនៅខេត្តពោធិ៍សាត់ បានមករស់នៅម៉ាឡៃតាំងពីឆ្នាំ១៩៧៩មក ។ គាត់បម្រើជាយោធាខ្មែរក្រហមតាំងពីឆ្នាំ១៩៧០ដល់ឆ្នាំ១៩៧៥ នៅភូមិភាគពាយ័ព្យ ។ ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ គាត់ត្រូវខ្មែរក្រហមចាត់ជាប្រធានក្រុមជួសជុលរទេះភ្លើងនៅខេត្តបាត់ដំបង ។

ស្រដៀងគ្នាទៅនឹងប្រជាជនម៉ាឡៃផ្សេងទៀតដែរ ឌឹម សុខ បានផ្លាស់ប្តូរផ្នត់គំនិតរបស់គាត់ទាំងស្រុង ។ ឥឡូវគាត់ស្រឡាញ់និងរីករាយក្រោមការដឹកនាំរបស់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហើយគាត់ចង់បម្រើរដ្ឋាភិបាល ។ ប្រជាជនម៉ាឡៃរីករាយនឹងគម្រោងអភិវឌ្ឍរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការជួលជុលផ្លូវឡើងវិញ ដោយរំពឹងថាជីវភាពប្រជាជននិងប្រសើរជាងមុន ។ មេឃុំរូបនេះបាននិយាយដោយក្តីរីករាយថា «ជីវភាពរបស់ប្រជាជន និងប្រសើរឡើងពេលដែលផ្លូវធ្វើរួច» ។

ឌឹម សុខ មិនត្រឹមតែស្រឡាញ់នាយករដ្ឋមន្ត្រីប៉ុណ្ណោះទេ តែថែមទាំងដឹងយ៉ាងច្រើនពីជីវិតផ្ទាល់ខ្លួនរបស់គាត់ ។ ពេលសួរថាតើគាត់មានអាយុប៉ុន្មាន ឌឹម សុខ បានឆ្លើយថា «ខ្ញុំមានអាយុ៦០ឆ្នាំ ។ ខ្ញុំមានអាយុប្អូនសម្តេច ហ៊ុន សែន ពីរខែ» ។

ញាណ សុជាតិ

សិល្បៈការិនីមជ្ឈមខ្មែរក្រហម

នៅរសៀលថ្ងៃមួយពេលដែលកំពុងបើកមើលសៀវភៅ មុត រាម បានប្រទះឃើញរូបថតរបស់គាត់នៅក្នុងសៀវភៅ «ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ១៩៧៥-១៩៧៩» ។ នៅពេលដែលគាត់ឃើញរូបថតនេះដំបូង រាម មានការសង្ស័យ ដោយសារជារូបថតសខ្មៅ ហើយគាត់ថតតាំងពីពេល៣៨ឆ្នាំមកម្ល៉េះ ។ ភ្លាមនេះ រាម សម្គាល់ឃើញមិត្តភក្តិដែលឈរថតជាជួរជាមួយគាត់អ្នកលេងព្យាណូឈ្មោះ យ៉ាវ មកពីបូព៌ា និងនារី រីម ជាអ្នកសម្តែងសិល្បៈដែលមានស្រុកកំណើតនៅខេត្តក្រចេះទើបគាត់ប្រាកដក្នុងចិត្តថារូបនៅក្នុងរូបថតនេះគឺជារូបគាត់ ។ រាម រន្ធត់ចិត្តយ៉ាងខ្លាំងពេលឃើញរូបថតរបស់គាត់នៅសេសសល់ ព្រោះគាត់មិនដែលនឹកគិតថាបានរស់ជីវិតទេ ។

មុត រាម កើតនៅភូមិព្រៃកអន្ទរថ្មី ឃុំជីក្រែង ស្រុកជីក្រែង ខេត្តសៀមរាប ។ រាម មានបងប្អូនទាំងអស់១០នាក់ និងមានឪពុកម្តាយប្រកបរបរធ្វើស្រែ ។ នៅពេល រាម មានអាយុបាន ១០ឆ្នាំម្តាយមីងរបស់ រាម ឈ្មោះ វឿន ជាអនុប្រធានសិល្បៈតំបន់បានមកយក រាម ទៅនៅមន្ទីរសិល្បៈស្វាលោត ស្ថិតនៅក្នុងព្រៃក្នុងភូមិពង្រ ឃុំពង្រ ស្រុកជីក្រែង ដោយមិនបានប្រាប់ម្តាយ រាម ឲ្យបានដឹងឡើយ ។ នៅទីនោះ រាម សង្កេតឃើញយោធាខ្មែរក្រហមជាច្រើននាក់បានបោះទីតាំងនៅជុំវិញមន្ទីរដែលគាត់រស់នៅ ហើយយោធាទាំងនោះតែងតែចេញចូលទាក់ទងនិងរាយការណ៍មកក្រុមសិល្បៈរបស់គាត់ឲ្យប្រុងប្រយ័ត្ននៅពេលដែលមានការវាយប្រយុទ្ធគ្នា ។

មុត រាម ឆ្នាំ២០១១

រាម បានចូលហាត់សិល្បៈជាមួយក្មេងប្រុសស្រីប្រមាណ ១០០នាក់ផ្សេងទៀត ដោយចែកជាច្រើនផ្នែក ដូចជា ផ្នែកចម្រៀង ផ្នែកសម្តែង និងផ្នែកភ្លេង ។ រាម បានជ្រើសរើសយកផ្នែកសម្តែងរបាំព្រោះគាត់មិនសូវមានទេពកោសល្យខាងច្រៀងទេ ។ ចំណែកការរស់នៅ ក្មេងប្រុសនិងក្មេងស្រីរស់នៅក្នុងរោងដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ហើយឆ្លៀតពេលទំនេរពីហាត់រៀនកងសិល្បៈទាំងអស់ត្រូវកាប់ដីដាំបន្លែដ្កត់ដ្កង់កងទាំងមូល ។

រាម បានហ្វឹកហាត់ខាងសិល្បៈរយៈពេលជិតពីរខែជាមួយគ្រូដែលត្រូវជាបងជីដូនមួយគាត់ឈ្មោះ វឿន, នារី ផាន និងលោកគ្រូឈ្មោះ ចេក និង វុធ ។ ក្រោយពេលហ្វឹកហាត់ចប់ រាម និងក្រុមសិល្បៈប្រមាណ៥០-៦០នាក់បានទៅសម្តែងនៅតាមកន្លែងផ្សេងៗដែលខ្មែរក្រហមរៀបចំធ្វើពិធីអបអរដល់យោធានិងធ្វើមិទ្ទិងដូចជានៅស្រុកវ៉ារិន ស្រុកបន្ទាយស្រី នៅលើភ្នំគូលែន ខេត្តកំពង់ធំ និងកន្លែងផ្សេងៗទៀត ដោយមានការចូលរួមពីអៀង សារី, ខៀវ សំផន និង ធុច (កុយ ធួន) លេខាភូមិភាគឧត្តរ ។ នៅពេលខ្លះ រាម ជួបនូវការលំបាកនៅពេលគ្មានឡានមកទទួលព្រោះគាត់ត្រូវដើរថ្មើរជើងតាមផ្លូវលំតូចៗហើយត្រូវស្ពាយឧបករណ៍សម្រាប់សម្តែងសម្លៀកបំពាក់និងសម្ភារៈផ្សេងៗ ។ នៅពេលចេញទៅសម្តែងនៅលើភ្នំគូលែន រាម បានចំណាយពេលពីរថ្ងៃដើម្បីធ្វើដំណើរហើយត្រូវឈប់សម្រាកនៅផ្ទះប្រជាជនឬផ្ទះប្រធានភូមិ ហើយយប់ខ្លះ គាត់ត្រូវដេកនៅតាមផ្លូវតែម្តង ។ ក្រុមសិល្បៈរបស់ រាម ចេញសម្តែងរយៈពេលមួយខែ ទើបគាត់ត្រឡប់ចូលក្នុងមន្ទីរវិញ ហើយភាគច្រើនសម្តែងនៅពេលយប់ ដោយមានកងយោធាខ្មែរក្រហមយាមការពារនិងមានអ្នកថតរូប

ម្នាក់ប្រចាំនៅតំបន់នោះចាំថតក្រុមសិល្បៈរបស់គាត់ទុកជាអនុស្សាវរីយ៍ រួចហើយផ្ញើតរូបផ្ញើមកឲ្យមន្ទីររបស់គាត់វិញ ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៣ រាម បានថតរូបជាច្រើនសន្លឹកនៅប្រាសាទបន្ទាយស្រី ។ ប៉ុន្តែរូបថតទាំងនោះបានខូចនិងបាត់បង់ពេលគាត់រត់គេចពីសង្រ្គាមអំឡុងទសវត្សរ៍៨០ ។

រាម នៅសិល្បៈតំបន់បានប្រាំឆ្នាំ ប្រធានសិល្បៈបានជ្រើសរើសអ្នកដែលមានសមត្ថភាព និងអ្នកសម្តែងល្អចំនួនប្រាំនាក់ឲ្យទៅហ្វឹកហាត់បន្ថែមនៅសិល្បៈភូមិភាគខត្តរស្ថិតក្នុងស្រុកចម្ការលើ ខេត្តកំពង់ចាម ដែលក្នុងនោះមាន ឈ្មោះ រាម, លាង ផ្នែកខាងចម្រៀង, យ៉ាវ, រិន និង ម្នាក់ទៀត (មិនចាំឈ្មោះ) ផ្នែកខាងភ្លេង ។ រាម បានចូលហ្វឹកហាត់ជាមួយកងសិល្បៈភូមិភាគដែលមានសមាជិកទាំងអស់ប្រមាណ១០០នាក់ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់សមមិត្ត ធុច ប្រធាន សមមិត្ត ចន្ទ្រា អនុប្រធាននិង សមមិត្ត ធិ ជាសមាជិកនិងជាគ្រូបង្ហាត់ផ្នែកសម្តែងរបាំ ។ ជារឿយៗ ធុច បានមកមើលការហ្វឹកហាត់របស់ក្រុមសិល្បៈនិងណែនាំក្រុមសិល្បៈទាំងអស់ហាត់ឲ្យទន់ភ្លន់ស័ក្តិសមដើម្បីយកទៅសម្តែងអប់រំប្រជាជនឲ្យជឿជាក់មកលើបក្ស ។

នៅទីនោះ ក្រៅពីហ្វឹកហាត់សិល្បៈ រាម ត្រូវជួយកាប់ដីនិងលើករងដាំដំឡូង ។ ក្រោយពីហ្វឹកហាត់បានមួយរយៈ រាម បានចេញទៅសម្តែងក្នុងពិធីមីទ្ទិងនិងពិធីបើកសន្និបាតបក្សនៅកន្លែងផ្សេងៗក្នុងខេត្តកំពង់ចាម ។

ហ្វឹកហាត់រយៈពេលពីរឆ្នាំ រាម ក៏ត្រឡប់មកសិល្បៈតំបន់៣៥ភូមិភាគរបស់គាត់វិញ ដោយគាត់មានតួនាទីជ្រើសរើសនិងបង្ហាត់សិស្សផ្នែកសម្តែងរបាំចំនួន៩០នាក់ដែលមានអាយុចាប់ពី១០ឆ្នាំទៅ១៥ឆ្នាំ ។ នៅពេលបង្ហាត់ម្តងៗ រាម មានការលំបាកក្នុងការណែនាំឲ្យសិស្សធ្វើត្រាប់តាម និងចេះស្តាប់ចង្វាក់ភ្លេងព្រោះសិស្សទាំងនោះនៅវ័យក្មេងពេក ។ ក្រៅពីបង្ហាត់សិស្ស រាម ត្រូវចេញទៅសម្តែងនៅកន្លែងផ្សេងៗ ហើយក្រុមសិល្បៈរបស់គាត់តែងតែទទួលបានការខបត្ថម្ភជាប្រេង ម្សៅ សម្លៀកបំពាក់ និងប្រដាប់ប្រដាសម្តែងពីភ្ញៀវដែលមកទស្សនា ។

ក្រុមសិល្បៈខ្មែរក្រហម ថតក្នុងឆ្នាំ១៩៧៣ (មុត រាម រូបឈរទីពីររាប់ពីឆ្វេង)

នៅពេលកងយោធាខ្មែរក្រហមទទួលជ័យជម្នះនៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ក្រុមសិល្បៈរបស់ រាម ចេញមកសម្តែងសិល្បៈទាំងយប់ទាំងថ្ងៃរយៈពេលមួយសប្តាហ៍នៅប្រាសាទអង្គរវត្ត ដើម្បីអបអរថ្ងៃជ័យជម្នះ និងជូនភ្ញៀវបរទេសទស្សនាដោយមានការចូលរួមពី អៀង សារី, ខៀវ សំផន និងមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមសំខាន់ជាច្រើនទៀត ។

រយៈពេល១០ថ្ងៃក្រោយពីចប់កម្មវិធីសម្តែងសិល្បៈ ប្រធានមន្ទីរតំបន់៣៥ បានជ្រើសរើសក្រុមសិល្បៈដប់នាក់ (ស្រីប្រាំ ប្រុសប្រាំ) ដែលនារីមានឈ្មោះដូចជា វ៉ាន់, លាង, រិន, វ៉ែម និង រាម ចំណែកខាងបុរសមានឈ្មោះ អួន, រិន និងបីនាក់ទៀតមិនចាំឈ្មោះឲ្យមកនៅមន្ទីរសិល្បៈមជ្ឈិមនៅស៊ីងមានជ័យ (បច្ចុប្បន្នប៉ុស្តិ៍វិទ្យុជាតិ) ក្រុងភ្នំពេញ ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ ហ៊ូ នឹម ។ នៅមន្ទីរសិល្បៈមជ្ឈិមមានក្រុមសិល្បៈសរុបទាំងអស់ប្រមាណជិត ១០០នាក់ បន្ទាប់មកបែងចែកទៅតាមផ្នែកដូចជា ខាងផ្នែកច្រៀង ផ្នែកភ្លេង ផ្នែកសម្តែងរឿងនិងផ្នែកវិទ្យុ ។ រាម បានចូលធ្វើការក្នុងផ្នែកសម្តែង ។ ចំណែកផ្នែកចម្រៀង រាម ស្គាល់ឈ្មោះ ពេជ្រ អ្នកចម្រៀងស្រីមានសម្បុរស្រអែមមានស្រុកកំណើតនៅកំពង់ធំច្រៀងបទ «ជូនពរថ្ងៃ១៧ មេសា» ។

នៅទីនោះ (នារី) ថា មកពីខេត្តកំពង់ចាមដែលត្រូវជាអនុប្រធានមន្ទីរសិល្បៈ និងសមមិត្ត ទ្រា ដែលទទួលរៀបចំផ្នែកសម្តែងបានដឹកនាំក្រុមសិល្បៈរបស់ រាម ទៅសម្តែងក្នុងពិធីអបអរកងទ័ពនៅស្តាតអូឡាំពិកនិងសម្តែងរបាំជូនសម្តេចនរោត្តម សីហនុ, ប៉ុល ពត, អៀង សារី, ខៀវ សំផន, នួន ជា, ហ៊ូ នឹម និងមេទ័ពខ្មែរក្រហមជាច្រើននាក់ទៀតនៅសាលមហោស្រព (បច្ចុប្បន្នសាលសន្និសីទចតុមុខ) ។ តមកទៀត ទោះបីក្រុមសិល្បៈរបស់ រាម នៅពុំទាន់មានសម្ភារៈ មកុដ និងគ្រឿងតុបតែងខ្លួនគ្រប់គ្រាន់ក៏ដោយ ក៏សម្តេចនរោត្តម សីហនុ យាងមកទតក្រុមសិល្បៈរបស់គាត់ដែរ ។ ក្រៅពីសម្តែងជូនឥស្សរជនសំខាន់ៗ រាម ត្រូវសម្តែងជូនភ្ញៀវដែលមកធ្វើទស្សនកិច្ចនៅប្រទេសកម្ពុជា ដូចជា ចិន កូរ៉េ អាហ្វ្រិក និងជនជាតិស្បែកសជាច្រើនទៀត ។ បន្ទាប់ពីចប់កម្មវិធីនេះ រាម ត្រូវចេញទៅសម្តែងអបអរកងទ័ពនៅកំពង់សោម កំពង់ចាម តាកែវ និងនៅកន្លែងជាច្រើនទៀត ។

រាល់ថ្ងៃក្រោយពីសម្តែងចប់ រាម និងកងសិល្បៈទាំងអស់ត្រូវមកសម្រាកនៅមន្ទីរសិល្បៈ ប៉ុន្តែគាត់មានភារកិច្ចទៀតគឺរៀបចំបាយទឹកសម្រាប់គ្រួសារ ហ៊ូ នឹម ។ នៅវេលាម៉ោង៦ព្រឹក ឆ្នាំ១៩៧៧ ពេល រាម អញ្ជើញ ហ៊ូ នឹម មកហូបបបរដូចសព្វដង គាត់បានឆ្លើយបដិសេធថា «អ៊ំហូបមិនចូលទេ ហើយចាប់ពីពេលនេះទៅអ៊ំលែងបានជួបមុខក្មួយៗទៀតហើយ» ហ៊ូ នឹម គាត់ទទួលដំណឹងតាមគេអូថាអង្គការរកចាប់គាត់ ។ ទោះបីដឹងរឿងនេះមុនក៏ដោយ ក៏ ហ៊ូ នឹម មិនបានរត់គេចខ្លួនដែរ ព្រោះគាត់គិតថា គាត់មិនបានប្រព្រឹត្តខុសនឹងអង្គការទេ ចំណែកបុគ្គលិកនៅក្នុងក្រុមសិល្បៈទាំងអស់ក៏គាំទ្រនិងគោរពស្រឡាញ់រាប់អានគាត់ដែរ ។ មួយរយៈក្រោយមក រាម ឃើញឡានមួយគ្រឿងមកឈប់នៅមុខក្រុមសិល្បៈនិងឃើញកងសន្តិសុខបីនាក់មកហៅ ហ៊ូ នឹម រួចហើយដាក់ខ្នោះដៃដឹកចេញទៅបាត់ ដោយនៅពេលនោះ ប្រពន្ធ និងកូនគាត់បានត្រឹមតែទ្រហោយំប៉ុណ្ណោះ ។ បន្ទាប់ពីចាប់ ហ៊ូ នឹម បានរយៈពេលមួយសប្តាហ៍ កងសន្តិសុខក៏មកចាប់ ម្តាយ (ជរា) ប្រពន្ធ កូនប្រុសពីរនាក់ និងកូនស្រីម្នាក់យកទៅបាត់ទៀត ។

បន្ទាប់ពីចាប់គ្រួសារ ហ៊ូ នឹម អស់ អង្គការបានផ្លាស់នារីម្នាក់ (មិនចាំឈ្មោះ) មកពីខាងនិរតីគ្រប់គ្រងជំនួសវិញ ។ ប្រធានថ្មីនោះបានបង្ខំ រាម និងកងសិល្បៈទាំងអស់ហ្វឹកហាត់សម្តែងដោយគ្មានពេលសម្រាក ទោះបីមានជំងឺក៏ដោយ ចំណែកសមាជិកសិល្បៈខ្លះបានបាត់ខ្លួន និងចាប់ខ្លួនជាបន្តបន្ទាប់ដែរដូចជា បងជីដូនមួយរបស់ រាម ឈ្មោះ សោម ឡុង (ហៅ ឡុង) និងប្តីឈ្មោះ លីន ព្រមទាំងកូនស្រីអាយុប្រាំបីឆ្នាំ ក៏ត្រូវចាប់ខ្លួនដោយចោទថាក្បត់ ។ បន្ទាប់ពីចាប់គ្រួសារ លីន បានរយៈពេលមួយសប្តាហ៍ កងយោធាខ្មែរក្រហមយកឡានឃ្លុបបិទជិតមកដឹក រាម ទាំងនៅមានជំងឺគ្រុនយកទៅដាក់នៅកន្លែងលត់ដំនៅវត្តស្លែង (ខាងលិចភ្នំពេញ) ក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់បុរសម្នាក់ឈ្មោះ គី ។ ស្របពេលនោះ យុន យ៉ាត (ប្រពន្ធរបស់ សុន សេន) ដែលធ្លាប់ស្គាល់និងបង្ហាត់បង្រៀនទ្រឹស្តីនយោបាយដល់ រាម នៅក្នុងអង្គភាពសិល្បៈបានឲ្យនិរសាររបស់គាត់ទៅរក រាម ទើបដឹងពីការចាប់ខ្លួននេះ ហើយគាត់ក៏ទូរស័ព្ទឲ្យយោធាយាមតាមផ្លូវស្ទាក់ឡាននិងបញ្ជាឲ្យ

ដឹក រាម មកព្យាបាលជំងឺនៅផ្ទះគាត់ជិតស្ពានអូឡាំពិកវិញ ។

មិនយូរប៉ុន្មាន យោធាបានមកចាប់ រាម ទៅដាក់នៅមន្ទីរលត់ដំនៅវត្តស្លែង ។ ទៅដល់ដំបូង រាម ត្រូវកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមសួរគាត់ពីកំហុសដែលបានប្រព្រឹត្តនិងរកអ្នកអប់រំគាត់ឲ្យបង្កប់ក្នុងកងសិល្បៈ ។ ប៉ុន្តែដោយសាររកមិនឃើញកំហុសរបស់ រាម ទើបគឺ បញ្ជូនគាត់ឲ្យមកផ្នែកដាំបាយឲ្យអ្នកទោសវិញ ។ រាល់ថ្ងៃអ្នកទោសត្រូវទៅធ្វើការងាររត្តរាស់ ដកស្មួច ក្រោយមក ទើប គឺចាត់តាំងឲ្យធ្វើផ្លូវរទេះភ្លើង និងអ្នកទោសខ្លះទៀតត្រូវបញ្ជូនឲ្យទៅខេត្តបាត់ដំបង ។

រាម នៅមន្ទីរលត់ដំវត្តស្លែងរហូតដល់វៀតណាមវាយលុកប្រទេសកម្ពុជា ទើបគាត់រត់ទៅជួបកងយោធាមជ្ឈិមខ្មែរក្រហមនៅតាមព្រំដែនខ្មែរ-ថៃ ក្នុងខេត្តបាត់ដំបង ។

នៅទីនោះ កងយោធាខ្មែរក្រហមបានជ្រើសរើស រាម ឲ្យចូលធ្វើការនៅផ្នែកនារីស្នាក់ការសម្រាប់សែងអ្នករបួស ហើយកងរបស់គាត់បានផ្លាស់ប្តូរទីតាំងជាច្រើនកន្លែង ដូចជានៅកំរៀង អំពិលប្រាំដើម ភ្នំកុយ ភ្នំត្រាំង និងចុងក្រោយនៅម៉ាឡៃ ។ រាម មកនៅម៉ាឡៃបានមួយរយៈ អៀង សារី បានជ្រើសរើសគាត់ឲ្យទៅថែទាំក្មេងក្នុងជំរំថ-១០០ក្នុងខេត្តច័ន្ទបុរីប្រទេសថៃក្រោមការមើលខុសត្រូវរបស់នារី មិញ (ត្រូវជាកូនរបស់ អៀង សារី) ។ រាម មើលថែទាំក្មេងៗប្រហែលដប់នាក់ដែលឪពុកម្តាយរបស់គេចេញទៅបំពេញបេសកម្មផ្នែកការទូតនៅប្រទេសចិន កូរ៉េ និងប្រទេសអាមេរិក ហើយយូរម្តងៗទើបមកមើលកូនរបស់គេ ។ នៅទីនោះ រាម បានឃើញ ខៀវ សំផន និង មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមផ្សេងៗទៀតមកស្នាក់នៅនិងប្រជុំការងារ ។

ក្រោយមក រាម ចាប់ផ្តើមឈឺគ្រុន និងសន្លប់រយៈពេលមួយសប្តាហ៍ ប៉ុន្តែដោយមានការជួយព្យាបាលពីវេជ្ជបណ្ឌិត ជួន ជឿន ទើបគាត់ធូរស្បើយ ។ នៅឆ្នាំ១៩៨២ រាម បានសុំអនុញ្ញាតពី អៀង សារី មករស់ជាមួយមិត្តភក្តិរបស់គាត់នៅម៉ាឡៃវិញ ។ មកដល់ដំបូង សមមិត្ត ចុន ប្រធានខាងបោះពុម្ពកាសែត និងសមមិត្ត ជួន ប្រធានផ្ដិតហ្វីលរូបថតបានស្នើយក រាម មកជួយធ្វើការងារ ប៉ុន្តែ អៀង សារី បានបដិសេធ ហើយឲ្យគាត់មកធ្វើក្នុងកងសិល្បៈដែលមានសមមិត្ត រិន ជាអ្នកគ្រប់គ្រងវិញ ។ នៅទីនោះ រាម ជាគ្រូបង្ហាត់សម្តែង ។

នៅឆ្នាំ១៩៨៥ រាម បានសុំអនុញ្ញាតពីប្រធានផ្លាស់ទៅកងដឹកជញ្ជូនវិញ ។ នៅពេលនោះ រាម បានរៀបការជាមួយយោធាខ្មែរក្រហមម្នាក់នៅបន្ទាយខ្លាងាប់ក្នុងស្រុកម៉ាឡៃ ។ ក្រោយពីរៀបការបានរយៈពេលបីខែ កងទ័ពវៀតណាមបានវាយយកបានបន្ទាយខ្លាងាប់ហើយ រាម និងប្តីបានរត់ភៀសខ្លួនទៅនៅជំរំថ-៨៥ក្នុងខេត្តអារញ្ញប្រាថែត ។ នៅជំរំ រាម កើតបានកូនប្រុសមួយប៉ុន្តែពិការជើងទាំងពីរដោយសារជំងឺខ្វះជីវជាតិ ចំណែកប្តីរបស់គាត់ត្រូវបានបញ្ជូនឲ្យទៅវាយនៅសមរភូមិ ។

បន្ទាប់ពីកងទ័ពវៀតណាមដកចេញពីប្រទេសកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៨៩ រាម និងកូនបានត្រឡប់មកចាប់យកដី និងសង់ផ្ទះរស់នៅដែលបច្ចុប្បន្នស្ថិតក្នុងស្រុកម៉ាឡៃ ។ នៅទីនោះ រាម កើតបានកូនប្រុសម្នាក់ទៀត ហើយដោយសារមានការខ្វះខាតផ្នែកជីវភាព ប្តីរបស់ រាម បានចេញទៅកាប់ឈើក្នុងព្រៃក៏ត្រូវចោរប្លន់បាញ់សម្លាប់ ។ ក្រោយពីប្តីស្លាប់ រាម បានដើរស៊ីឈ្នួលធ្វើចម្ការឲ្យអ្នកស្រុកនិងនៅប្រទេសថៃ ។

សោម ប៊ុនថន

ដំណឹងស្វែងរកសាច់ញាតិ

នាងខ្ញុំឈ្មោះ កង ឃិន អាយុ ៧០ឆ្នាំ សព្វថ្ងៃរស់នៅភូមិអន្លង់ជ្រៃ ឃុំអំពើន ស្រុកបន្ទាយមាស ខេត្តកំពត ។ សូមប្រកាសស្វែររកកូននិងប្តីដែលបាត់ខ្លួនកាលពីជំនាន់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ កូនរបស់ខ្ញុំឈ្មោះ ហូម ហើយប្តីឈ្មោះ ពីន ។ អ្នកទាំងពីរត្រូវខ្មែរក្រហមចាត់តាំងឲ្យទៅធ្វើស្រែអំបិលនៅកែប ហើយមិនឃើញត្រឡប់មកវិញរហូតដល់សព្វថ្ងៃ ។

ប្រសិនបើបងប្អូនណាបានស្គាល់ឈ្មោះ ឬព្រឹត្តិការណ៍នេះ សូមមេត្តាទាក់ទងមកអាសយដ្ឋានរបស់នាងខ្ញុំដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ ឬមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ផ្ទះលេខ៦៦ ផ្លូវព្រះសីហនុ ឬទូរស័ព្ទលេខ ០២៣ ២១១ ៨៧៥ ។ ***សូមអរគុណ***

កុមារភាពរបស់ ប៉ុត កន

ប៉ុត កន មានបងប្អូន៨នាក់ និងកើតនៅឆ្នាំ១៩៥៤ នៅភូមិត្រពាំងវែង ឃុំព្រៃស្លឹក ស្រុកទ្រាំង ខេត្តតាកែវ ។ នៅឆ្នាំ១៩៦៦ ឪពុកម្តាយរបស់ កន បានបញ្ជូនគាត់ឲ្យទៅរៀន និងរស់នៅជាមួយឪពុកមាដែលមានឈ្មោះថា ង៉ែត ទិត្យ ដែលជាអនុគណនៅស្រុកមោងឫស្សីខេត្តបាត់ដំបង ។ នៅទីនោះ ព្រះតេជគុណ ទិត្យ បានរៀបចំឲ្យ កន ចូលរៀននៅសាលាបឋមសិក្សាព្រៃស្វាយ និងបង្រៀន កន អំពីធម៌អាថ៌ សីលធម៌រស់នៅ និងវិជ្ជាពេទ្យមួយចំនួនដូចជា ការចាក់ថ្នាំ ការរុំរបួស និងការព្យាបាលជំងឺផ្សេងៗ ។ រហូតដល់ថ្ងៃទី១៨ ខែមិនា ឆ្នាំ១៩៧០នៅពេលដែលមានរដ្ឋប្រហារទម្លាក់សម្តេចនរោត្តម សីហនុ ស្ថានភាពនៅតំបន់ដែល កន រស់នៅចាប់ផ្តើមមានភាពជ្រួលច្របល់ជាខ្លាំងដែលធ្វើឲ្យព្រះ តេជគុណ ទិត្យ សម្រេចចិត្តបញ្ជូន កន ឲ្យទៅរស់នៅភ្នំពេញដោយស្នាក់នៅវត្តព្រះពុទ្ធមានបុណ្យ កុដិលេខ៦ ដែលមាន សៅ ជឹម ជាមេកុដិវិញ ។ នៅទីនោះ កន បានទៅបន្តការសិក្សានៅសាលាបឋមសិក្សា អ៊ឹង ម៉េងតឹក ។ ក្រោយមកអំឡុងពេលនៃការបោះឆ្នោតនៅទីក្រុងភ្នំពេញខ្មែរក្រហមបានបង្កចលាចលដូចជាបង្កប់គ្រាប់បែក ធ្វើកូដកម្ម និងចាប់ខ្លួន ថាច់ ជា និង កែវ សាំងគីម ដែលជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអប់រំចូលមកក្នុងសាលា១៨មិនា ដោយចោទថា ក្រសួងអប់រំបានចាប់យុវជនដែលបានធ្វើបាតុកម្មនៅប៉ុន្មានថ្ងៃមុន ហើយទាមទារឲ្យអ្នកទាំងពីរដោះលែងយុវជនទាំងនោះ ។ ក្រោយមក ឮដំណឹងថា ថាច់ ជា និង កែវ សាំងគីម ត្រូវបានបាញ់ស្លាប់ ។

ចាប់ពីពេលនោះមក ក៏តែងតែមានការផ្ទុះគ្រាប់បែកមកក្នុងរាជធានីដែលបណ្តាលឲ្យស្ថានភាពកាន់តែច្របូកច្របល់ ។ ឃើញដូច្នោះ ឪពុកមារបស់ កន ដែលនៅបាត់ដំបងក៏បានមកយក កន ត្រឡប់ទៅរស់នៅខេត្តបាត់ដំបង និងបន្តប្រឡងចូលរៀននៅថ្នាក់វិទ្យាល័យ ។ នៅទីនោះ ខ្មែរក្រហមតែងតែចូលមកយាយីភូមិដោយជ្រាតចូលក្រុមសិស្សនិងនិស្សិតដើម្បីដឹកនាំឲ្យមានការធ្វើបាតុកម្មរារាំងដំណើរការសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារ លួចស្បៀង ដុតកម្ទេចឃ្លាំងម៉ូតូ ឡាន ម៉ាស៊ីន និងស្រែកឃោសនាថា «បាតុកម្មនេះគឺដើម្បីទាមទារឲ្យពួកមូលធននិយម ពួកកេងប្រវ័ញ្ចពួកដែលជិះជាន់លើយើងទាំងអស់គ្នា បញ្ចុះតម្លៃទំនិញដើម្បីឲ្យប្រជាជនយើងមានជីវភាពធូរធារ» ។ ដូច្នេះនាយកសាលាបានឲ្យ កន ដែលជាប្រធានថ្នាក់និងប្រធានថ្នាក់ផ្សេងទៀតធ្វើកម្លាំងដូការពារសាលា ។ ក្រោយមក ដោយសភាពការណ៍នៅក្នុងភូមិកាន់តែច្របូកច្របល់មិនអាចទប់ស្កាត់បាន នាយកសាលាក៏បានឲ្យសិស្សទាំងអស់ផ្ទេរទៅរៀននៅវិទ្យាល័យបាត់ដំបងវិញ ។ ភាពច្របូកច្របល់បែបនេះបានបន្តរហូតដល់ថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ នៅពេលដែល កន ឃើញខ្មែរក្រហមដើរឃោសនាឲ្យប្រជាពលរដ្ឋនិងទាហានទម្លាក់អាវុធនិងលើកទង់សដើម្បីទទួលមិត្តយុវជនខ្មែរក្រហមដែលចូលមកក្រុង ។ រហូតដល់ម៉ោង១០យប់ កន បានឮខ្មែរក្រហមផ្សាយបន្តផ្ទាល់នៅក្នុងវិទ្យុចម្ការចេក នៃខេត្តបាត់ដំបង និងវិទ្យុជាតិនៃទីក្រុងភ្នំពេញថា «យើងមកនេះគឺមិនមែនដោយចរចាទេគឺចូលមកដោយចុងអាវុធរបស់យើង ដូច្នេះកងទ័ពនិងមន្ត្រីរាជការប្រដាប់អាវុធត្រូវទម្លាក់អាវុធ បើពុំដូច្នោះទេយើងនឹងមិនយល់មុខអ្នកណាម្នាក់ឡើយ» ។ លុះដល់ម៉ោងប្រាំបីព្រឹកខ្មែរក្រហមបានប្រកាសឲ្យប្រជាជនចាកចេញពីទីក្រុងរយៈ

ប៉ុត កន

ពេលបីថ្ងៃដោយមិនចាំបាច់យករបស់របរអ្វីទៅតាមខ្លួនឡើយ ដើម្បីគេចពីផែនការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិក ។ កន បានចាកចេញពីទីរួមខេត្តជាមួយបងប្អូនជីដូនមួយពីរនាក់ ឈ្មោះ សឿន និង ទូច ដោយរថយន្ត ។ ចំណែកឯទាហានដែលមានស័ក្តិខ្លះក៏បានបកស័ក្តិចោលនិងធ្វើដំណើរដោយថ្មើរជើងដើម្បីលាក់អត្តសញ្ញាណរបស់ខ្លួន ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ខ្មែរក្រហមនៅតែចង់វែករកកម្លាំងខ្មាំងបន្តុប់ដែលធ្លាប់មានបុណ្យស័ក្តិដោយប្រកាសថា «បងប្អូនមន្ត្រីរាជការ និងទាហានដែលមានបុណ្យស័ក្តិត្រូវពាក់ឯកសណ្ឋានវិញដើម្បីឲ្យអង្គការយើងនាំអស់លោកទៅទទួលសម្តេចនរោត្តម សីហនុ, ហ៊ូ យន់, ហ៊ូ នឹម និង ខៀវ សំផន នៅទីក្រុងភ្នំពេញ» ។ ខ្មែរក្រហមបានកំណត់ឲ្យអ្នកទាំងនោះជួបជុំនៅទីធ្លាវិទ្យាល័យបាត់ដំបង ។ ព្រឹកឡើង កន បានឃើញប្រជាជនស្លៀកពាក់ឯកសណ្ឋានប្រហែលពីររយនាក់ដែលក្នុងមានអ្នកខ្លះជាប្រជាជនសាមញ្ញបន្ទំខ្លួនបានឡើងជិះឡានដែលខ្មែរក្រហមបានរៀបចំ ។

ក្រោយមក កន ក៏ឃើញមីងម្នាក់ដែលគាត់ធ្លាប់គោរពស្រឡាញ់ដូចជាម្តាយធម៌ និងត្រូវជាប្រពន្ធពេទ្យ ភំ (ដែលធ្លាប់ជាពេទ្យទាហានស័ក្តបី ប៉ុន្តែត្រូវខ្មែរក្រហមយកទៅសម្លាប់) និងកូនរបស់គាត់នៅតាមផ្លូវ ។ ពេលនោះ មីងនោះក៏លើកដៃសំពះ កន ដែលជាអ្នកធ្លាប់ស្គាល់គ្នាឲ្យចុះមកជួយដឹកជញ្ជូនឥវ៉ាន់ដោយសារតែកូនរបស់គាត់សុទ្ធតែជាស្រី និងមានកូនពៅប្រុសម្នាក់ដែលមានវ័យក្មេង ។ កន ក៏ចុះពីឡាន ហើយស្នើឲ្យអ្នករួមដំណើរជាមួយគាត់ទៅមុន ។ បន្ទាប់ពីលាគ្នា មីងម្នាក់នោះក៏ហុចសោផ្ទះឲ្យ កន ដើម្បីចូលទៅយកឥវ៉ាន់ ។ កន បានយកអង្ករមួយបាវ និងខោអាវមួយចំនួនដាក់លើម៉ូតូសង់វាំងសែងតួធ្វើដំណើរជាមួយមីងនោះ ។ នៅតាមផ្លូវ កន បានឃើញលុយនៅពាសពេញផ្លូវ ដូច្នេះគាត់បានដើររើសលុយមួយចំនួនទុកសម្រាប់ទិញសាំងចាក់ម៉ូតូដែលកំពុងតែជិះ ។ បីថ្ងៃក្រោយមក កន ក៏បានឃើញប្រជាជនដែលត្រូវបានបោកបញ្ឆោតឲ្យទៅទទួលសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ និងមេដឹកនាំដទៃទៀតស្លាប់ជាច្រើននាក់នៅលើទីវាលមួយជិតពីផ្លូវជាតិលេខ៥ ។

ប៉ុន្មានខែក្រោយមក ខ្មែរក្រហមបានស្នើឲ្យ កន យកម៉ូតូនិងរបស់របរទាំងប៉ុន្មានទៅដាក់ជារបស់រួម ។ បន្ទាប់មក ខ្មែរក្រហមក៏ចុះស្រង់ស្ថិតិពីគ្រួសារនីមួយៗ ។ ឃើញដូច្នោះ កន ក៏សម្រេចចិត្តចាកចេញពីស្រ្តីនោះដើម្បីទៅស្វែងរកបងប្អូនជីដូនមួយដែលបានបែកផ្លូវគ្នានិងឪពុកមាដែលធ្លាប់ចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សា ។ ពេលទៅដល់ភូមិមួយ កន ក៏ឃើញបងប្អូនជីដូនមួយម្នាក់ទៀតរបស់ខ្លួន ។ បងជីដូនមួយបានសួរ កន ថា «មានភ្ជាប់មកជាមួយនូវកាតសិស្ស ឬអ្វីសម្គាល់ខ្លួនទេ»? កន ឆ្លើយតប ថា «មាន» បងម្នាក់នោះបានណែនាំ កន ឲ្យយកវាទៅដុតចោលទាំងអស់ដើម្បីកុំឲ្យខ្មែរក្រហមធ្វើបាប ពីព្រោះអ្នកដែលធ្លាប់រៀនសូត្របានខ្ពស់គឺជាមុខសញ្ញារបស់ខ្មែរក្រហម ។ មិនយូរប៉ុន្មាន កន បានឮដំណឹងថា ព្រះតេជគុណ ទិត្យ និងឪពុកមាផ្សេងទៀតកំពុងរស់នៅវត្តនៅឯឃុំព្រៃស្វាយដែលគាត់ធ្លាប់ស្នាក់អាស្រ័យ ដូច្នេះគាត់ក៏ទៅរកអ្នកទាំងនោះ ។ ប៉ុន្តែ បន្ទាប់ពីស្នាក់នៅជាមួយគ្នាបានមួយរយៈ ខ្មែរក្រហមបានបញ្ជាឲ្យផ្សឹកលោកទាំងអស់ដែលនៅក្នុងវត្តដើម្បីឲ្យទៅបម្រើការងារជូនអង្គការ ។ ប៉ុន្មានម៉ោងក្រោយមកព្រះសង្ឃទាំងអស់ដែលនៅក្នុងវត្តត្រូវបានផ្សឹកទាំងអស់ ។ ដោយឡែកលោកសង្ឃប្រាំពីរអង្គដែលរួមមាន ឪពុកមារបស់ កន និងក្មេងពីរនាក់ទៀតដែលមានស្រុកកំណើតនៅខេត្តតាកែវដែរ និងចង់វិលត្រឡប់ទៅស្រុកកំណើតក៏បានអង្វរករខ្មែរក្រហមកុំទាន់ផ្សឹកលោកដើម្បីងាយស្រួលដល់ពេលធ្វើដំណើរ ពីព្រោះខ្មែរក្រហមអាចមានការលើកលែងខ្លះចំពោះព្រះសង្ឃ ។ នៅពេលធ្វើដំណើរអ្នកទាំងអស់គ្នាបានសុំដោយសារឡានដឹកស្បៀងរបស់ខ្មែរក្រហមដែលនឹងឈប់នៅពោធិ៍សាត់ទៅជាមួយគ្នា បន្ទាប់មកក៏ចុះដើររហូតដល់ទំនប់លើកដែកស្រុកទឹកផុសខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ។

នៅទីនោះ ខ្មែរក្រហមបានឃាត់ដំណើរ កន និងអ្នកធ្វើដំណើរជាមួយគ្នាឲ្យនៅជួយកសាងទំនប់ជ័យជម្នះ ឬទំនប់លើកដែកដោយឃោសនាថា «សុំបងប្អូនជួយកសាងទំនប់នៅទីនេះសិន ។ ខៀវ សំផន, ហ៊ូ យន់ និង ហ៊ូ នឹម នឹងមកសម្ពោធបន្ទាប់មកយើងនឹងអនុញ្ញាតឲ្យបងប្អូនត្រឡប់ទៅស្រុកកំណើតវិញ» ។ កន ត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យធ្វើជាមេក្រុមគ្រប់គ្រងបីសាខាដែលមួយសាខាមានគ្នាបីនាក់និងស្នាក់នៅក្នុងខ្ទមប្រក់កៅស៊ូដែលមានចម្ងាយបីគីឡូម៉ែតពីការដ្ឋានសាងសង់ ដោយចែកខោអាវមួយកំផ្លេ ចានមួយ និងស្លាបព្រាមួយ រីឯព្រះសង្ឃដែលធ្វើ

ដំណើរជាមួយត្រូវទៅរស់នៅកងផ្សេង ។ ពីរខែក្រោយមក កន មានគំនិតចង់បន្តដំណើរទៅខេត្តតាកែវដើម្បីស្វែងរកឪពុក ម្ដាយ ដូច្នេះក៏ណាត់ជាមួយព្រះសង្ឃ ដែលមកជាមួយគ្នារត់ទៅជួបគ្នានៅក្នុងព្រៃនៅពេលដែលខ្មែរក្រហមវាយជួងឲ្យបើកបបរដែលជារបបអាហារប្រចាំថ្ងៃ ។ ពេលធ្វើដំណើរ កន យកតែស្លាប ព្រា ឆ្នាំង និងអំបិលបន្តិចបន្តួចទៅតាមខ្លួនប៉ុណ្ណោះ ។ យប់ឡើង កន និងក្មេងម្នាក់ទៀតដែលក្នុងកងបានរត់ចូលព្រៃ ប៉ុន្តែមិនបានជួបព្រះសង្ឃដែលគាត់ចង់ជួបទេ បែរជាជួបព្រះសង្ឃដទៃទៀតដែលមានជំងឺគ្រុនចាញ់ទើបតែចេញពីពេទ្យ ហើយក៏ឲ្យសម្រាកជាមួយគ្នា ។ ពេលមកដល់ភូមិស្រែននោង ស្រុកត្រាំកក់ គ្រួសារខ្មែរក្រហមដែលធ្លាប់គោរពប្រណិប័តន៍សាសនាបានស្វាគមន៍ កន និង អ្នករួមដំណើរជាមួយដោយរៀបចំបាយម្ហូបនិងកន្លែងស្នាក់អាស្រ័យឲ្យគាត់ទាំងអស់គ្នា ហើយស្នើឲ្យរស់នៅទីនោះតែម្ដង ។ ព្រះសង្ឃនិងក្មេងដែលមកជាមួយសម្រេចចិត្តរស់នៅទីនោះ ប៉ុន្តែ កន បានបដិសេធ ដូច្នេះគាត់ក៏ធ្វើដំណើរតែម្នាក់ឯងទៅភូមិកំណើតដើម្បីជួបជុំឪពុកម្ដាយ ។ ពេលមកដល់ភូមិត្រពាំងវែង កន មានសេចក្ដីត្រេកអរនិងសប្បាយរីករាយជាខ្លាំងដោយបានឃើញប្អូនស្រីរបស់ខ្លួន នៅទីនោះ ប៉ុន្តែប្អូនរបស់ កន មិនស្គាល់បងប្រុសទេ ពីព្រោះ កន បានចាកចេញពីផ្ទះទៅរស់នៅជាមួយឪពុកមាតាំងពីតូចមក ។ ក្រោយពីដឹងដំណឹងពីប្អូនថា ឪពុកម្ដាយដែលកំពុងដេរស្លឹកនៅក្នុងសហករណ៍ កន ក៏ទៅជួបលោកទាំងពីរដោយក្ដីរីករាយ ។

នៅទីនោះ ឪពុករបស់ កន ដែលមានឈ្មោះថា ប៊ុត លួន គឺជាប្រធានដំណាំនិងជាអ្នកមូលដ្ឋានមិនពេញសិទ្ធិ រីឯឪពុកមារបស់ កន ដែលឈ្មោះ ងួន គឺជាគណៈឃុំ ។

នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៦ អង្គការបានចាប់ផ្ដើមដើរប្រមូលផ្ដុំកម្លាំងដែលធ្វើឲ្យ កន ត្រូវចាត់តាំងឲ្យទៅកងចល័តដោយធ្វើជាប្រធានក្រុមគ្រប់គ្រងសមាជិក១២នាក់ ។ ក្រោយមក បន្ទាប់ពីប្រទ្បាយមធ្យមមួយបានជីករួច ខ្មែរក្រហមបានកាប់គោជប់លៀងឲ្យប្រជាជនទាំងអស់គ្នា ។ មិនយូរប៉ុន្មាន ស្ថានភាពនៅក្នុងតំបន់ដែល កន រស់នៅក្លាយទៅជាមានភាពតឹងតែងជាងមុន គឺខ្មែរក្រហមតែងតែហៅប្រជាជនឲ្យមកប្រជុំ បន្ទាប់មកមានមនុស្សជាច្រើនបានបាត់ខ្លួន ។ ជាក់ស្ដែង ទ្រុង និង ទ្រឿង ដែលត្រូវជាសាច់ញាតិ របស់ កន ត្រូវខ្មែរក្រហមហៅទៅសួរសុខទុក្ខពូដែលឈឺខ្លាំងនៅភូមិក្បែរនោះ បន្ទាប់មកក៏បាត់ដំណឹងរហូត ។

នៅពាក់កណ្ដាលឆ្នាំ១៩៧៧ ខ្មែរក្រហមបានផ្លាស់ កន ឲ្យទៅធ្វើការនៅកងពិសេស ដំបូងឲ្យគាត់លើកភ្លឺ និងជីកប្រទ្បាយដោយកំណត់តាមទិសនៃត្រីវិស័យ ។ ពីរ-បីខែក្រោយមក ខ្មែរក្រហមបានបញ្ជាឲ្យ កន ទៅធ្វើស្រូវប្រាំង ជីកប្រទ្បាយ និងលើក និងធ្វើការធ្ងន់ៗជាច្រើនទៀត ។ ការងារធ្ងន់ទាំងនោះ រួមជាមួយនឹងរបបអាហារមិនគ្រប់គ្រាន់បានធ្វើឲ្យ កន កើតជំងឺហើម ។ ប៉ុន្តែគាត់នៅតែព្យាយាមធ្វើការដើម្បីកុំឲ្យខ្មែរក្រហមធ្វើបាប ។ រហូតដល់ចុងឆ្នាំ១៩៧៧ បន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមបានធ្វើមីទ្ទីងរំពុកខួបជ័យជម្នះ១៧មេសាដែលមានការចូលរួមពីគណៈស្រុក ប្រធានឃុំ ប្រធានឈ្លប និងគណៈតំបន់ដែលនិយាយពីការរៀបចំផែនការកែច្នៃជីវភាពនិងប្រមូលចាប់បណ្ដាញខ្មាំងនៅក្នុងជួរបដិវត្តន៍ កន ក៏ត្រូវបានផ្លាស់ប្ដូរទៅធ្វើការនៅសហករណ៍វិញ ។ នៅទីនោះ ដោយ កន មានពូ និងបងគឺជាពេទ្យសង្គមកិច្ច និងឪពុកគឺជាអ្នកមូលដ្ឋានមិនពេញសិទ្ធិ គាត់ត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យស្នាក់នៅជាមួយពូនៅពេទ្យព្យាបាលជំងឺហើមដែលមិនទាន់ជា ។ ក្រោយពីសម្រាកព្យាបាលអស់រយៈពេលប្រហែលកន្លះខែ កន ក៏ចាកចេញពីមន្ទីរពេទ្យទៅធ្វើការលើកប្រព័ន្ធភ្លឺ ។

រហូតដល់ចុងឆ្នាំ១៩៧៨ ខ្មែរក្រហមបានរៀបចំឲ្យ កន រៀបការជាមួយនារីម្នាក់ឈ្មោះ សែ ស៊ុនតារាវី ។ មួយខែក្រោយមក កងទ័ពវៀតណាមបានចូលមកដល់ខេត្តតាកែវដែលធ្វើឲ្យយោធាខ្មែរក្រហមបែកខ្ញែកគ្នានិងជាសញ្ញាណនៃការដួលរលំរបបខ្មែរក្រហម ។ ក្រោយមក ឪពុកម្ដាយរបស់ កន និងឪពុកម្ដាយរបស់ប្រពន្ធគាត់បានរៀបចំឲ្យគាត់ទាំងពីរនាក់រៀបការម្ដងទៀតតាមប្រពៃណីទំនៀមទម្លាប់ ។ នៅថ្ងៃទី២៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៩ កន ត្រូវបានជ្រើសរើសឲ្យធ្វើគ្រូបង្រៀនថ្នាក់បឋមសិក្សា ហើយនៅឆ្នាំ១៩៨០ គាត់បានប្រឡងធ្វើគ្រូមធ្យម ។ បច្ចុប្បន្ន កន គឺជាគ្រូបង្រៀននៅអនុវិទ្យាល័យវត្តបារាយវិហារពីរ និងមានកូនប្រាំនាក់ រីឯប្រពន្ធរបស់គាត់គឺជាគ្រូបឋមសិក្សាដែរ ។

ឌា ផល្លា

"ខ្ញុំអាណិតម្ដាយខ្ញុំណាស់"

«នៅពេលដែលខ្ញុំហត់នឿយពីការរៀនសាលានិងធ្វើកិច្ចការផ្ទះ ខ្ញុំតែងសម្រាកនិងមិនចង់ធ្វើការអ្វីទាំងអស់ ។ ពេលនោះឪពុកម្ដាយខ្ញុំតែងតែស្ដីបន្ទោសឲ្យខ្ញុំដោយធ្វើការប្រៀបធៀបទៅនឹងរបបខ្មែរក្រហមថា ខ្ញុំនឹងត្រូវនាំយកទៅដាក់គុក ធ្វើទារុណកម្ម បង្អត់បាយ ឬសម្លាប់ចោលដោយកម្មាភិបាល ខ្មែរក្រហម បើសិនជាខ្ញុំខ្ជិលច្រអូសបែបនេះ ។ ខ្ញុំតែងតែសួរគាត់ពីរឿងនេះ (ខ្មែរក្រហម) នេះ ។ ជួនកាលគាត់ប្រាប់ ជួនកាលគាត់មិនបានប្រាប់ខ្ញុំទេ» ។--ម៉ែន សុភ័ក្រ

ម៉ែន សុភ័ក្រ អាយុ១៦ឆ្នាំ មានស្រុកកំណើតនៅក្នុងភូមិទឹកល្អក់ ឃុំជីផាត ស្រុកថ្មបាំង ខេត្តកោះកុង ជាយុវសិស្សរៀនថ្នាក់ទី៩នៃអនុវិទ្យាល័យជីផាតនិងជាគ្រូបង្រៀនភាសាអង់គ្លេសនៅក្នុងសហគមន៍អេកូទេសចរណ៍ប្រចាំឃុំជីផាត ។ សុភ័ក្រ បានសម្ដែងទឹកមុខរីករាយ រួចបានបញ្ជាក់ពីទឹកចិត្តផ្ទាល់ខ្លួនពីចំណេះដឹងបន្ថែមអំពីរបបខ្មែរក្រហមនៅក្នុងវេទិកាសាធារណៈមួយស្ដីពីការសិក្សាប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យដែលបានធ្វើឡើងអស់រយៈពេលពេញមួយព្រឹកកាលពីថ្ងៃទី៩ ខែមករា ឆ្នាំ២០១១នៅក្នុងភូមិជីផាតដែលមានចម្ងាយប្រមាណជាមួយរយគីឡូម៉ែត្រពីទីរួមខេត្តកោះកុង ។ សុភ័ក្រ បានសួរសំណួរទាក់ទងនឹងរបបខ្មែរក្រហមមួយចំនួនដែលខ្លួនមានចម្ងល់ជាយូរមកហើយ ដូចជា តើហេតុអ្វីបានជាមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមដឹកនាំប្រទេសឆ្ពោះទៅរកការកាប់សម្លាប់មនុស្ស? តើរបបខ្មែរក្រហមកើតចេញមកពីណា? ហើយហេតុអ្វីបានជារបបនេះត្រូវបានបង្កើតឡើង? ហេតុអ្វីបានជាប្រជាជនត្រូវធ្វើការហួសកម្លាំង និងអត់មានរបបអាហារគ្រប់គ្រាន់? ហេតុអ្វីបានជាតុលាការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានចំណាយពេលវេលាយូរម្ល៉េះដើម្បីកាត់ទោសមេដឹកនាំទាំងប្រាំរូបនេះ?

ចម្ងល់របស់ សុភ័ក្រ មិនខុសពីចម្ងល់របស់ប្រជាពលរដ្ឋនិងសិស្សានុសិស្សមួយចំនួនដែលបានកប់នៅក្នុងផ្នត់គំនិតជាយូរមកហើយទេ ហើយសំណួរទាំងនេះជាសំណួរដែលមិនមានចម្លើយច្បាស់លាស់សម្រាប់ជនរងគ្រោះអស់រយៈពេលជាង៣០ឆ្នាំកន្លងមកហើយ ។ យុវតីម្នាក់ឈ្មោះ ទុយ រដ្ឋា រៀនថ្នាក់ទី៩ នៅអនុវិទ្យាល័យជីផាតដែលតែងតែទទួលបានការរៀបរាប់ពីឪពុកម្ដាយអំពីរឿងរ៉ាវនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ រដ្ឋា តែងសួរសំណួរជាច្រើនទៅកាន់ឪពុកម្ដាយទាក់ទងនឹងជីវិតរស់នៅប្រចាំថ្ងៃនិងបុព្វហេតុដែលធ្វើឲ្យកើតមានរបបខ្មែរក្រហម ។

ក្នុងវេទិកាសាធារណៈនេះ អ្នកភូមិមួយចំនួនបានធ្វើការចែករំលែកបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួនព្រមទាំងបានជួយឆ្លើយសំណួរមួយចំនួនទៅកាន់សិស្សានុសិស្សទាំងអស់ ។ មាស ផល្លី ជាប្រជាជនរស់នៅក្នុងឃុំជីផាតបានរៀបរាប់ពីប្រវត្តិរឿងរ៉ាវរបស់គាត់

ម៉ែន សុភ័ក្រ កំពុងឆ្លើយសំណួរទាក់ទងរបបខ្មែរក្រហម

និងបានជួយឆ្លើយសំណួរមួយដែលទាក់ទងនឹងការហូបមិនគ្រប់គ្រាន់និងការធ្វើការហួសកម្លាំងរបស់ប្រជាជនដោយលើកឡើងពីបទពិសោធន៍របស់គាត់ផ្ទាល់ដែលត្រូវកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមចាប់ចងស្លាបសេកដោយសារគាត់បានលួចដំឡូងមីមួយមើមពីក្នុងចម្ការដែលគាត់បានដាំមកហូបដើម្បីចម្អែតក្រពះ ។ ផល្លី បានបង្ហាញស្នាមដាំនៅលើដើមដៃរបស់គាត់ទាំងពីរព្រមទាំងបានបញ្ជាក់សម្តីធ្ងន់ខ្លាំងៗថា «ស្នាមនេះគឺជាភ័ស្តុតាងជាក់ស្តែងដែលបានបន្សល់ទុកតាំងពីជំនាន់ខ្មែរក្រហមដើម្បីទុកឲ្យកូនៗរបស់ខ្ញុំដឹងថាទំរាំបានរស់ដល់ប៉ុណ្ណេះ ខ្ញុំត្រូវឆ្លងកាត់ការលំបាកច្រើនណាស់ ។ លោកអភិបាលរងស្រុកថ្មបាំង កែវ នីបូរ៉ា បានស្រក់ទឹកភ្នែកនៅពេលដែលគាត់រំឭកឡើងវិញពីជីវិតរបស់គាត់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមប្រាប់ទៅអ្នកចូលរួមទាំងអស់នៅក្នុងអង្គវេទិកាសាធារណៈព្រមទាំងបានធ្វើការផ្តាំផ្ញើដល់សិស្សានុសិស្សទាំងអស់ឲ្យខិតខំប្រឹងប្រែងរៀនសូត្រពីប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួនដែលបានកើតមានកន្លងមកទាំងប្រវត្តិសាស្ត្រដែលល្អនិងប្រវត្តិសាស្ត្រដែលមិនល្អដូចជាប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហមជាដើម ។ ចំណែកលោកជំទប់ឃុំជីផាត ឈួន មិន ក៏បានចែករំលែកប្រវត្តិខ្លះៗទាក់ទងនឹងការកាន់កាប់របស់ខ្មែរក្រហមនៅក្នុងឃុំជីផាតថា ខ្មែរក្រហមបានបង្ខំប្រជាជនទាំងអស់ដែលរស់នៅក្នុងឃុំជីផាតឲ្យទៅលើកទំនប់ជាមួយនឹងប្រជាជនមកពីស្រុកបុទុមសាគរ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៦ ប្រជាជនភាគច្រើនបានស្លាប់ដោយសារការធ្វើការហួសកម្លាំងនិងហូបមិនគ្រប់គ្រាន់ ហើយសាកសពត្រូវនាំយកទៅកប់ចោលនៅក្បែរការដ្ឋានលើកទំនប់នេះតែម្តង ។ ទំនប់នេះមានឈ្មោះហៅថា «ទំនប់ព្រលាន» ដែលលាតសន្ធឹងតាំងពីស្ពានស្រែអំបិលរហូតដល់ស្ពានអណ្តូងទឹកដែលមានចម្ងាយប្រមាណ ។ នៅដើមឆ្នាំ១៩៧៧ទំនប់នេះបានត្រូវលើករួចរាល់ ហើយប្រជាជនទាំងអស់ត្រូវវិលទៅកាន់ភូមិកំណើតរៀងៗខ្លួនវិញលើកលែងតែប្រជាជនដែលមកពីឃុំជីផាតមួយគត់ដែលត្រូវជម្លៀសឲ្យទៅរស់នៅនិងធ្វើការក្នុងឃុំផ្សេងៗទៀតក្នុងស្រុកបុទុមសាគរនិងស្រុកស្រែអំបិល ។ ទឹកដីឃុំជីផាតទាំងមូលបានក្លាយជាទឹកដីដែលគ្មានប្រជា

សិស្សានុសិស្សនៅវិទ្យាល័យជីផាត ខេត្តកោះកុង ចូលរួមក្នុងវេទិកាសាធារណៈ

ជនរស់នៅលើកលែងតែផ្នែកខ្លះប៉ុណ្ណោះដែលត្រូវកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមប្រើប្រាស់ធ្វើជារោងម៉ាស៊ីនអារឈើ មន្ទីរនានា និងកន្លែងស្នាក់នៅ ។

ក្រៅពីរឿងរ៉ាវទាក់ទងនឹងប្រវត្តិឃុំជីផាត ការជម្លៀស ការធ្វើការហួសកម្លាំងនិងការស្លាប់ដោយអត់អាហារប្រជាជនដទៃទៀតបានសម្តែងនូវការជួបប្រទះផ្ទាល់ពីព្រឹត្តិការណ៍ផ្សេងៗទៀតដូចជា ការបំបែកក្រុមគ្រួសារ ការសម្លាប់ និងការដកហូតកម្មសិទ្ធិផ្ទាល់ខ្លួនធ្វើជាសម្បត្តិសមូហភាព ។ សុភ័ក្រ បានរំឭកប្រាប់ថា «ម្តាយខ្ញុំបាននិយាយប្រាប់ខ្ញុំថា គាត់មិនដែលបានឃើញមុខម្តាយគាត់ឡើយ ព្រោះខ្មែរក្រហមបានបំបែកម្តាយគាត់ឲ្យទៅកាន់កងផ្សេង ហើយគាត់ត្រូវបានបញ្ជូនទៅកាន់កងកុមារដែលមិនដែលបានមកជួបគ្នាទាល់តែសោះរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ននេះ ។ ខ្ញុំបានដឹងទៀតថា នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ប្រជាជនគ្រប់រូបហូបមិនឆ្អែតឡើយ ហើយត្រូវធ្វើការទាំងយប់ទាំងថ្ងៃ ។ ម្តាយរបស់ខ្ញុំបានត្អូញត្អែរថា សម័យនេះស្រួលហើយ មិនចង់ធ្វើការក៏បានដែរគ្មាននរណារករឿង ឬមកបង្ខិតបង្ខំ ឬគំរាមរកសម្លាប់ដោយសារភាពខ្ជិលទាំងអស់នេះឡើយ ។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងសម័យគាត់វិញ (ខ្មែរក្រហម) មិនស្រួលអីចឹងទេ» ។ ខ្ញុំមានសំណួរជាច្រើនសួរទៅគាត់ទាក់ទងពីរឿងខ្មែរក្រហម ។ មានសំណួរខ្លះគាត់មិនបានឆ្លើយប្រាប់ខ្ញុំទេ ប៉ុន្តែគាត់បែរជាផ្លាស់ប្តូរទឹកមុខ និងបានបង្ហូរទឹកភ្នែកដែលអាចបញ្ជាក់ប្រាប់ខ្ញុំវិញថា ជាសំណួរដែលមិនគួរសួរទៅកាន់គាត់តទៅទៀតទេ ហើយខ្ញុំគិតថាសំណួរនេះគឺពិតជាសំណួរមួយដែលធ្ងន់ធ្ងរ និងធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់អារម្មណ៍របស់ម្តាយខ្ញុំជាខ្លាំង ។ ខ្ញុំអាណិតម្តាយខ្ញុំណាស់» ។ ក្រុមគ្រួសាររបស់ រដ្ឋា ក៏មានសាច់រឿងមិនសូវខុសគ្នាប៉ុន្មានពីគ្រួសាររបស់ សុភ័ក្រ ដែរ ។ ម្តាយរបស់ រដ្ឋា មិនដែលបានស្គាល់មុខម្តាយរបស់គាត់ឡើយ ព្រោះត្រូវកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមបំបែកតាំងពីគាត់មានអាយុពីរឆ្នាំមកម្ល៉េះ ។ ចំណែកប្អូនប្រុសរបស់ម្តាយ រដ្ឋា វិញ បានបាត់ខ្លួនរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៨ ប្រជាជនភាគច្រើននៅក្នុងភូមិទឹកល្អក់ ឃុំជីផាត ត្រូវបានប្រមូលផ្តុំឲ្យនៅមួយកន្លែង ដើម្បីទទួលផែនការឲ្យទៅរៀនសូត្រនៅកន្លែងឆ្ងាយពីភូមិ ។ សុភ័ក្រ បានពន្យល់តាមអ្វីដែលម្តាយខ្លួនបានប្រាប់ថា ពាក្យ «រៀនសូត្រ» មានន័យថា «នាំយកទៅសម្លាប់» ។ «នៅសល់តែរយៈពេលប្រាំថ្ងៃទៀតប៉ុណ្ណោះដែលគ្រួសារខាងម្តាយខ្ញុំត្រូវខ្មែរក្រហមនាំយកទៅរៀនសូត្រប៉ុន្តែចៃដន្យត្រូវកងទ័ពរំដោះបាននៅឆ្នាំ១៩៧៩» នេះជាសម្តីរបស់ សុភ័ក្រ ក្នុងពេលធ្វើសម្ភាស ។ ចំណែកក្រុមគ្រួសារខាងឪពុករបស់ សុភ័ក្រ វិញ ក៏មានស្លាប់ច្រើននៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមដែរ ក្រោមពាក្យចោទប្រកាន់ថាជា «ជនក្បត់ជាតិ» ។ សុភ័ក្រ និយាយថា «ឪពុករបស់ខ្ញុំជាអ្នកចេះដឹងមួយរូបដែរហើយខ្សែស្រឡាយរបស់គាត់ភាគច្រើនត្រូវបានចាប់ខ្លួននិងសម្លាប់» ។

រយៈពេលជាងសាមសិបឆ្នាំក្រោយរបបខ្មែរក្រហម ប្រវត្តិរឿងរ៉ាវនៅក្នុងឃុំជីផាតត្រូវបានលាតត្រដាងហើយប្រជាជនដែលកំពុងរស់នៅក្នុងឃុំនេះនិងជាអតីតប្រជាជនថ្មីដែលបានចូលមករស់នៅក្នុងទឹកដីនេះក្នុងអំឡុងទសវត្សរ៍៨០ បានស្វែងយល់ច្បាស់អំពីប្រវត្តិរឿងរ៉ាវនេះ ហើយសិស្សានុសិស្សដែលកំពុង

សិក្សានិងមានដើមកំណើតនៅក្នុងឃុំនេះដែរបានសម្តែងនូវការជឿជាក់ពីភាពកើតមានរបបខ្មែរក្រហមនៅក្នុងឃុំរបស់ខ្លួនរស់នៅក៏ដូចជានៅក្នុងសង្គមកម្ពុជាទាំងមូល ។

តាមសម្តីរបស់លោកអភិបាលរងស្រុក ក៏ដូចជាលោកមេឃុំ និងលោកជំទប់ឃុំដីជាតបានឲ្យដឹងថា ប្រជាជនដែលរស់នៅក្នុងឃុំដីជាតទាំងអស់មិនដែលទទួលបានការផ្តល់ឱកាសឲ្យមានការពិភាក្សា ស្វែងយល់ពីរបបខ្មែរក្រហមរបៀបនេះពីមុនមកទេ

សិស្សានុសិស្សនៅវិទ្យាល័យដីជាតចូលរួមក្នុងវេទិកាសាធារណៈ

ហើយលើកនេះគឺពិតជាលើកដំបូងដែលធ្វើឲ្យសិស្សានុសិស្សនិងប្រជាជនភាគច្រើនមានការយល់ដឹងច្រើនពីរឿងរ៉ាវដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ជាពិសេសរឿងរ៉ាវផ្ទាល់ខ្លួនដែលបានកប់បាត់អស់រយៈពេលជាងសាមសិបឆ្នាំកន្លងមកត្រូវបានលើកមកនិយាយដើម្បីជាឧទាហរណ៍ជាក់ស្តែងមួយឆ្លើយតបទៅនឹងមេរៀនអំពីរបបខ្មែរក្រហមដែលមាននៅក្នុងសៀវភៅប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ (១៩៧៥-១៩៧៩) ដែលបាននឹងកំពុងដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងកម្មវិធីសិក្សារបស់ក្រសួងអប់រំ យុវជន និង កីឡា ។

នៅចុងបញ្ចប់កម្មវិធីនៃវេទិកាសាធារណៈ លោកអភិបាលរងស្រុកថ្មបាំងបានផ្តាំផ្ញើដល់ប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់ឲ្យជួយចែករំលែករឿងរ៉ាវផ្ទាល់ខ្លួនដល់កូនៗរបស់ខ្លួន ព្រមទាំងជួយឆ្លើយរាល់សំណួរផ្សេងៗទាក់ទងនឹងរបបខ្មែរក្រហមដែលសួរដោយកូនរបស់ខ្លួន ។ លើសពីនេះទៀត លោកអភិបាលរងស្រុកក៏បានណែនាំដល់សិស្សានុសិស្សទាំងអស់ឲ្យយកចិត្តទុកដាក់ក្នុងការរៀនសូត្រជាពិសេសរៀនអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហមដើម្បីជាចំណេះដឹងក្នុងការទប់ស្កាត់រាល់ការវិលត្រឡប់របស់របបប្រល័យពូជសាសន៍មកកម្ពុជាជាលើកទីពីរទៀត ។ លោកអភិបាលស្រុកក៏បានបន្ថែមទៀតថា ការសិក្សាពីប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ គឺមានសារសំខាន់ណាស់ព្រោះជាការបង្កើតឲ្យមានការផ្សះផ្សាគ្នារវាងជនរងគ្រោះ និងជនដែលដល់តាំងពីថ្នាក់មូលដ្ឋាន រហូតដល់ថ្នាក់ជាតិទាំងមូល និងជាការកសាងសន្តិភាពសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជាទាំងមូលដែរ ។ **ផេង ពង្សរ៉ាស៊ី**

ពិធីសម្ពោធពាក្យស្លោក និងចែកចាយសៀវភៅនៅ

វិទ្យាល័យច្បារអំពៅ ថ្ងៃទី ១៨ ខែមីនា ឆ្នាំ២០១១

គេហទំព័រឃ្លាំមើលតុលាការខ្មែរក្រហម

គម្រោងឃ្លាំមើលតុលាការខ្មែរក្រហម ផ្តោតទៅលើការវិវឌ្ឍរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ដើម្បីផ្តល់ឱកាសឲ្យសាធារណជនទូទៅអាចទទួលបានព័ត៌មានថ្មីៗ និងទាន់ហេតុការណ៍ អានឯកសាររបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម ទស្សនាវីដេអូខ្លីៗ និងតាមដានប្រភពព័ត៌មានផ្សេងទៀតអំពីដំណើរការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ។

គេហទំព័រ www.cambodiatribunal.org ផ្ទុកព័ត៌មានអំពីរឿងរ៉ាវដែលបានកើតឡើងនិងកំពុងដំណើរការ នៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហម ។ សវនាការបុរេជំនុំជម្រះ ដំណើរការកាត់ទោស និងព័ត៌មានផ្សេងទៀតអាចរកបាននៅក្នុងគេហទំព័រនេះ ។

នាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ គម្រោងឃ្លាំមើលតុលាការខ្មែរក្រហមកំពុងធ្វើការជាមួយសាកលវិទ្យាល័យចំនួន៨២ក្នុងរាជធានីភ្នំពេញ ដើម្បីផ្តល់ព័ត៌មានសំខាន់ៗមួយចំនួនអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហម និងផ្តល់ព័ត៌មានទាន់ហេតុការណ៍ថ្មីៗអំពីដំណើរការសាលាក្តីខ្មែរក្រហមដល់និស្សិត ។ គោលបំណងនៃគម្រោងនេះគឺដើម្បីស្តាប់ប្រតិកម្មពីនិស្សិតទាក់ទងនឹងការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមនិងដើម្បីលើកទឹកចិត្តនិស្សិតសាកលវិទ្យាល័យឲ្យកាន់តែសកម្មឡើងក្នុងការជជែកជាមួយឪពុកម្តាយ និងជីដូនជីតារបស់ខ្លួនទាក់ទងនិងរបបខ្មែរក្រហម ។ និយាយពីការរស់នៅក្នុងសម័យខ្មែរក្រហមគឺនិយាយពីការផ្សះផ្សា អប់រំកូនចៅ អត់ឱន អធ្យាស្រ័យគ្នា ។

ព័ត៌មានបន្ថែមទាក់ទងនឹងកម្មវិធីផ្សព្វផ្សាយតាមសាកលវិទ្យាល័យនានា សូមទាក់ទង វ៉ាន់ថាន់ ពៅដារ៉ា តាមរយៈទូរស័ព្ទលេខ ០២៣ ២១១ ៨៧៥ ឬ ០១២ ៨៤៦ ៥២៦ ។

នាយករង វ៉ាន់ថាន់ ពៅដារ៉ា បង្ហាញពីគេហទំព័រឃ្លាំមើលតុលាការខ្មែរក្រហមដល់និស្សិតសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទកសិកម្ម

សាសនាអ៊ីស្លាមកំពុងមានការផ្លាស់ប្តូរនៅកម្ពុជា ៖
ជម្លោះផ្ទៃក្នុងនៅក្នុងសហគមន៍ចាមអ៊ីម៉ាំសាន់ នៅស្រុកកំពង់ត្រឡាច

ភូមិមួយនៅក្នុងសហគមន៍ចាមអ៊ីម៉ាំសាន់ ក្នុងស្រុកកំពង់ត្រឡាចបានសម្រេចចិត្តសាងសង់វិហារអ៊ីស្លាមដាច់ដោយឡែកមួយផ្សេងទៀត ដែលមានចម្ងាយ៤៥០ម៉ែត្រពីវិហារអ៊ីស្លាមចាស់ ដោយសារតែការមិនយល់ស្របគ្នានៅក្នុងបណ្តាអ្នកដឹកនាំសាសនានៅក្នុងសហគមន៍ ។ សាសនាអ៊ីស្លាមកំពុងមានការផ្លាស់ប្តូរនៅកម្ពុជា ។ អ្នកកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមកំពុងតែទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីការផ្លាស់ប្តូរទាំងនេះហើយជំនួយអន្តរជាតិតាមរយៈស្ថាប័នសាសនាអ៊ីស្លាមនៅលើសកលលោកកំពុងកែប្រែវិធីប្រណិប័តន៍ទាំងនេះដោយអនុលោមតាមការចង់បាននិងគោលការណ៍របស់ម្ចាស់ជំនួយ ។ អ្នកប្រណិប័តន៍តាមអ៊ីម៉ាំសាន់នៅតែអនុវត្តប្រព័ន្ធជំនឿរួមគ្នារវាងខ្មែរ-ចាម-អ៊ីស្លាមជាប្រវត្តិសាស្ត្រដែលស្ថិតនៅក្រោមសម្ពាធយ៉ាងខ្លាំងដើម្បីធ្វើឲ្យមានការផ្លាស់ប្តូរ ។

សាសនាអ៊ីស្លាមនៅកម្ពុជាមានបីនិកាយរួមមាន សាសនាអ៊ីស្លាមបែបតឹងរ៉ឹងដែលបង្គាប់បញ្ជាឲ្យអ្នកកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមភាគច្រើននៅកម្ពុជាអនុវត្តតាម ជនជាតិជ្វានៅតំបន់ឆ្នេរសមុទ្រនៃប្រទេសកម្ពុជា និងក្រុមអ៊ីម៉ាំសាន់នៅកម្ពុជា ។ ក្រុមអ្នកកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមបែបតឹងរ៉ឹងប្រណិប័តន៍តាមសាលាសាហ្វីអ៊ីនៃសាសនាអ៊ីស្លាមស៊ុននី ។ អ្នកកាន់សាសនាដែលជាជនជាតិជ្វានិងក្រុមអ៊ីម៉ាំសាន់ដើរតាមគន្លងផ្សេងគ្នានៃសាសនាអ៊ីស្លាមស៊ូហ្វី ។ សាសនាអ៊ីស្លាមនៅកម្ពុជាប្រមាណជា៨០ភាគរយគឺជាអ្នកកាន់សាសនាប្រកាន់តឹងដែលមានទំនាក់ទំនងច្រើនបំផុតនិងទទួលឥទ្ធិពលមកពីពិភពមូស្លីម ។ ការប្រណិប័តន៍សាសនាអ៊ីស្លាមបែបតឹងរ៉ឹងនេះមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នាយ៉ាងខ្លាំងទៅនឹងអ្នកដែលបានប្រណិប័តន៍នៅក្នុងពិភពមូស្លីមភាគច្រើន ។ អ្នកប្រណិប័តន៍ទាំងនេះថ្វាយបង្គំប្រាំដងក្នុងមួយថ្ងៃ ។ សម្រាប់សមាជិកខ្លះនៅក្នុងក្រុមប្រកាន់សាសនាតឹងរ៉ឹងនេះជាពិសេសអ្នកដែលរស់នៅស្រុកស្វាយឃ្លាំង ក្នុងខេត្តកំពង់ចាម សត្វឆ្កែត្រូវបានហាមឃាត់ក្នុងការយកមកចិញ្ចឹមនៅផ្ទះព្រោះសត្វឆ្កែត្រូវបានចាត់ទុកថាជាសត្វមិនស្អាតស្អំ ។ ក្រុមអ្នកប្រណិប័តន៍ទាំងនេះត្រូវបានគេជឿថាមានប្រភពមកពីដែនដីចម្ប៉ា ហើយភាគច្រើនទទួលឥទ្ធិពលមកពីការប្រណិប័តន៍បែបតឹងរ៉ឹងដោយវរជនចាមដែលមកប្រទេសកម្ពុជា ។ ដោយសារឥទ្ធិពលមកពីការប្រណិប័តន៍ពីពិភពខាងក្រៅតាមរយៈ

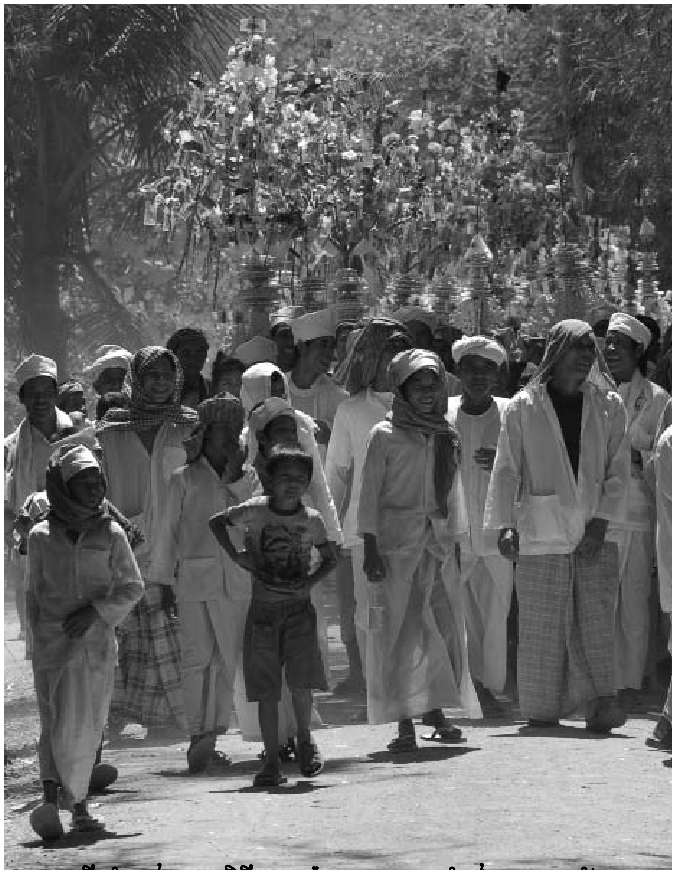

ក្រុមអ៊ីម៉ាំសាន់ប្រារព្ធពិធីបុណ្យម៉ាឡុតនៅស្រុកកំពង់ត្រឡាច ឆ្នាំ២០១១

អង្គការមនុស្សធម៌នានាពីប្រទេសគុយវ៉ែត អារ៉ាប់ប៊ីសាអូឌីត ម៉ាឡេស៊ី និងបណ្តាប្រទេសផ្សេងទៀត ការប្រណិប័តន៍ដោយលាយបញ្ចូលគ្នាជាមួយវប្បធម៌ក្នុងស្រុកចាប់ផ្តើមសាបរលាបពីមួយឆ្នាំទៅមួយឆ្នាំ ។ ដោយសារឥទ្ធិពលនេះ ការប្រណិប័តន៍សាសនាអ៊ីស្លាមមានលក្ខណៈកាន់តែតឹងរ៉ឹងឡើង ។

ជនជាតិជ្វាភាគច្រើនរស់នៅតាមតំបន់ឆ្នេរសមុទ្រនៃប្រទេសកម្ពុជា ។ ជ្វាអ៊ីស្លាមនេះមានសមាជិកប្រហែលជាបួន

ម៉ឺននាក់ ។ ក្រុមនេះមិនចេះនិយាយភាសាចាមទេ ។ ក្រុមនេះត្រូវបានគេស្គាល់ថាជ្វាដែលមានកំណើតមកពីប្រជុំកោះនានានៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ក្នុងនាមជាអ្នកធ្វើពាណិជ្ជកម្មតាមសមុទ្រ ។ ក្រុមនេះក៏ត្រូវបានគេជឿថាជាអ្នកកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមដើមដែលបានកែប្រែជនភៀសខ្លួនចាមពីសាសនាហិណ្ឌូឲ្យកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមវិញ នៅពេលដែលក្រុមនេះមកដល់ប្រទេសកម្ពុជាលើកដំបូងបន្ទាប់ពីវៀតណាមបានកាន់កាប់រាជធានីរបស់ចម្ប៉ាកាលពីឆ្នាំ១៤៧១ ។ ក្រុមនេះក៏ទំនងជាក្រុមដែលទទួលឥទ្ធិពលពីការសម្រេចចិត្តរបស់

ក្រុមអ៊ីម៉ាំសាន់ប្រារព្ធពិធីបុណ្យម៉ាឡុតនៅស្រុកកំពង់ត្រឡាច

ចម្ប៉ាដើម្បីធ្វើការផ្លាស់ប្តូរដ៏ធំមួយទៅកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមតាមរយៈទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មរវាងចម្ប៉ា សូម៉ាត្រា ឧបទ្វីបម៉ាឡេស៊ី និងពាណិជ្ជករមកពីមជ្ឈិមបូព៌ា ។ ក្រុមជ្វាអ៊ីស្លាមមិនសូវប្រណិប័តន៍តឹងរ៉ឹងដូចក្រុមទីមួយទេ ។ ក្រុមនេះធ្វើការថ្វាយបង្គំតែម្តងគត់ក្នុងរយៈពេលប្រាំពីរថ្ងៃ ហើយវប្បធម៌របស់ក្រុមនេះមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នាយ៉ាងខ្លាំងទៅនឹងវប្បធម៌ខ្មែរភាគច្រើន ។

ក្រុមទីបីគឺអ្នកដើរតាមក្រុមអ៊ីម៉ាំសាន់ដែលជាអ្នកកាន់ប្រពៃណីចាមដ៏ខ្ជាប់ខ្ជួន ។ ក្រុមនេះមានមេដឹកនាំដំបូងបំផុតឈ្មោះ អ៊ីម៉ាំសាន់ ដែលប្រកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមបែបបុរាណហើយបានស្លាប់និងបូជានៅលើកំពូលភ្នំឧត្តុង្គដែលជាអតីតរាជធានីរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ។ ក្រុមអ៊ីម៉ាំសាន់ គឺជាក្រុមតូចជាងគេបំផុតក្នុងចំណោមក្រុមទាំងបី ហើយមានចំនួនប្រហែលជាបីម៉ឺនប្រាំបីពាន់នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ ក្រុមនេះភាគច្រើនរស់នៅស្រុកកំពង់ត្រឡាចខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ប៉ុន្តែក៏ឃើញមាននៅតាមបណ្តាខេត្តមួយចំនួនដែរដូចជា កណ្តាល ពោធិ៍សាត់ បាត់ដំបង និង កំពតដែរ ។ ឧកញ៉ាឃ្លួរ កែទាំ ដែលជាអ្នកដឹកនាំក្រុមអ៊ីម៉ាំ សាន់ បានរៀបរាប់ថា បច្ចុប្បន្ននេះមានវិហារអ៊ីស្លាមស៊ូរ៉ាវចំនួន៥៣សម្រាប់ក្រុមអ៊ីម៉ាំសាន់នៅកម្ពុជា ។ ក្រុមអ៊ីម៉ាំសាន់ត្រូវក្រុមពីរផ្សេងទៀតចាត់ទុកថាជាក្រុមដែលមិនតឹងរ៉ឹងក្នុងការប្រណិប័តន៍សាសនា អ៊ីស្លាម ព្រោះក្រុមអ៊ីម៉ាំសាន់នេះថ្វាយបង្គំតែម្តងគត់ក្នុងរយៈពេលប្រាំពីរថ្ងៃ ។ លក្ខណៈនៃការថ្វាយបង្គំ ការប្រណិប័តន៍សាសនាអ៊ីស្លាមនិងប្រពៃណីប្រចាំថ្ងៃក៏មានលក្ខណៈផ្សេងគ្នាពីក្រុមផ្សេងទៀតដែរ ។ ឧទាហរណ៍ ដូចជាក្រុមនេះមិនលុបមុខទេ ក្រោយពេលថ្វាយបង្គំ បុរសមិនចាំបាច់ទុកពុកចង្កាវែងៗទេ ។ មួកសម្រាប់បុរសប្តូរតក៏មិនមានលក្ខណៈដូចជាមួកដែរដែលពាក់

នៅជុំវិញក្បាលដូចក្រុមទីមួយដែរ ។ បុរសខ្លះបានប្រើក្រមារបស់ខ្មែរជាគ្រឿងសម្រាប់ពាក់ពីលើក្បាល ។ ហេតុដូច្នេះគេអាចមើលឃើញថា គ្រឿងសម្រាប់រុំក្បាលមិនបានធ្វើតាមគោលការណ៍ណាមួយច្បាស់លាស់ទេចំពោះបុរស ។ បុរសខ្លះដូតកន្សែងពណ៌សជុំវិញក្បាលដូចខ្មែរដែរ ប៉ុន្តែមិនរុំក្បាលជិតទេ ។ បុរសចំណាស់ៗស្លៀកពាក់ខោជើងវែង អាវដៃវែង ពណ៌សរបៀបសាមញ្ញ ។ បើសិនជាមិនពាក់កន្សែងនៅលើក្បាល ក្រុមនេះមើលទៅដូចជាបុព្វជិតរបស់ពុទ្ធសាសនាអ៊ីចឹងដែរ ។ ក្នុងអំឡុងពេលពិធីបុណ្យម៉ាឡូត បុរសដែលនៅលីវពាក់រ៉ូបពណ៌បៃតង ចំណែកឯបុរសដែលរៀបការរួចពាក់រ៉ូបពណ៌ខ្មៅ ។ ប៉ុន្តែទាំងបុរសនៅលីវឬមិននៅលីវមិនពាក់កន្សែងរុំក្បាលក្នុងលក្ខណៈជាអ៊ីស្លាមទេ ។

ក្រុមអ៊ីមុាំសាន់ធ្វើការប្រណិប័តន៍តាមសាសនាអ៊ីស្លាមពីអ៊ីមុាំសាន់ដែលជាអ្នកកាន់សាសនាដ៏អាថ៌កំបាំង និងល្បីល្បាញមួយរូបដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយព្រះមហាក្សត្រកម្ពុជា ហើយព្រះមហាក្សត្របានផ្តល់ព្រះរាជសិទ្ធក្នុងការសាងសង់វិហារនៅជើងភ្នំឧត្តុង្គ ។ អ៊ីមុាំ សាន់ គឺជាអ្នកប្រឹក្សាដ៏ជិតស្និទ្ធម្នាក់របស់ព្រះមហាក្សត្រ ។ អ្នកកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមខ្លះនិយាយថា អ៊ីមុាំសាន់ ចេះធ្វើមន្តអាគមន៍ ដែលបញ្ជាក់ពីឥទ្ធិពលនៃសាសនាហិណ្ឌូ ។ វិធីប្រណិប័តន៍របស់អ៊ីមាំសាន់គឺមានលក្ខណៈប្លែក និងខ្វាំងល្មមគ្រប់គ្រាន់ដែលកំណត់បញ្ជាឲ្យអ្នកប្រណិប័តន៍តាមមានការតាំងចិត្តខ្ពស់ ។ សព្វថ្ងៃនេះ ក្រុមអ៊ីមុាំសាន់នេះកំពុងស្ថិតនៅក្នុងដំណាក់កាលវង្គ្រោះដោយការជ្រាបចូលក្នុងក្រុមភាគច្រើនមកពីនិកាយស៊ុអ៊ិត ។ ក្រុមអ៊ីមុាំសាន់ ត្រូវបានគេសន្មតថានិយាយភាសាចាម និងសរសេរអក្សរចាមច្រើនជាងក្រុមផ្សេងទៀត ។ ក្រុមនេះក៏ជឿថាខ្លួនគឺជាអ្នកអភិរក្សមរតកវប្បធម៌ចាមដើមដែរ ។ យោងទៅតាម ខុកញ៉ា យ្សូរ កែទាំ ចំនួនអ្នកប្រណិប័តន៍នោះបានថយចុះ ។ អង្គការមនុស្សធម៌ខ្លះបានផ្តល់ជំនួយអភិវឌ្ឍសហគមន៍ដោយកំណត់លក្ខខណ្ឌខ្លះឲ្យអ្នកទាំងនោះប្រណិប័តន៍តាម ឧទាហរណ៍គឺការថ្វាយបង្គំប្រាំដងក្នុងមួយថ្ងៃ ។ អ្នកកាន់សាសនាអ៊ីស្លាមខ្លះជឿថា វិធីនៃការប្រណិប័តន៍សាសនាអ៊ីស្លាមរបស់ខ្លួនឆ្លុះបញ្ចាំងពីការខ្វះខាតការយល់ដឹងពីសាសនាអ៊ីស្លាមឲ្យបានទូលំទូលាយជាងនេះ ។ ខុស្មាន ហាសាន់ ជឿថានៅពេលដែលក្រុមនេះយល់ថាខ្លួនខុសពីក្រុមមូស្លីមផ្សេងទៀតនៅក្នុង «ពិភពលោក» អ្នកទាំងនោះនឹងផ្លាស់ប្តូរ ។ ប៉ុន្តែ ខុស្មាន ហាសាន់ មិនចង់បង្ខំឲ្យអ្នកទាំងនោះផ្លាស់ប្តូរ ឬផ្តល់ជំនួយដោយដាក់លក្ខខណ្ឌឲ្យផ្លាស់ប្តូរនោះទេ ។ ប៉ុន្តែ អ៊ីមាំសាន់ ជឿថា ខ្លួនកំពុងដែលនៅជិតព្រះរួចទៅហើយ ដូច្នេះមិនចាំបាច់គោរពប្រាំដងក្នុងមួយថ្ងៃទេ ។

ថ្មីៗនេះ មានបញ្ហាវិវាទមួយនៅក្នុងក្រុមអ៊ីមាំសាន់ ។ នៅក្នុងឃុំអូរឫស្សី ស្រុកកំពង់ត្រឡាច មានភូមិចាមបីគឺ ភូមិចាន់កៀក ភូមិអូរឫស្សី និងភូមិស្រែប្រិយ ។ ភូមិចាន់កៀកមាន ២០៥គ្រួសារ ភូមិអូរឫស្សីមាន១៦០គ្រួសារ ហើយភូមិស្រែប្រិយមាន២៨០គ្រួសារ ។ ភូមិនីមួយៗមានអ្នកគ្រប់គ្រងម្នាក់ ហើយក៏មានអ៊ីមាំម្នាក់សម្រាប់គ្រប់គ្រងទៅលើការប្រណិប័តន៍សាសនានៅក្នុងសហគមន៍ដែរ ។ ឆ្នាំមុន បុណ្យម៉ាឡូតត្រូវបានប្រារព្ធឡើងនៅក្នុងស៊ូរ៉ាវឃុំនៅក្នុងភូមិស្រែប្រិយ ដែលមានមេដឹកនាំអ៊ីមុាំសាន់ឈ្មោះ កែទាំ ជាអ្នកគ្រប់គ្រងទៅលើពិធីបុណ្យ ។ ពីរឆ្នាំមុន ភូមិទាំងបីបានប្រារព្ធពិធីបុណ្យម៉ាឡូតដាច់ដោយឡែកពីគ្នាដែលធ្វើឲ្យ កែទាំ មិនយល់ស្របជាខ្លាំង ។ ភូមិអូរឫស្សីបានសាងសង់ស៊ូរ៉ាវមួយសម្រាប់ភូមិ ។ ភូមិចាន់កៀក ក៏បានសាងសង់ម៉ាស្ជិតថ្មីមួយដែរ ។

ការសម្រេចរបស់ភូមិចាន់កៀកឲ្យប្រារព្ធពិធីបុណ្យដាច់ដោយឡែកពីគ្នាបានបង្កឲ្យមាន ជម្លោះរវាង កែទាំ និងអ្នកភូមិចាន់កៀកដែលដឹកនាំដោយ អ៊ីមុាំឈ្មោះ ស៊ូ លី ។ កែទាំ បាននិយាយថា គាត់មិនមានការយល់ទាស់ទៅលើភូមិអូរឫស្សីដែលប្រារព្ធពិធីបុណ្យដាច់ដោយឡែកពីគ្នាទេ ពីព្រោះវាយោងទៅតាមច្បាប់ និងការប្រណិប័តន៍ប្រពៃណីដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ។ យោងទៅតាម កែទាំ បានឲ្យដឹងថា ច្បាប់បានចែងថា សហគមន៍មួយអាចសាងសង់ម៉ាស្ជិតឬស៊ូរ៉ាវដាច់ដោយឡែកពីគ្នានៅពេលដែលទីតាំងម៉ាស្ជិត ឬស៊ូរ៉ាវចាស់មានចម្ងាយពីរគីឡូម៉ែតពីម៉ាស្ជិត ឬស៊ូរ៉ាវថ្មី ។ នៅពេលដែលចម្ងាយនោះស្ថិតនៅក្នុងទីធ្លាវាលស៊ូរ៉ាវឬម៉ាស្ជិតថ្មីត្រូវតែសាងសង់ឲ្យឆ្ងាយដែលមិនអាចមើលឃើញដោយភ្នែក ។ ប្រសិនបើទីតាំងនោះត្រូវបានគ្របដណ្តប់ដោយព្រៃឈើ ស៊ូរ៉ាវឬម៉ាស្ជិតត្រូវតែសាងសង់ដោយមិនឲ្យពុ

សំឡេងវាយស្គរពីស៊ូរ៉ាវ ឬម៉ាស្ជិតមួយទៀត ។ ប្រសិនបើមានទន្លេនៅក្នុងភូមិដែលផ្តល់ការលំបាកក្នុងការធ្វើដំណើរទៅកាន់ស៊ូរ៉ាវ ឬម៉ាស្ជិតដើម គេអាចសាងសង់ម៉ាស្ជិតថ្មីមួយទៀតនៅទន្លេម្ខាងទៀត ។ កែទាំ បាននិយាយថា ការសម្រេចរបស់ ស៊ូ លី ក្នុងការសាងសង់ម៉ាស្ជិតថ្មីមួយទៀតមិនបានស្របទៅតាមច្បាប់ទាំងនេះទេពីព្រោះទីតាំងម៉ាស្ជិតថ្មីមានចម្ងាយត្រឹមតែ៨៥០ ម៉ែត្រពីម៉ាស្ជិតចាស់ប៉ុណ្ណោះ ។

ស៊ូ លី បានពន្យល់ថា កាលពីមុនភូមិនៅក្នុងឃុំមានទំហំតូច ។ ប៉ុន្តែបច្ចុប្បន្នគេបានពង្រីកជាច្រើនលើកច្រើនសា ។ ម៉ាស្ជិតចាស់មានទំហំតូចពេកមិនអាចដាក់អ្នកភូមិទាំងអស់បានទេ ។ គាត់ក៏បានលើកឡើងដែរថា ភូមិអូរឫស្សីបានបែកចេញពីគ្នាទៅហើយ ដូច្នេះគាត់ក៏ចង់មានម៉ាស្ជិតសម្រាប់ភូមិគាត់មួយដែរ ។ គាត់និងអ្នកភូមិគាត់បាននិយាយថា សហគមន៍ជាច្រើនកំពុងតែអភិវឌ្ឍនិងផ្លាស់ប្តូរដោយមានជំនួយពីបរទេសដូចជា អង្គការមនុស្សធម៌គុយវ៉ែត ដូច្នេះគាត់ចង់ឲ្យភូមិមានមុខមាត់ថ្មី និងមានម៉ាស្ជិតថ្មីដែលសាងសង់ឡើងសម្រាប់អ្នកភូមិ និងកូនចៅរបស់គេ គឺជុំយពីការទៅម៉ាស្ជិតដដែលមួយដែលប្រើរួមគ្នានៅក្នុងឃុំ ។ ស៊ូ លី បានបន្ថែមទៀតថា ថ្មីៗនេះអង្គការមួយរបស់គុយវ៉ែតនឹងផ្តល់ជំនួយដល់ការសាងសង់ម៉ាស្ជិតថ្មី ប៉ុន្តែប្រសិនបើអ្នកទាំងនោះបង្ខំឲ្យគាត់ថ្វាយបង្គំប្រាំដងក្នុងមួយថ្ងៃ គាត់នឹងមិនទទួលជំនួយនោះទេ ។ ស៊ូ លី បាននិយាយទៀតថា លក្ខខណ្ឌដែល កែទាំ បានលើកឡើងក្នុងគោលបំណងរារាំងគាត់មិនឲ្យសាងសង់ម៉ាស្ជិតថ្មីមិនមានចែងនៅក្នុងសេចក្តីណែនាំជាលាយលក្ខណ៍អក្សរអ្វីទេ ។ គាត់បានសង្កត់ធ្ងន់ថា អ្នកទាំងនោះមិនមានគោលបំណងជាក់ស្តែងអ្វីទេ បន្ទាប់មកគាត់បានលើកឡើងថា កាលណាម៉ាស្ជិតអ៊ីស្លាមសាងសង់បានកាន់តែច្រើន វាកាន់តែល្អចំពោះអ៊ីស្លាម ។

ជម្លោះខាងលើគឺជាជម្លោះរវាងមេដឹកនាំនិងអ្នកប្រណិប័ន៍សាសនា ។ នេះក៏ជាជម្លោះរវាងការអភិរក្ស និងការអភិវឌ្ឍន៍ឲ្យទំនើបដែលស្ថិតនៅក្រោមសម្ពាធនៃការផ្លាស់ប្តូររបស់អ៊ីស្លាមនៅក្នុងកម្ពុជាដែរ ។ យើងសង្ឃឹមថា ជម្លោះនេះអាចផ្តល់មកនូវលទ្ធផលដ៏ល្អសម្រាប់ភាគីទាំងពីរ ។ កែទាំ នៅតែរង់ចាំការចរចានិងស្វាគមន៍ការវិលត្រឡប់របស់ ស៊ូ លី មកចូលរួមប្រារព្ធពិធីម៉ាឡូត និងការវិលត្រឡប់របស់អ៊ីស្លាម ។ សូមបញ្ជាក់ថា នៅក្នុងឋានានុក្រមគ្រប់គ្រងរបស់អ៊ីម៉ាំសាន់ ស៊ូ លី គឺជាភូឈួយទីបីរបស់ កែទាំ ។ អ្នកទាំងពីរក៏ធ្លាប់ត្រូវបានអញ្ជើញដោយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាមកទស្សនាសាលាក្តីខ្មែរក្រហមនិងចូលរួមក្នុងគម្រោងប្រវត្តិសាស្ត្រតាមការសួរនាំក្នុងសហគមន៍ចាមដែរ ។

អេង កុកថាយ

ក្រុមអ៊ីម៉ាំសាន់ប្រារព្ធពិធីបុណ្យម៉ាឡូតនៅស្រុកកំពង់ត្រឡាច

អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ

១) ប្រវត្តិ

នៅពេលមិនទាន់មានយុត្តាធិការរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ខ្មែរក្រហមបានរៀបចំការរៀបការជាប្រព័ន្ធឲ្យបុរសនិងស្ត្រីនៅទូទាំងប្រទេស ។ ទោះបីជាមានបុរសខ្លះបានស្នើប្រធានភូមិឲ្យជ្រើសរើសនារីដែលខ្លួនចង់រៀបការក៏ដោយ ក៏មានបុរសនិងនារីភាគច្រើនផ្សេងទៀតមិនមានឱកាសជ្រើសរើសគូស្រករខ្លួនឯងឡើយ ។ ការបដិសេធមិនព្រមរៀបការ «អាចបណ្តាល ឲ្យមានការធ្វើ ទារុណកម្ម ការឃុំឃាំង និងការសម្លាប់» ។

ពិធីរៀបការទាំងនេះរួមមានគូស្រករមិនតិចជាងបីគូហើយ អាចមានដល់ទៅ១៦០គូ ។ ជាទូទៅ ប្រធានភូមិឬកម្មាភិបាលថ្នាក់ខ្ពស់នៅក្នុងសហករណ៍នឹងប្រកាសប្រាប់ភាគីទាំងពីរថាអ្នកទាំងនោះនឹងត្រូវរៀបការ បន្ទាប់មកពិធីរៀបការនឹងចាប់ផ្តើមនៅកន្លែងនោះ ។ ជារឿយៗ គូស្រករដែលរៀបការទើបតែបានជួបមុខគ្នានៅថ្ងៃរៀបការនោះទេ ។ ឪពុកម្តាយ និងសមាជិកគ្រួសារមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យជ្រើសរើសគូស្រករឲ្យកូនចៅរបស់ខ្លួន ឬចូលរួមក្នុងពិធីរៀបការទេ ។ ខ្មែរក្រហមបានអះអាងថា អំណាចរបស់ឪពុកម្តាយមិនមានសារសំខាន់អ្វីទេ ពីព្រោះអង្គការគឺជា «ឪពុកម្តាយរបស់អ្នកទាំងនោះ» ។

ប្រជាជនដែលរស់នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានទទួលរងអំពើព្រៃផ្សៃជាច្រើន ប៉ុន្តែអំពើទាំងនោះមិនត្រូវបានយកទៅកាត់ទោសនៅក្រោមច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិទាំងអស់នោះទេ ។ ច្បាប់អន្តរជាតិបានបង្កើនការទទួលស្គាល់ទៅលើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលផ្អែកលើយេនឌ័រដូចជា ការរំលោភសេពសន្ថវៈនិងការធ្វើទាសកម្មផ្លូវភេទថាជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ វានៅតែមានចម្ងល់ថាតើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលផ្អែកលើយេនឌ័រអាចគ្របដណ្តប់លើការខូចខាតដែលបណ្តាលមកពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឬថាតើមានចន្លោះមួយនៅក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិ «សម្រាប់កំណត់ឧក្រិដ្ឋកម្មនៃការបង្ខំឲ្យរៀបការដែលដាច់ដោយឡែកពីគ្នាថាជា «អំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត» ដែរឬទេ ។

២) ការខូចខាតបណ្តាលមកពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ

មុនរបបខ្មែរក្រហម ការរៀបចំអាពាហ៍ពិពាហ៍គឺជាបន្ទុករបស់គ្រួសារ ។ ម្តាយនិងឪពុកត្រូវឆ្លងកាត់ការលំបាកជាច្រើនក្នុងការស្វែងរកគូស្រករឲ្យកូនប្រុសស្រីរបស់ខ្លួន ។ ម្តាយនិងឪពុកត្រូវស៊ើបសួរពីអាយុ ស្ថានភាពគ្រួសារ និងកត្តាផ្សេងទៀតរបស់ភាគីម្ខាងទៀតដើម្បីផ្គូផ្គងភាគីទាំងសងខាង ។ ពិធីរៀបការត្រូវចំណាយពេលបីថ្ងៃ ហើយវាគឺជាពិធីដ៏អឹកធឹកមួយដែលមានការចូលរួមពីសាច់ញាតិរបស់កូនក្រមុំ និងកូនកំលោះព្រមទាំងអ្នកភូមិផ្សេងទៀត ។ ការរៀបចំអាពាហ៍ពិពាហ៍នៅមុនពេលរបបខ្មែរក្រហមមានភាពខុសប្លែកគ្នាជាខ្លាំងពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យគូស្រករជាច្រើនត្រូវរៀបការដោយបន្ទាន់ មិនមានវត្តមានគ្រួសារ និងជាទូទៅមិនមានការរៀបចំត្រឹមត្រូវទេ ។ បុរសនិងនារីដែលត្រូវបង្ខំឲ្យរៀបការគឺមិនមានការចូលរួមរបស់គ្រួសារការយល់ព្រម និងការប្រារព្ធពិធីត្រឹមត្រូវឡើយ ។

ទោះបីជាគូស្រករជាច្រើនដែលរៀបការនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ «មានអារម្មណ៍ខឹងនិងមិនពេញចិត្តចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ» គូស្រករជាច្រើនយល់ថាខ្លួនមានភារកិច្ចរស់នៅជាមួយប្តីប្រពន្ធរបស់ខ្លួនបន្ទាប់ពីរបបខ្មែរក្រហមដួលរលំ ។ បន្ទាប់ពីធ្វើការប្តេជ្ញាចិត្តរស់នៅជាមួយគូស្រកររបស់ខ្លួនអស់មួយជីវិត បុរសនិងនារីជាច្រើនត្រូវប្រឈមមុខនឹងអ្វីដែលអ្នកទាំងនោះគិតថាជាឧបសគ្គវប្បធម៌ដ៏ធំ ។ ទោះបីជាមានការទទួលស្គាល់ថាប្តីប្រពន្ធត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការជាសហករណ៍ ប៉ុន្តែការលែងលះក៏មិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយសង្គមដែរ ។ ប្តីប្រពន្ធផ្សេងទៀតបន្តនៅជាមួយគ្នាដោយសារតែអ្នកទាំងនោះជឿថាវាអាចផ្តល់ស្ថិរភាពដល់កូនរបស់ឪពុកម្តាយដែលត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការ ។ ប៉ុន្តែបន្ទាប់ពីរបបខ្មែរក្រហមដួលរលំ គូផ្សេងដែលមិនមានធនធានគ្រប់គ្រាន់បានបែកគ្នាដោយសារខ្វះការការពារនិង

ធនធានហិរញ្ញវត្ថុ ។ សូម្បីតែបុរសនិងនារីដែលបានយកឈ្នះទៅលើបញ្ហាវប្បធម៌និងបែកគ្នា បន្ទាប់ពីរបបខ្មែរក្រហមដួលរលំនៅតែមិនពេញចិត្តនឹងលទ្ធផលនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំ ។ ឧទាហរណ៍ បុរសម្នាក់ដឹងព័ត៌មានពីមិត្តរបស់ខ្លួនថា ប្រពន្ធរបស់គាត់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមមានកូនស្រីម្នាក់ជាមួយគាត់ ។ ១៥ឆ្នាំបន្ទាប់ពីខ្មែរក្រហមបង្ខំឲ្យរៀបការ បុរសម្នាក់នោះបានធ្វើដំណើរទៅស្វែងរកអតីតប្រពន្ធនិងកូនស្រីរបស់គាត់ ។ បន្ទាប់ពីរកឃើញអ្នកទាំងពីរ បុរសម្នាក់នោះបានចាប់ផ្តើមផ្ញើប្រាក់ឲ្យអតីតប្រពន្ធសម្រាប់ចិញ្ចឹមកូនស្រី ។ ការធ្វើបែបនេះបានធ្វើឲ្យមានការមិនទុកចិត្តគ្នារវាងគាត់និងប្រពន្ធទីពីរ ។

បុរសនិងនារីដែលត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការទទួលរងការឈឺចាប់ទាំងផ្លូវកាយនិងផ្លូវចិត្ត ។ ជនរងគ្រោះត្រូវបាន ១) ដកហូតឱកាសមិនឲ្យជ្រើសរើសគូស្រករបស់ខ្លួនដែលជាសេចក្តីសម្រេចដ៏សំខាន់បំផុតក្នុងជីវិត ២) ប្រើប្រាស់វិធានការបង្ខំដោយគាបសង្កត់ឬហិង្សាមុននឹងរៀបការ ៣) ទទួលខុសត្រូវចិញ្ចឹមកូនដែលបានមកពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ និង ៤) បង្ខំឲ្យមានទំនាក់ទំនងផ្លូវភេទដែលអាចប៉ះពាល់ដល់ជីវិតរបស់អ្នកទាំងពីរទោះបីជាអ្នកទាំងពីរលែងលះគ្នាបន្ទាប់ពីរបបខ្មែរក្រហមដួលរលំក៏ដោយ ។

៣) ធាតុផ្សំនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ

នៅកម្ពុជា អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំអាចនឹងកើតឡើងនៅពេលដែល «ជនដៃដល់ប្រើប្រាស់ពាក្យសម្តី ឬដឹកនាំជនណាម្នាក់ដោយការប្រើកម្លាំងបាយ ការគំរាមដោយបង្ខំ ឬការបង្ខំឲ្យរៀបការដែលបណ្តាលឲ្យមានការឈឺចាប់ដ៏ធ្ងន់ធ្ងរគឺបណ្តាលឲ្យជនរងគ្រោះមានរបួសទាំងផ្លូវកាយនិងផ្លូវចិត្ត ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ដើម្បីបង្ហាញថាមានអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែបង្កើតធាតុផ្សំបី ១) ការប្រើកម្លាំងបាយ ការគំរាមដោយបង្ខំ ឬការបង្ខំ ២) ទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ៣) ការឈឺចាប់ដ៏ធ្ងន់ធ្ងរ ឬរបួសផ្លូវកាយនិងផ្លូវចិត្តរបស់ជនរងគ្រោះ ។

ក) ធាតុផ្សំទីមួយ ៖ ការប្រើកម្លាំងបាយ ការគំរាមដោយបង្ខំ ឬការបង្ខំ

ខ្មែរក្រហមគ្រប់គ្រងប្រទេសដោយប្រើប្រាស់ការដាក់ទណ្ឌកម្មជាទម្ងន់ដល់បុគ្គលសូម្បីតែវាជាកំហុសដ៏តូចតាចក៏ដោយ ។ នៅក្នុងស្ថានភាពបែបនេះ ប្រជាជនជាច្រើនមិនមានកម្លាំងប្រឆាំងនឹងបញ្ជារបស់ខ្មែរក្រហមទេ ។ ទោះបីជាមានប្រជាជនខ្លះបានបដិសេធនឹងការបញ្ជាឲ្យរៀបការជាច្រើនលើកក៏ដោយ ក៏នៅទីបញ្ចប់ប្រជាជនមួយចំនួននេះបានយល់ព្រមនឹងបញ្ជានេះដដែល ។ អ្នកដែលបដិសេធមិនព្រមរៀបការ ហើយត្រូវបានសម្លាប់គឺជាអ្នកដែលមានសំណាង ។ នៅក្នុងបរិយាកាសគាបសង្កត់បែបនេះ បុគ្គលជាច្រើនបានយល់ព្រមរៀបការដើម្បីចៀសផុតពីភាពភ័យខ្លាច ។ ដូច្នេះ យើងគួរតែពិចារណាទៅលើបរិស្ថានគាបសង្កត់ដែលបង្កើតឡើងដោយខ្មែរក្រហមនៅពេលបង្កើតធាតុផ្សំនៃការបង្ខំ ។ ស្ថានភាពបែបនោះគួរតែជាភស្តុតាងសច្ចធារណ៍ដែលជនរងគ្រោះនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំនៅរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមិនបានយល់ស្របដោយសុច្ចចិត្ត ។

នៅក្នុងករណី កូណារ៉ាក់ ព្រះរាជអាជ្ញានៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវីបានសង្កេតឃើញថាកត្តាបរិស្ថានជុំវិញមួយចំនួនមានលក្ខណៈបង្ខំជាខ្លាំងដែលធ្វើឲ្យជនរងគ្រោះមិនមានលទ្ធភាពយល់ស្របដោយស្ម័គ្រចិត្ត ។ នៅក្នុងករណី កូណារ៉ាក់ ជនត្រូវចោទទទួលការចោទប្រកាន់ពីអំពើទាសភាពនិងការរំលោភឈ្លើយសឹកស្ត្រីមួយចំនួននៅពេលខុសៗគ្នា ។ អង្គជំនុំជម្រះបានបកស្រាយការបង្ខំថាគ្របដណ្តប់លើ «ការដឹកនាំភាគច្រើនដែលមិនមានឆ្លងកាត់ការយល់ស្របដែលធ្វើឲ្យមានការវាយតម្លៃទៅលើលទ្ធភាពរបស់ជនរងគ្រោះក្នុងការយល់ស្របនៅក្នុងបរិបទជុំវិញខ្លួន ។

នៅក្នុងករណី ក្រុនដេឡាក់ ព្រះរាជអាជ្ញានៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវីក៏ទទួលស្គាល់ថា បរិយាកាសបង្ខំបានបង្កឲ្យមានការសន្មតថាមិនមានការស្ម័គ្រចិត្ត ។ បន្ទាប់ពីវិភាគទៅលើស្ថានភាពឃុំខ្លួនអ្នកទោសដែលមិនមែនជាជនជាតិស៊ើប សាលាឧទ្ធរណ៍បានអះអាងថា «ការកាត់សេចក្តីដ៏ត្រឹមត្រូវគួរតែកើតឡើងនៅពេលធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានគឺថា ស្ថានភាពទូទៅរបស់អ្នកត្រូវបានឃុំឃាំងបានរារាំងមិនឲ្យមានការយល់ស្របដោយសេរី» ។

តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវីបានសង្កត់ធ្ងន់ថា បរិយាកាសបង្ខំធ្វើឲ្យជនរងគ្រោះ

មិនអាចយល់ស្របដោយសេរីទេ ។ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិបានប្រើប្រាស់ការបកស្រាយរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវីស្តីពីការបង្ខំនៅក្នុងធាតុផ្សំនៃបទល្មើសដែលរួមមាន ការប្រើកម្លាំងបាយ ការគំរាមដោយបង្ខំ ឬការបង្ខំដែលជាធាតុផ្សំនៃការរំលោភថាជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ និងទទួលស្គាល់ថានៅក្នុងបរិយាកាសបង្ខំក៏អាចមានការរំលោភដែរ ។

មិនមែនគូស្រករទាំងអស់នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យសុទ្ធតែត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការទេ ។ ដោយសារតែមានអ្នកខ្លះអាចស្នើការរៀបការរបស់ខ្លួន ដូច្នេះមេធាវីការពារក្តីអាចដាក់ភស្តុតាងនេះទៅខាងអង្គភាពមេធាវីការពារក្តី ។ គូស្រករខ្លះអាចឆ្លៀតឱកាសរៀបចំអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ខ្លួនដែលធ្វើឲ្យភាគីទាំងពីរសុទ្ធតែពេញចិត្ត ។ «អ្នកខ្លះបានស្នើរៀបការដោយពេញចិត្តខ្លួនឯង ឬតាមការជ្រើសរើសរបស់សាច់ញាតិ ។ នៅដើមនិងចុងនៃរបបគ្រួសារជាច្រើនអាចស្នើរៀបការច្រើនជាងនៅពាក់កណ្តាលនៃរបប» ។

ខ) ធាតុផ្សំទីពីរ ៖ ទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍

នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍គឺជាទំនាក់ទំនងខាងក្រៅរវាងមនុស្សពីរនាក់ដែលទទួលការអនុញ្ញាតតាមផ្លូវច្បាប់ពីរដ្ឋឲ្យរៀបការ ។ ភស្តុតាងនេះអាចបង្កើតធាតុផ្សំទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ។ នៅក្នុងករណីខ្លះ ភស្តុតាងជាក់ស្តែងមួយចំនួនដូចជាលិខិតបញ្ជាក់អាចនឹងរកឃើញ ។ ប៉ុន្តែនៅពេលដែលមិនមានភស្តុតាងបែបនេះ តុលាការអាចពឹងផ្អែកទៅលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីនិងភស្តុតាងផ្សេងទៀត ។ ដោយសារតែអាពាហ៍ពិពាហ៍តែងតែត្រូវបានធ្វើឡើងជាក្រុមនិងមានប្រារព្ធពិធីជាផ្លូវការវាគួរតែមានភស្តុតាងដែលមានជាប់ពាក់ព័ន្ធ ។

គ) ធាតុផ្សំទីបី ៖ ការឈឺចាប់ដ៏ធ្ងន់ធ្ងរ ឬរបួសផ្លូវកាយ ឬផ្លូវចិត្តរបស់ជនរងគ្រោះ

បុរសនិងនារីដែលទទួលការបង្ខំឲ្យរៀបការត្រូវទទួលអារម្មណ៍ខឹងសម្បានិងទុក្ខសោក ។ មានមនុស្សជាច្រើនបានបង្ហាញពីបទពិសោធន៍ «ដ៏ឈឺចាប់ដែលខ្លួនបានជួបប្រទះដូចអ្នកដទៃនៅក្នុងអំឡុងរបបដ៏ឃោរឃៅ» ។ អ្នកខ្លះមានការឈឺចាប់ចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំពេកដែលបណ្តាលឲ្យមានការសម្លាប់ខ្លួនបន្ទាប់ពីប្រារព្ធពិធីរៀបការរួច ។

វិធានការប្រើកម្លាំងបាយនិងបង្ខំដែលមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមប្រើប្រាស់ដើម្បីបង្ខំឲ្យបុរសនិងនារីរៀបការក៏អាចបង្កឲ្យមានការឈឺចាប់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដែរ ។ អ្នកដែលគិតថាមិនព្រមរៀបការក៏ត្រូវភ័យខ្លាចនឹងទារុណកម្មនិងការស្លាប់ ។ អ្នកខ្លះទៀតដែលមិនព្រមរៀបការក៏ត្រូវប្រឈមមុខនឹងការគំរាមកំហែងដែរ ។ ស្ត្រីម្នាក់បានប្រឆាំងនឹងបញ្ហានេះដោយមិនព្រមចាប់ដៃជាមួយអនាគតប្តីរបស់គាត់នៅពេលរៀបការរហូតដល់យោធាខ្មែរក្រហមយកកាំភ្លើងភ្ជង់គាត់ ។ ការគំរាមសម្លាប់ ការបង្ខំប្រជាជនប្រឈមមុខនឹងអំពើហិង្សានិងវិធានការបង្ខំផ្សេងទៀតដែលប្រើប្រាស់ដោយមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមអាចធ្វើឲ្យជនរងគ្រោះទទួលការឈឺចាប់ធ្ងន់ធ្ងរនិងបញ្ហាផ្លូវចិត្ត ។

អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំបានរំលោភទៅលើសិទ្ធិសេរីភាពរបស់បុគ្គលនិងបំបិទសិទ្ធិជ្រើសរើសដែលអាចផ្លាស់ប្តូរជីវិតរបស់បុគ្គលនោះដែលបណ្តាលឲ្យមានរបួសផ្លូវចិត្ត ។ ដោយសារតែជនរងគ្រោះធ្លាប់ទទួលរងនូវស្ថានភាព និងការឈឺចាប់គ្រប់បែបយ៉ាងភស្តុតាងដែលបង្ហាញពីការឈឺចាប់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរឬរបួសផ្លូវចិត្តនឹងមានលក្ខណៈខុសគ្នាទៅតាមសំណុំរឿងនីមួយៗ ។

ឃ) សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ការបំផ្លាញនិងធាតុផ្សំទាំងនេះបង្ហាញថាឧក្រិដ្ឋកម្មនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំនៅកម្ពុជាគឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មមិនមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងផ្លូវភេទ ។ វាមិនត្រូវបានគេរួមបញ្ចូលនៅក្នុងបទល្មើសដែលផ្អែកលើយេនឌ័រដែលត្រូវបានគេទទួលស្គាល់កាលពីមុនទេ ដូច្នេះវាគួរតែត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ជាឧក្រិដ្ឋកម្មដាច់ដោយឡែក ។ ការពិនិត្យលើយុត្តិសាស្ត្រនិងប្រវត្តិនៃឧក្រិដ្ឋកម្មដែលផ្អែកលើយេនឌ័រដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់កាលពីមុនបង្ហាញពីចន្លោះប្រហោងនៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិរវាងឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះនិងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ ។

៤) ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលផ្អែកលើយេនឌ័រអាចទទួលការផ្តន្ទាទោសដោយតុលាការអន្តរជាតិ

ក) ការរំលោភសេពសន្ថវៈគឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ

ការរំលោភសេពសន្ថវៈគឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មតែមួយដែលផ្អែកលើយេនឌ័រនិងជាបទល្មើសដាច់ដោយឡែកមួយដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉្វាន់ដា តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី តុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូននិងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិក៏បានទទួលស្គាល់ថាការរំលោភសេពសន្ថវៈគឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិមួយនៅក្នុងលក្ខន្តិករបស់ខ្លួនដែរ ។ និយមន័យរបស់តុលាការមានលក្ខណៈធំទូលាយល្មមសម្រាប់គ្របដណ្តប់លើរាល់ការរំលោភផ្លូវភេទទៅលើរាងកាយរបស់ជនរងគ្រោះដោយមិនមានការយល់ព្រម ។

ពិធីរៀបការនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

ពិធីរៀបការនេ

ការរំលោភសេពសន្ថវៈខុសប្លែកពីអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំដែលកើតមាននៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ នៅក្នុងករណីសេសាយ តុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូនបានធ្វើកំណត់សម្គាល់ថាអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំមាន «ធាតុផ្សំខុសប្លែកពីបទល្មើសរំលោភសេពសន្ថវៈ ។ បទល្មើសរំលោភសេពសន្ថវៈតម្រូវឲ្យមានការរួមរ័ក» ។ ការរំលោភសេពសន្ថវៈតម្រូវឲ្យជនដៃដល់ប៉ះពាល់ទៅដល់រាងកាយរបស់ជនរងគ្រោះ ។

ទោះបីជាខ្មែរក្រហមរំពឹងឲ្យគូស្រករមានការរួមរ័កបន្ទាប់ពីរៀបការរួចក៏ដោយ ក៏ប៉ុន្តែមិនមែនគូស្រករទាំងអស់ទេដែលធ្វើតាមបញ្ជានេះ ។ បុរសម្នាក់ដែលយល់ថាខ្លួនមានសំណាងដោយសារតែប្រធានកងរបស់គាត់បានរៀបចំការឲ្យគាត់ជាមួយនារីដែលគាត់ស្រឡាញ់បានរៀបរាប់ពីការដែលគាត់យល់ព្រមមិនរួមរ័កជាមួយប្រពន្ធគាត់ដោយរបៀបណា ។ «ខ្ញុំស្រឡាញ់ស្ត្រីមេម៉ាយម្នាក់ដែលមានអាយុច្រើនជាងខ្ញុំ២ឬ៣ឆ្នាំ ។ ប៉ុន្តែបន្ទាប់ពីរៀបការរួច ខ្ញុំដឹងថានាងមិនស្រឡាញ់ខ្ញុំទេ ។» ប៉ុន្តែទោះបីជាមានការរួមរ័កបន្ទាប់ពីរៀបការហើយក៏ដោយ ក៏យើងមិនអាចភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងរវាងជនដៃដល់និងជនរងគ្រោះនៃការរំលោភសេពសន្ថវៈដែរ ពីព្រោះខ្មែរក្រហមមិនមែនជាអ្នកដែលប៉ះពាល់ទៅលើរាងកាយរបស់ជនរងគ្រោះទេ វាគឺជាប្តីដែលត្រូវបានគេបង្ខំឲ្យរៀបការ ។

អាស្រ័យហេតុនេះ ធាតុផ្សំនៃការរំលោភមិនអាចគ្របដណ្តប់លើអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំដែលកើតឡើងនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទេ ពីព្រោះការរួមរ័កមិនចាំបាច់ត្រូវតែកើតឡើង មិនមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធរវាងជនដៃដល់ជនរងគ្រោះដោយមិនមានការរួមរ័កហើយការរំលោភសេពសន្ថវៈមិនបានដោះស្រាយពី «ធាតុផ្សំដែលមិនមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងផ្លូវភេទដែលអាចប្រៀបផ្ទឹមទៅនឹងការប្រឆាំងនឹងភាពថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស» ។ ដោយសារតែ

ការរំលោភសេពសន្ថវៈមិនគ្របដណ្តប់លើអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំ ហើយមិនមានបទល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងផ្លូវភេទផ្សេងទៀតស្ថិតនៅក្រោមយុត្តាធិការរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដូច្នេះអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំត្រូវតែយកទៅចោទប្រកាន់ថាជាសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត ។

១) សកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត

ច្បាប់របស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាមិនបានដាក់អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំថាជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិទេ ប៉ុន្តែនៅថ្ងៃទី១៥ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១០ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក៏បានចោទប្រកាន់បទល្មើសនេះនៅក្នុងសំណុំរឿង

នាក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

០០២នៅក្នុងដីកាបញ្ចប់ការស៊ើបសួរដេញដោល ។ ធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការនៅនូរ៉េមប៊ឺគបានបង្កើតក្រុមនៃសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត ។ ច្បាប់ក្រុមប្រឹក្សាត្រួតពិនិត្យលេខ១០ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីណែនាំពីការជំនុំជម្រះបទល្មើសក្រោយសង្គ្រាមនៅក្នុងភូមិភាគដែលត្រូវបានគ្រប់គ្រងនៅអាល្លឺម៉ង់និងធម្មនុញ្ញតូក្យូដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីកាត់ទោសជប៉ុនពីឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរបានទទួលស្គាល់ប្រភេទដែលនៅសេសសល់នៃឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិផ្សេងទៀត ។ ដោយសារតែ «មិនមាននរណាម្នាក់នឹងស្មានដឹងពីអ្នកធ្វើទារុណកម្មនៅពេលអនាគតដែលចង់បំពេញមហិច្ឆតាអាក្រក់របស់ខ្លួន» ប្រភេទដែលនៅសេសសល់ត្រូវតែកើតឡើងដើម្បីគ្របទៅលើឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលមិនទាន់បានរាប់បញ្ចូល ។ ដើម្បីបំពេញទៅលើធាតុផ្សំនៃសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀតដែលតម្រូវឲ្យមាន ជនដៃដល់ត្រូវតែ «បានប្រព្រឹត្តសកម្មភាពដែលអាក្រក់និងធ្ងន់ធ្ងរស្រដៀងនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិផ្សេងដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងវិធីសាស្ត្រដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធក្នុងគោលបំណងបង្កសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត» ។ នៅពេលកំណត់សកម្មភាពអមនុស្សធម៌ អនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវនិងបញ្ញត្តិជាច្រើនបានលើកឡើងពីភាពបត់បែនបានដែលផ្ទុយពីបញ្ជីដែលមិនអាចកែប្រែបាន ប៉ុន្តែប្រភេទនៃសកម្មភាពអមនុស្សផ្សេងទៀតមានលក្ខណៈខុសពីគោលការណ៍នៃភាពជាក់លាក់ដោយសារតែភាពបត់បែនបានរបស់ខ្លួន ។ តុលាការអន្តរជាតិ «បានចាប់ផ្តើមយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើភាពមិនច្បាស់លាស់និងភាពមិនមាននិយមន័យច្បាស់លាស់នៃលក្ខន្តិកៈនេះ» ។

នៅក្នុងករណីកាយីហ្ស៊ីម៉ា ព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកឡើងពីបទដ្ឋានសម្រាប់កំណត់ថាសកម្មភាពមួយគឺជាសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀតដោយរបៀបណា ។ អង្គជំនុំជម្រះបានសង្កេតឃើញថា សកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត «មានភាពសាហាវនិងធ្ងន់ធ្ងរស្រដៀងនឹងសកម្មភាពដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងលក្ខន្តិកៈតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉្វាន់ដា» ហើយវាគឺជាសកម្មភាពអាចបង្កឲ្យមានរបួស ឬការឈឺចាប់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើផ្លូវកាយ និងផ្លូវចិត្តឬប៉ះពាល់ដល់ភាពថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស» ។ ទោះបីជាអង្គជំនុំជម្រះបានលើកឡើងពីនិយមន័យមួយក៏ដោយ អង្គជំនុំជម្រះក៏រកឃើញថាចុងចោទមិនមានទោសប្រព្រឹត្តសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀតដោយសារតែព្រះរាជអាជ្ញាមិនបាន «ផ្តល់សេចក្តីសង្ខេបអំពីសកម្មភាព» ដែលផ្អែកទៅលើការចោទប្រកាន់នោះ ។

នៅក្នុងករណីអាកាយីស៊ុ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉្វាន់ដាបានរកឃើញជនត្រូវចោទមានទោសពីបទប្រព្រឹត្តសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត ។ ព្រះរាជអាជ្ញាបានបញ្ជាក់ពីសកម្មភាពមួយចំនួនខាងក្រោមសម្រាប់ចោទប្រកាន់ថា ៖

១) តាមរយៈសាក្សី ១១ ម្នាក់បានឲ្យដឹងថាមានការបង្ខំឲ្យប្រពន្ធរបស់ ថាស៊ីស ដោះសម្លៀកបំពាក់នៅក្រៅការិយាល័យសហគមន៍បន្ទាប់ពីបញ្ជាឲ្យគាត់អង្គុយនៅក្នុងដីភក់ ។

២) បង្ខំឲ្យ ចាន់តាល ដោះសម្លៀកបំពាក់ និងដើរទាំងអាក្រាតនៅការិយាល័យសហគមន៍ ។

៣) បង្ខំឲ្យ អាឡិចស៊ា ប្រពន្ធរបស់ គីរ៉ុយី និងក្មួយស្រីពីរនាក់ លី និង នីស៊ីមវ៉េ ដោះសម្លៀកបំពាក់ និងបង្ខំឲ្យស្ត្រីទាំងនេះហាត់ប្រាណទាំងដោះសម្លៀកបំពាក់នៅការិយាល័យសហគមន៍ អង្គជំនុំជម្រះបានកំណត់សកម្មភាពទាំងអស់នេះថាជាហិង្សាផ្លូវភេទ ហើយធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថាហិង្សាផ្លូវភេទនេះគឺ «ស្ថិតនៅក្នុងដែនកំណត់នៃសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត» ។

តុលាការអន្តរជាតិបានទទួលស្គាល់ទាសកម្មផ្លូវភេទថាជាសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងមួយទៀត ។ យើងអាចវិភាគថាតើអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំអាចជាសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀតឬទេដោយប្រើប្រាស់ធាតុផ្សំដែលមាននៅក្នុងករណីកាយីហ្ស៊ីម៉ា និងវិភាគទៅលើយុត្តិសាស្ត្រនៃទាសកម្មផ្លូវភេទ ។

ក) ទាសកម្មផ្លូវភេទគឺឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ

តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវីនិងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉ាន់ដាមិនបានកំណត់ទាសកម្មផ្លូវភេទនៅក្នុងលក្ខន្តិកៈរបស់ខ្លួនឡើយ ។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងករណី គូណារ៉ាក់ ដែលជនត្រូវចោទបានឃុំខ្លួននារីមួយចំនួនដោយបង្ខំនៅក្នុងស្ថាប័នផ្សេងៗ និងរំលោភជាបន្តបន្ទាប់ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវីបានចោទប្រកាន់ជនត្រូវចោទថាបានប្រព្រឹត្តអំពើទាសភាព និងរំលោភដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិដែលបង្កឲ្យមានបទល្មើសទាសកម្មផ្លូវភេទ ។ អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាក៏បានចោទប្រកាន់ឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងពីរនេះនៅក្នុងករណី០០២ដែរ ។

មាត្រា៧ (១) (ឆ) -២ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូមបានកំណត់ថាទាសកម្មផ្លូវភេទគឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។ ធាតុផ្សំទាំងនោះរួមមាន ៖

១) ជនដៃដល់ប្រើប្រាស់អំណាចណាមួយឬទាំងអស់ដែលភ្ជាប់ជាមួយនឹងសិទ្ធិកម្មសិទ្ធិទៅលើជនណាម្នាក់ឬច្រើន ដូចជាទិញ លក់ ឲ្យខ្ចី ឬវាយជននោះ ឬដកសិទ្ធិសេរីភាពស្រដៀងនោះ ។

២) ជនដៃដល់បានបង្កឲ្យជននោះជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងសកម្មភាពផ្លូវភេទម្តង ឬច្រើនដង ។

លក្ខន្តិកៈនៃតុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូន បានដាក់ទោសទាសកម្មផ្លូវភេទនៅក្រោមមាត្រា២ (ឆ) ។

នៅក្នុងករណីរូហ្វ អង្គជំនុំជម្រះរកឃើញថាជនត្រូវចោទសេសាយ, កាលន់ និង គ្បោ មានទោសពីបទទាសកម្មផ្លូវភេទដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិបន្ទាប់ពីរកឃើញថាអ្នកទាំងនោះបានចាប់ស្ត្រីនិងបង្ខំឲ្យស្ត្រីនោះរួមភេទ ។ ដោយសម្អាងទៅលើសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលារការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវីនៅក្នុងករណី គូណារ៉ាក់ និងនិយមន័យនៃអំពើទាសភាព អង្គជំនុំជម្រះបានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា «ទ្រនិចបង្អុលទិស» ខាងក្រោមអាចយកមកបង្ហាញបាននៅពេលមានការត្រួតពិនិត្យថាតើទាសកម្មផ្លូវភេទបានកើតឡើងឬអត់ ៖ «ការគ្រប់គ្រងទៅលើចលនារបស់មនុស្សម្នាក់ ការគ្រប់គ្រងទៅលើបរិយាកាសរូបវ័ន្ត ការគ្រប់គ្រងលើផ្លូវចិត្ត ការប្រើប្រាស់វិធានការរារាំងឬផ្លាស់ប្តូរការរត់គេច ការប្រើកម្លាំងបាយ ការគំរាមកំហែងដោយកម្លាំងបាយ ឬការបង្ខំ រយៈពេលការអះអាងពីសិទ្ធិផ្តាច់មុខការគ្រប់គ្រងការធ្វើបាបដ៏ព្រៃផ្សៃនិងការរំលោភការគ្រប់គ្រងអារម្មណ៍ផ្លូវភេទនិងពលកម្មបង្ខំ» ។ អ្វីដែលគួរឲ្យកត់សម្គាល់គឺអង្គជំនុំជម្រះបដិសេធមិនទទួលស្គាល់អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំដែលជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនៃអំពើអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត ហើយបានអះអាងទាសកម្មផ្លូវភេទស្ថិតនៅក្នុងអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំ ។

នៅក្នុងករណី អេ អេហ្វ អ ស៊ី (AFRC) និងតុលាការពិសេសសម្រាប់ប្រទេសសេរ៉ាឡេអូន ព្រះរាជអាជ្ញាបានអះអាងថាទោះបីជាអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំរួមមានធាតុផ្សំផ្លូវភេទក៏ដោយប៉ុន្តែវាមានលក្ខណៈខុសពីទាសកម្មផ្លូវភេទដោយសារតែជនដៃដល់បានបង្ខំឲ្យស្ត្រីដើរតួនាទីប្រពន្ធដោយអនុវត្តនូវតួនាទីមិនជាប់ពាក់ព័ន្ធផ្លូវភេទដូចជា ចំអិនអាហារ បោសសម្អាត បោកគក់ និងមើលថែទាំកូន ។ អង្គជំនុំជម្រះមិនបានយល់ស្របនឹងការអះអាង

របស់ព្រះរាជអាជ្ញាទេ ហើយបានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា «ព្រះរាជអាជ្ញាមិនបានផ្តល់ភ័ស្តុតាងថាអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំគឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មមិនពាក់ព័ន្ធនឹងផ្លូវភេទទេ» ។

អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍សម្រេចផ្ទុយពីសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះ ។ បន្ទាប់ពីស្តាប់សេចក្តីអះអាងរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា អង្គជំនុំជម្រះសម្រេចថាអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំមិនមែនជាឧក្រិដ្ឋកម្មផ្លូវភេទ ដូច្នេះអង្គជំនុំជម្រះសម្រេចថាវាមិនស្ថិតនៅក្នុងទោសកម្មផ្លូវភេទទេ ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍បានបង្ហាញពីស្លាកស្នាមដែល «ប្រពន្ធរបស់ ប៊ីស» ជួបប្រទះនៅពេលដែលគាត់ព្យាយាមចូលរួមជាមួយសហគមន៍មួងទៀត ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍ក៏បានសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើតួនាទីមិនមែនផ្លូវភេទដែលប្តីបានបង្ខំប្រពន្ធឲ្យធ្វើ ។ បន្ទាប់ពីរៀបរាប់ពីភាពខុសគ្នាទាំងនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍បានបកស្រាយថាអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំកើតឡើងនៅក្នុង «ស្ថានភាពមួយដែលជនដៃដល់តាមរយៈពាក្យសម្តី ឬការអនុវត្ត ឬអ្នកដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវបង្ខំដៃគូដោយប្រើកម្លាំងបាយ គំរាមកំហែងដោយបង្ខំ ឬបង្ខំ ឲ្យបម្រើផ្លូវភេទដែលបណ្តាលឲ្យមានការឈឺចាប់ធ្ងន់ធ្ងរ ឬរបួសផ្លូវកាយផ្លូវចិត្ត ។

សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍ទទួលបានការរិះគន់ដោយសារតែបានលើកឡើងពីបទពិសោធន៍របស់ស្ត្រីម្នាក់នៅសេរ៉ាឡេអូនថាជាអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំ ។ បញ្ញវ័ន្តម្នាក់បានអះអាងថា អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំគឺជា «ពាក្យឧក្រិដ្ឋកម្មមិនត្រឹមត្រូវដែលបិទបាំងស្ថានភាពដែលគួរជាទោសកម្មផ្លូវភេទនៅក្រោមច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ» ។ សេចក្តីសម្រេចក៏ទទួលបានការរិះគន់ចំពោះការបង្ហាញពីតួនាទីរបស់ស្ត្រីដោយកំណត់ថាជាការចម្អិនអាហារ ការបោសសម្អាត និងការផ្ទះថាជាតួនាទីផ្លូវភេទជាដាងពលកម្មដោយបង្ខំ ។

ទោះបីជាសេចក្តីសម្រេចរបស់សាលាឧទ្ធរណ៍ក្នុងករណី អេ អេហ្វ អ ស៊ី (AFRC) អាចជួយដល់ធាតុផ្សំនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំក៏ដោយ ក៏អាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំដែលកើតនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមានលក្ខណៈខុសពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំដែលកើតឡើងនៅសេរ៉ាឡេអូន ។ អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំនៅសេរ៉ាឡេអូន មានលក្ខណៈខុសពីកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យដោយសារ ១) វាជាឧក្រិដ្ឋកម្មដែលប្រព្រឹត្តដោយស្វាមី ២) អំពើហិង្សាផ្លូវភេទឬការរំលោភសេពសន្ថវៈគឺជាធាតុផ្សំចម្បងនៃទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ៣) អាពាហ៍ពិពាហ៍មិនត្រូវបានទទួលស្គាល់តាម-ផ្លូវច្បាប់និង ៤) ស្វាមីបង្ខំឲ្យប្រពន្ធធ្វើការ ។ ដោយសារតែភាពខុសគ្នាទាំងនេះធាតុផ្សំនៃទោសកម្មផ្លូវភេទអាចគ្របដណ្តប់លើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលធ្វើទៅលើស្ត្រីនៅសេរ៉ាឡេអូន ហើយធាតុផ្សំនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំអាចគ្របដណ្តប់លើឧក្រិដ្ឋកម្មដែលធ្វើទៅលើបុរសនិងនារីដែលត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។

៥) គ្មានបទល្មើស គ្មានច្បាប់ចែង

ក) និយមន័យ

គោលការណ៍គ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែងបង្ហាញថាដើម្បីធ្វើការចោទប្រកាន់សកម្មភាពមួយ សកម្មភាពនោះត្រូវតែ «ជាឧក្រិដ្ឋកម្មដែលមានការទទួលស្គាល់ថាជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គលនៅពេលដែលសកម្មភាពនោះកើតឡើង ។ ដើម្បីបញ្ជាក់ពីភាពគ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែង «អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ» ត្រូវតែរួមមានធាតុផ្សំបី ១) សកម្មភាពកើតឡើងនៅពេលដែលពាក់ព័ន្ធគ្នា (១៩៧៥-១៩៧៩) ក្នុងឥរិយាបថដែលអាចដាក់ឲ្យជនដៃដល់ទទួលខុសត្រូវ ២) ក្នុងទម្រង់ដែលអាចដាក់ទណ្ឌកម្មលើសកម្មភាពរបស់ជនត្រូវចោទដែលអាចរំពឹងទុកបាន និង៣) ពាក់ព័ន្ធនឹងជនត្រូវចោទជាក់លាក់ ។

១) វត្តមាននៃច្បាប់នៅពេលដែលពាក់ព័ន្ធ

ព្រះរាជអាជ្ញាអាចបង្កើតថាមានវត្តមានល្មើសនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់នៅអំឡុងពេលនៃយុត្តាធិការរបស់តុលាការដោយពិនិត្យទៅលើប្រភពដើមនៃច្បាប់ ។ ប្រភពទាំងនេះរួមមានអនុសញ្ញាអន្តរជាតិទំនៀមទម្លាប់ «គោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់ដែលទទួលស្គាល់ដោយប្រជាជាតិស៊ីវិល» និងសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ ។ ដោយសារតែច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់ «ត្រូវចំណាយពេលសម្រាប់កសាង» ដូច្នេះវាមានការលំបាកក្នុងការនិយាយឲ្យច្បាស់ថានៅពេលណាទើប «បទដ្ឋានមួយមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់» ។

អាស្រ័យហេតុនេះ យុត្តិសាស្ត្រនិងលិខិតុបករណ៍អន្តរជាតិ

ដែលកើតឡើងបន្ទាប់ពីយុត្តាធិការបណ្តោះអាសន្នរបស់តុលាការនៅតែមានភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងគ្នាសម្រាប់យកមកការបង្កើត «រយៈពេលដែលច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់ចាប់ផ្តើមវិវត្តន៍» ។

២) ភាពជាក់លាក់និងភាពដែលអាចរំពឹងទុកបាន

ភាពជាក់លាក់និងភាពដែលអាចរំពឹងទុកបានមានជាប់ពាក់ព័ន្ធគ្នាយ៉ាងជិតស្និទ្ធ ។ ច្បាប់ឬលក្ខន្តិកៈដែលបង្ហាញពីបទល្មើសត្រូវតែជាក់លាក់ដើម្បីធានាថាបុគ្គលអាចនឹងដឹងពីការទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើសនៃសកម្មភាពរបស់ខ្លួន ។ ប៉ុន្តែ «ការសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើការអនុវត្តជាជាងទៅលើការបកស្រាយជាក់លាក់នៃបទល្មើសនៅក្នុងច្បាប់មានជាប់ពាក់ព័ន្ធសំខាន់ជាងគេ» ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ភាពគ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែងមិនអាចត្រូវបានរំលោភបំពានទេ ពីព្រោះការប្រព្រឹត្តរបស់បុគ្គលអាចមានសីលធម៌ឬអាក្រក់ ។ ភាពអាក្រក់ឬភាពមានសីលធម៌គ្រាន់តែអាចរារាំងបញ្ហាដែលអាចរំពឹងឃើញទេពីព្រោះ «ប្រសិនបើបទល្មើសមានភាពធ្ងន់ធ្ងរ ជនដែលដល់ទំនងជាអាចដឹងថាអ្វីដែលខ្លួនបានធ្វើនឹងបង្កឲ្យមានការទទួលខុសត្រូវ» ។

ភាពជាក់លាក់ និងភាពដែលអាចរំពឹងទុកបានមិនអាចរាំងដល់ «ការកែលម្អនិងការសហការទៅលើវិធានដែលមានស្រាប់ទេ» ។ នៅក្នុងករណី ស៊ី.អ និងប្រទេសអង់គ្លេស (C.R v. The United Kingdom) តុលាការសិទ្ធិមនុស្សនៅអឺរ៉ុបបានរកឃើញថាបុរសម្នាក់មានទោសពីបទរំលោភផ្លូវភេទទោះបីជានៅពេលនោះមិនទាន់មានការដាក់ឲ្យទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើសរំលោភផ្លូវភេទក៏ដោយ ។ តុលាការបានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថាទោះបីជាសេចក្តីសម្រេចនោះអាចផ្លាស់ប្តូរច្បាប់ដែលមានស្រាប់ក៏ដោយ ក៏ភាពគ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែងមិនបានហាមឃាត់ដល់ «ការអះអាងជាបន្ត បន្ទាប់នៃវិធានទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើសតាមរយៈការបកស្រាយពីករណីមួយទៅករណីមួយដែលបញ្ជាក់ថា ការវិវឌ្ឍន៍ដែលបង្កឡើងមានលក្ខណៈស្របនឹងសារសំខាន់នៃបទល្មើសហើយអាចរំពឹងមើលឃើញបាន» ។ ស៊ី.អ បានបង្ហាញថា ការវិវឌ្ឍន៍នៃច្បាប់មិនគួរត្រូវបានរារាំងដោយភាពជាក់លាក់ក្នុងករណីដែល «ច្បាប់ទាក់ទងនឹងសំណុំរឿងត្រូវបានបង្កើតឡើងបន្ទាប់ពីបទល្មើសបានកើតឡើង ប៉ុន្តែនៅមុនពេលដែលបញ្ហានេះត្រូវបានដោះស្រាយនៅតុលាការ ឬនៅពេលដែលឥរិយាបថនេះត្រូវបានបញ្ជាក់ថាពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសនៅពេលនោះ» ។

៣) ភាពដែលអាចចោទប្រកាន់បាន

ដើម្បីដាក់ឲ្យបុគ្គលទទួលខុសត្រូវចំពោះបទល្មើសបានចាំបាច់ត្រូវតែមានកំណត់សម្គាល់ដឹងមានប្រសិទ្ធភាពដែលអាចបង្ហាញថាសកម្មភាពរបស់បុគ្គលនោះត្រូវបានគេហាមប្រាមមិនឲ្យប្រព្រឹត្ត ។ ព្រះរាជអាជ្ញាអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បែបនោះដោយធ្វើការពិនិត្យមើលទៅលើយុត្តិសាស្ត្រជាតិនិងអន្តរជាតិព្រមទាំងលិខិតុបករណ៍អន្តរជាតិដែលបានកើតឡើងនៅពេលដែលពាក់ព័ន្ធណាមួយ ។ ការដែលជនដែលដល់បានដឹងថាការប្រព្រឹត្តរបស់ខ្លួនមានលក្ខណៈខុសច្បាប់មិនមានសារសំខាន់ទេ ប៉ុន្តែអ្វីដែលសំខាន់គឺ ព័ត៌មានដែលអាចបង្ហាញពីភាពខុសច្បាប់របស់បុគ្គល ។

១) អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំនិងភាពគ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែង

មានតែ «ធាតុផ្សំច្បាប់» នៃបទល្មើសគឺមិនមែនបទល្មើសដែលត្រូវបានគេឲ្យឈ្មោះច្បាស់ថាជា «អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ» ត្រូវមានវត្តមាននៅពេលដែលសកម្មភាពត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង ។

អាស្រ័យហេតុនេះព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែបង្កើតយុត្តាធិការបណ្តោះអាសន្នរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានហាមប្រាមមិនឲ្យមានការបង្ខំដោយកម្លាំងបាយ គំរាមកំហែងដោយប្រើកម្លាំងបាយ ឬបង្ខំឲ្យរៀបការ ។

១) ការបង្ខំដោយកម្លាំងបាយ គំរាមកំហែងដោយកម្លាំងបាយ ឬបង្ខំ

គ្រប់បទល្មើសដែលផ្អែកលើយេនឌ័របង្ហាញពីភាពជាប់ពាក់ព័ន្ធស្របច្បាប់នៃការអនុញ្ញាតិនិងភាពខុសច្បាប់ក្នុងការប្រើប្រាស់ការបង្ខំ ការគំរាមកំហែងដោយប្រើកម្លាំងបាយ ឬបង្ខំដើម្បីគ្រប់គ្រងទៅលើឯករាជ្យភាពរបស់បុគ្គល ។ បញ្ញវន្តខ្លះបានអះអាងថាការវិវត្តនៃបទល្មើសដែលផ្អែកលើយេនឌ័របង្ហាញពីការផ្លាស់ប្តូរពីការការពារភាពថ្លៃថ្នូរនិងកិត្តិយសរបស់ស្ត្រីទៅជាគំរូ«ដែលផ្អែកលើគោលការណ៍ទូលាយជាងមុនទាក់ទងនឹងការផ្តល់ឯករាជ្យភាពនិងភាពថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស» ។ ការប្រៀបធៀបពីអនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវនិងលក្ខន្តិកៈតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ

បង្ហាញពី «ការបញ្ជាក់ជាបន្តបន្ទាប់ទៅលើធាតុផ្សំនៃការទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើស» រំលោភសេពសន្ថវៈ ។

មានការអះអាងថាសេរីភាពក្នុងការជ្រើសរើសនិងព្រមព្រៀងរបស់បុគ្គលត្រូវបានអំណាចរបស់រដ្ឋដាក់កំហិតទៅលើ ។ ប្រជាពលរដ្ឋមិនមានសេរីភាពក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេច ។ ប៉ុន្តែដោយពិចារណាទៅលើទំនាក់ទំនងរវាងប្តីប្រពន្ធសារសំខាន់នៃសង្គមដែលមាននៅក្នុងចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍និងសិទ្ធិក្នុងការជ្រើសរើសអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលមាននៅក្នុងលិខិតុបករណ៍សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិជាច្រើនបង្ហាញឲ្យឃើញថា ការព្រមព្រៀងគ្នានិងភាពឯករាជ្យមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំដូចនឹងបទល្មើសដែលផ្អែកលើយេនឌ័រដែលត្រូវបានពិភាក្សានៅពេលមុនដែរ ។ ដោយពិនិត្យទៅលើការវិវត្តនៃបទល្មើសដែលផ្អែកលើយេនឌ័របង្ហាញថាការដាក់កំហិតប្រឆាំងនឹង ការបង្ខំ ការគំរាមកំហែង ដោយកម្លាំងបាយបង្ខំ ដើម្បីគ្រប់គ្រងទៅលើភាពឯករាជ្យរបស់បុគ្គលបានកើតមានមុនយុត្តាធិការបណ្តោះអាសន្នរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ ដូច្នេះវាស័ក្តិសមនឹងគោលការណ៍គ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែង ។

ទោះបីជាការរំលោភសេពសន្ថវៈនិងហិង្សាផ្លូវភេទ «ត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ថាជាឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិជាយូរណាស់មកហើយ» ក៏ដោយ ក៏ធម្មនុញ្ញរបស់តុលាការនៅនូរ៉េមប៊ឺគខ្វះខាតនូវការហាមប្រាមប្រឆាំងនឹងរាល់ទម្រង់ហិង្សាផ្លូវភេទ ។ រហូតដល់អំណាចប្រទេសទាំងបួនបានបង្កើតច្បាប់ក្រុមប្រឹក្សាត្រួតពិនិត្យលេខ១០ ដើម្បីណែនាំពីការកាត់សេចក្តីបទល្មើសនៅក្រោយសង្គ្រាមនៅក្នុងតំបន់ដែលត្រូវបានគេកាន់កាប់នៅអាល្លឺម៉ង់ទើបការរំលោភសេពសន្ថវៈត្រូវបានគេដាក់បញ្ចូលនៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។

តុលាការនៅតូក្យូដែលកាត់ទោសជនជាតិជប៉ុនពីសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរមិនបានរួមបញ្ចូលការរំលោភសេពសន្ថវៈជាបទល្មើសមួយ នៅក្នុងធម្មនុញ្ញរបស់ខ្លួនទេ ។ ប៉ុន្តែតុលាការនោះបានកាត់ទោសការរំលោភស្ត្រីម្នាក់និងជនស៊ីវិលផ្សេងទៀតដែលប្រមាថមើលងាយកិត្តិយសគ្រួសារនិងការប្រព្រឹត្តអំពើអមនុស្សធម៌ហើយកាត់ទោសបទល្មើសដែលផ្អែកលើយេនឌ័រនៅក្រោមបទបញ្ញត្តិនៃធម្មនុញ្ញទាក់ទងនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ។

បន្ទាប់ពីសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរអនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវត្រូវបានគេធ្វើវិសោធនកម្មដើម្បីផ្តល់ការការពារដល់ប្រជាជនស៊ីវិលច្រើនជាងមុន ។ ដូច្នេះអនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវនៅឆ្នាំ១៩៤៩បានគ្របដណ្តប់ទៅលើទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយសារអំពើហិង្សាដែលបានប្រព្រឹត្តទៅលើប្រជាជនស៊ីវិលនៅក្នុងសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរ ។ មាត្រា២៧នៃអនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៤៩ដែលបានរួមបញ្ចូលគ្រប់ប្រទេសទាំងអស់និងត្រូវបានចាត់ទុកថាជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិបានហាមប្រាមមិនឲ្យមានការរំលោភសេពសន្ថវៈ ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៧ វិធានបន្ថែមត្រូវបានបញ្ចូលទៅក្នុងអនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវ ។ វិធានទាំងនោះសុទ្ធតែហាមប្រាមមិនឲ្យមានការរំលោភសេពសន្ថវៈ ។

អនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៤៩ យុត្តិសាស្ត្រដែលកើតក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរនិងយុត្តិសាស្ត្រដែលកើតចេញពីតុលាការអន្តរជាតិបង្ហាញថា ការទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើសដែលផ្អែកលើយេនឌ័របានកើតមានមុនពេលយុត្តាធិការបណ្តោះអាសន្នរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ ការរំលោភសេពសន្ថវៈដែលជាបទល្មើសផ្អែកលើយេនឌ័រដែលរួមមានការការពារ ភាពឯករាជ្យ និងការព្រមព្រៀងគ្នាគឺស្របទៅនឹងអ្វីដែលតម្រូវឲ្យមានភាពគ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែងគឺធាតុផ្សំនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ ។

ទោះបីជានិយមន័យច្បាប់ស្តីពីការរំលោភសេពសន្ថវៈដែលដោះស្រាយពីបញ្ហានៃការព្រមព្រៀងគ្នាមិនមានវត្តមាននៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉ាំងដាក្នុងករណីអាកាយេសូ ក៏មាន «ការកែលម្អនិងការសហការទៅលើវិធានដែលមានស្រាប់» ដែលធ្វើឲ្យការរំលោភសេពសន្ថវៈជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិមិនមែនជាការរំលោភបំពានលើសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ស្ត្រីតែជាសកម្មភាពដែលប្រព្រឹត្តឡើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រីនោះក្នុងស្ថានភាពដែលមិនឲ្យស្ត្រីនោះអាចផ្តល់ការយល់ស្របបាន ។

៧) ទំនាក់ទំនងអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងភាពគ្មានបទល្មើស គ្មានច្បាប់ចែង

សិទ្ធិក្នុងការជ្រើសរើសគូស្រករត្រូវបានរួមបញ្ចូលនៅក្នុងលិខិតុបករណ៍សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិជាច្រើនមុនពេលយុត្តាធិការបណ្តោះអាសន្នរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ បញ្ញវន្តខ្លះបានអះអាងថា ការចោទប្រកាន់អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំបានធ្វើឲ្យភាពខុសគ្នាដ៏សំខាន់រវាងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំដែលត្រូវបានចាត់ទុកថាជាការរំលោភលើសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិដែលខុសពីអ្វីដែលអាចបង្កើតជាឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិក្លាយជាមិនច្បាស់លាស់» ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ករណី អេនចូនីអូខេស៊ីស បានអះអាងថា «ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិពឹងផ្អែកទៅលើច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ» ។ ដោយសារតែច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិបានផ្តល់គន្លឹះដល់ការបង្កើតឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ការធ្វើការស្ទាបស្ទង់លិខិតុបករណ៍សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិដែលរួមបញ្ចូលសិទ្ធិក្នុងការជ្រើសរើសគូស្រករបានជួយកំណត់ថាតើភាពគ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែងស័ក្តិសមនៅក្នុងករណីនោះឬអត់ ។

«អាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលមានការព្រមព្រៀងគ្នារវាងភាគីទាំងពីរត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ថា ជាការរំលោភលើច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិចាប់តាំងពីមានការប្រកាសជាសាកលស្តីអំពីសិទ្ធិមនុស្សឆ្នាំ១៩៤៨» ។ ការប្រកាសជាសាកលស្តីអំពីសិទ្ធិមនុស្សដែលជាយូរណាស់មកហើយត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជា «បទដ្ឋាននៃសេចក្តីសម្រេចទូទៅសម្រាប់ប្រជាជាតិនិងប្រជាជនទាំងអស់បានកំណត់នូវព្រំដែននៃសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការជ្រើសរើសគូស្រករនៅក្រោមមាត្រា១៦ ។ ការប្រកាសជាសាកលស្តីអំពីសិទ្ធិមនុស្សបានបង្ហាញពីចំណុចសំខាន់នៃសិទ្ធិមូលដ្ឋាននិងជំរុញឲ្យមានការបង្កើត «លិខិតុបករណ៍សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិចំនួន៦០ ដែលអាចបង្កើតប្រព័ន្ធនៃការរួមបញ្ចូលសន្ធិសញ្ញាសម្រាប់ការជំរុញនិងការការពារសិទ្ធិមនុស្ស» ។ មុនឆ្នាំ១៩៧៥ សន្ធិសញ្ញាមួយក្នុងចំណោមសន្ធិសញ្ញាដែលរួមបញ្ចូលគ្នានោះគឺកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយក៏បានទទួលស្គាល់សិទ្ធិក្នុងការជ្រើសរើសគូស្រករដែរ ។ មាត្រា២៣(៣) ក៏បានចែងថា «មិនមានការរៀបការណាដែលមិនមានការយល់ព្រមពីភាគីទាំងសងខាងដោយសេរីនិងពេញលេញទេ» ។ កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយត្រូវបានគាំទ្រដោយប្រទេសជាច្រើន ហើយបច្ចុប្បន្នបញ្ញត្តិជាច្រើនរបស់កតិកានេះត្រូវចាត់ទុកថាមានឋានៈច្បាប់ប្រពៃណីអន្តរជាតិ ។ ប៉ុន្តែ ប្រទេសខ្លះបានចាត់ទុកបញ្ញត្តិជាក់លាក់នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយថា បង្កឲ្យមានការមិនយល់ស្របគ្នា ។ បញ្ញត្តិមួយក្នុងចំណោមបញ្ញត្តិនោះគឺមាត្រា២៣ ។ ប្រទេសមួយចំនួនបានបង្ហាញពីការមិនយល់ស្របនឹងមាត្រា២៣ ប៉ុន្តែភាគីសមាជិកបានបដិសេធនឹងការមិនយល់ស្របនោះ ។ នៅក្នុងអនុសញ្ញាស្តីពីការព្រមព្រៀងរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍មាត្រា១(១) ដែលបង្ហាញពីអាយុតិចបំផុតដែលអាចរៀបការបាននិងការចុះលិខិតអាពាហ៍ពិពាហ៍បានចែងថា «មិនមានអាពាហ៍ពិពាហ៍ណាត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយច្បាប់ប្រសិនបើភាគីទាំងពីរមិនបានយល់ព្រមដោយសេរីនិងពេញលេញទេ ។ ការយល់ព្រមបែបនេះគឺត្រូវធ្វើឡើងដោយបុគ្គលបន្ទាប់ពីមានការប្រកាសជាសាធារណៈនិងវត្តមានរបស់អាជ្ញាធរអនុញ្ញាតដើម្បីប្រារព្ធពិធីរៀបការនិងធ្វើជាសាក្សីដូចដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងច្បាប់ទេ» ។

ប្រទេសកម្ពុជាមិនទាន់បានចុះហត្ថលេខាលើអនុសញ្ញាអាពាហ៍ពិពាហ៍នេះទេ ។ ប៉ុន្តែអនុសញ្ញានេះបានចូលជាធរមាននៅក្នុងឆ្នាំ១៩៨៦ ។ បច្ចុប្បន្នមានតែប្រទេសបង់ក្លាដេសមួយគត់ដែលមិនយល់ស្របនឹងឃ្លាដែលថា «ភាគីទាំងពីរត្រូវមានការយល់ស្របដោយសេរីនិងពេញលេញ» ។

អនុសញ្ញាស្តីពីការលុបបំបាត់គ្រប់ទម្រង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រីមាត្រា១៦(១)(ខ) ក៏បានធានាពីសិទ្ធិក្នុងការជ្រើសរើស «គូស្រករហើយអាចរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍បាននៅពេលដែលមានការយល់ស្របដោយសេរីនិងពេញលេញ» ។ ទោះបីជាអនុសញ្ញាស្តីពីការលុបបំបាត់គ្រប់ទម្រង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រីត្រូវបានបង្កើតឡើងជាពិសេសសម្រាប់ការពារសិទ្ធិស្ត្រីក៏ដោយ ក៏វាបានឆ្លុះបញ្ចាំងពីសិទ្ធិយល់ព្រមរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ទូទៅ ។ ប្រទេសជាច្រើនជាពិសេសប្រទេសដែលអនុវត្តនូវការជ្រើសរើសអាពាហ៍ពិពាហ៍ឲ្យគូស្រករបានប្រឆាំងនឹងមាត្រា១៦ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ភាគច្រើននៃការមិនយល់ស្របរបស់ប្រទេសមិនបានប្រឆាំងនឹងសិទ្ធិស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្ម័គ្រចិត្តគឺ

ប្រឆាំងនឹងសិទ្ធិដែលរៀបរាប់នៅក្នុងមាត្រា១៦ប៉ុណ្ណោះ ។

ការវិភាគលើលិខិតុបករណ៍សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិដែលភាគច្រើននៃលិខិតុបករណ៍នោះបានចូលជាធរមានមុនពេលយុត្តាធិការបណ្តោះអាសន្នរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានបង្ហាញថា មានការអះអាងថា ខ្មែរក្រហមដឹងនិងអាចរំពឹងដឹងថាការប្រព្រឹត្តរបស់ខ្លួនគឺត្រូវបានហាមប្រាណដោយសហគមន៍អន្តរជាតិ ។ ទោះបីជាមិនមានលិខិតុបករណ៍ដែលត្រូវបានពិនិត្យដោយហ្មត់ចត់ណានិយាយពីការទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើសក៏ដោយ ក៏ «ការទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើសជាបុគ្គលរបស់ជនត្រូវចោទមិនចាំបាច់ត្រូវតែមាននៅក្នុងបទបញ្ញត្តិនៃអនុសញ្ញានៅក្រោមច្បាប់ប្រពៃណីអន្តរជាតិទេ ។ ជាងនេះទៅទៀត ភាពអាក្រក់នៃបទល្មើសបង្ខំឲ្យមនុស្សពីរនាក់ ហើយពេលខ្លះការគំរាមកំហែងដើម្បីមនុស្សពីរនាក់នៅជាមួយគ្នាអស់មួយជីវិតអាចគាំទ្រនូវធាតុផ្សំដែលអាចមើលឃើញ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏នៅតែមានសំណួរថាតើការទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើសដែលរំលោភលើសិទ្ធិរបស់បុគ្គលក្នុងការជ្រើសរើសគូស្រករបានកើតមាននៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែរឬទេ ។

ក) សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ឧបសគ្គនៃភាពគ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែងគឺជាបញ្ហាដែលត្រូវដោះស្រាយ ។ ព្រះរាជអាជ្ញាប្រហែលជាមានការលំបាកក្នុងការបង្កើតថាការទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើសចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំបានកើតមាននៅក្នុងនៅអំឡុងយុត្តាធិការបណ្តោះអាសន្នរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ ទោះបីជាធាតុផ្សំនៃការប្រើកម្លាំងបាយ ការគំរាមកំហែងដោយប្រើកម្លាំងបាយ និងបង្ខំឲ្យរៀបការអាចឆ្លងកាត់ភាពគ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែងដោយងាយក៏ដោយ ប៉ុន្តែវាប្រហែលជាមានការលំបាកក្នុងការបង្កើតថាការទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើសជាបុគ្គលចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំបានកើតឡើងនៅពេលជាប់ពាក់ព័ន្ធគ្នា ។ ប្រសិនបើព្រះរាជអាជ្ញាអាចបង្កើតថាការទទួលខុសត្រូវលើបទល្មើសបានកើតមាន ការហាមប្រាមប្រឆាំងនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលមិនមានការយល់ព្រមគួរតែឆ្លងកាត់ធាតុផ្សំនៃភាពគ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែងដែលជាក់លាក់អាចរំពឹងទុកបាន និងអាចប្រើប្រាស់បាន ។

៦) ការចោទប្រកាន់អាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំថាជាសកម្មភាពអមនុស្សធម៌ផ្សេងទៀត

ទោះបីជាឧបសគ្គនៃភាពគ្មានបទល្មើសគ្មានច្បាប់ចែងអាចត្រូវបានដោះស្រាយក៏ដោយ ក៏ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវអះអាងថាអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំនិងទាសកម្មផ្លូវភេទគឺមិនអាចបំបែកបាន ។ នៅឆ្នាំ២០០៨ សវនាការអង្គបុរេនៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិបានធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា «ទាសកម្មផ្លូវភេទក៏រួមបញ្ចូលស្ថានភាពដែលស្ត្រីនិងក្មេងស្រីត្រូវបានបង្ខំឲ្យ «រៀបការ ធ្វើការ ឬធ្វើការធ្ងន់ដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងសកម្មភាពផ្លូវភេទដែលរួមមានការរំលោភសេពសន្ថវៈដែលធ្វើឡើងដោយមេបញ្ជាការរបស់ខ្លួន» ។ ប៉ុន្តែព្រះរាជអាជ្ញាអាចដោះស្រាយដោយស្របច្បាប់នូវបញ្ហាទាំងនេះនិងយុត្តិសាស្ត្រផ្សេងគ្នាដែលអាចកើតមានដោយបំបែកចេញនូវភាពផ្សេងគ្នារវាងអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំដូចដែលបានកើតឡើងនៅសេរ៉ាឡេអូន រ៉្វាន់ដា និង យូហ្គាន់ដា និងអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំដែលកើតមាននៅកម្ពុជា ។

៧) សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

អ្នកនៅរស់ពីអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំដែលត្រូវបានសម្ភាសន៍ដោយអ្នកនិពន្ធបានបង្ហាញថា អ្នកទាំងនោះជឿថាអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំអាចជាឧក្រិដ្ឋកម្មមួយ ពីព្រោះការរៀបការមុនរបបខ្មែរក្រហមមានភាពខុសប្លែកគ្នាពីការរៀបការនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ អ្នកនៅរស់បានផ្តល់ហេតុផលមួយចំនួនថា ១) នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមអ្នកមិនអាចប្រឆាំងនឹងបញ្ជាឲ្យរៀបការពីព្រោះវាអាចបណ្តាលឲ្យមានការស្លាប់ ២) ជាទូទៅអ្នកត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការជាមួយមនុស្សដែលអ្នកមិនដែលជួប ៣) បន្ទាប់ពីត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការ អ្នកត្រូវធ្វើការធ្ងន់ ហើយត្រូវរស់នៅបែកគ្នាដែលធ្វើឲ្យអ្នកកម្របានជួបប្តីឬប្រពន្ធរបស់អ្នក ។ អ្នកនៅរស់ទាំងនេះមិនដឹងពីច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិនិងការពិភាក្សាដែលកំពុងដំណើរការនៅជុំវិញបញ្ហាទាសកម្មផ្លូវភេទនិងអាពាហ៍ពិពាហ៍បង្ខំ ។ អ្នកទាំងនោះបានបង្ហាញបីបទពិសោធន៍ដ៏ឈឺចាប់នៅពេលដែលខ្លួនបានជួបប្រទះ ។ **ណាតាលី អេនជីសុន**

ការស្វែងរកការពិតតាមរយៈដំណើរការនីតិវិធីមិនលម្អៀង ៖ កាតព្វកិច្ចដែលមានដែនកំណត់របស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការស្វែងរកភស្តុតាងដោះបន្ទុក

ប្រវត្តិ

វិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានផ្តល់កាតព្វកិច្ចដល់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតធ្វើការស៊ើបអង្កេតដោយមិនលម្អៀងនិងស្វែងរកភស្តុតាងដាក់បន្ទុកនិងដោះបន្ទុកនានា ដើម្បីស្វែងរកការពិត ។ ប៉ុន្តែចំពោះតួនាទីរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការឆ្លើយតបជាពិសេសគឺឆ្លើយតបនឹងការស្នើសុំឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតរបស់មេធាវីការពារក្តីគឺសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវតែបង្ហាញពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវដែលមានសក្តានុពល ។ យុត្តិសាស្ត្រស៊ើបអង្កេត និងមាត៌ាទូទៅនៃការស៊ើបអង្កេតគឺមិនមានភាពច្បាស់លាស់នៅឡើយទេ ។

១) តួនាទីរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការស្វែងរកការពិត

ដោយអនុលោមទៅតាមវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត សហព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវធ្វើការស៊ើបអង្កេតបឋមដើម្បីកំណត់ថាតើភស្តុតាងអាចបង្ហាញថាឧក្រិដ្ឋកម្មដែលស្ថិតនៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានកើតមានដែរឬទេ និងដើម្បីកំណត់ពីជនសង្ស័យ និងសាក្សីដែលមានសក្តានុពល ។ ការផាររដឹបូងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាគឺកំណត់នូវចំណុចស៊ើបអង្កេត ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែបញ្ជូនដីកាបញ្ជូនរឿងស៊ើបសួរទៅសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដែលជាអ្នកចាត់វិធានការស៊ើបអង្កេតដើម្បីស្វែងរកការពិត ។ អំណាចរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតគឺស្របទៅតាមមាត្រា១២៧នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ។

គោលបំណងសំខាន់របស់ការស៊ើបអង្កេតតាមច្បាប់ស៊ីវិលគឺដើម្បីស្វែងរកការពិត ។ បញ្ញវន្ត ហ្រ៊ីហ្គរី ហ្គដវី បានពន្យល់ថា «គោលដៅនេះមានលក្ខណៈខុសពីប្រព័ន្ធច្បាប់ខមិនឡដែលចែងថា «ការពិត» គឺត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជាលទ្ធផលនៃដំណើរការដែលត្រូវបានគេកំណត់រួចទៅហើយ» ។ នៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាតាមប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលក្នុងស្រុក ច្បាប់បានផ្តល់អំណាចសំខាន់ទាំងអស់ទៅឲ្យចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដើម្បីផ្តល់សេរីភាពដល់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការធ្វើការនិងជួយជំរុញការងាររបស់អ្នកទាំងនោះ ។ ការធ្វើបែបនេះបានផ្តល់ឆន្ទានុសិទ្ធិដ៏ទូលាយដល់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការសម្រេចថាតើត្រូវប្រមូលភស្តុតាងដាក់បន្ទុកនិងដោះបន្ទុកដើម្បីស្វែងរកការពិតដោយរបៀបណា ។ វាក៏ជាហេតុផលដែលបញ្ជាក់ថាហេតុអ្វីបានជាប្រព័ន្ធដែលដាក់ឲ្យការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដំណើរការឬពិភាក្សាផ្ទៃក្នុងនៅក្នុងការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមិនមែនជាផ្នែកមួយនៃសំណុំរឿងឬអាចផ្តល់ព័ត៌មានដល់ភាគីណាមួយឡើយ ។ សិទ្ធិរបស់ភាគីក្នុងការទទួលបាន «លទ្ធផល» នៃការស៊ើបអង្កេតគឺសំដៅទៅលើការទទួលបានលទ្ធផលនៃការស៊ើបអង្កេតដូចជា ឯកសារ និងកំណត់ត្រានៅក្នុងសំណុំរឿងគឺមិនមែនព័ត៌មានអំពីនីតិវិធីដែលអាជ្ញាធរស៊ើបអង្កេតប្រើប្រាស់ដើម្បីវិភាគទៅលើភស្តុតាងដែលខ្លួនបានប្រមូលនោះទេ ។

វិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានដាក់កំហិតទៅលើឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដោយតម្រូវថានៅក្នុងសំណុំរឿងទាំងអស់ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវធ្វើការស៊ើបអង្កេតដោយមិនលម្អៀងគឺស្វែងរកទាំងភស្តុតាងដាក់បន្ទុក និងដោះបន្ទុក ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ វាមានការលំបាកក្នុងការវាយតម្លៃថាតើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដែលត្រូវបានគេសន្មតថាមានភាពមិនលម្អៀងដោយបានស្បថនៅការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៅការិយាល័យបានធ្វើបែបនោះនៅពេលអនុវត្តការងារជាក់ស្តែងដែរឬទេ ។ បញ្ហានេះបានធ្វើឲ្យអ្នកដាក់ពាក្យបណ្តឹងមិនជឿទៅលើការសន្មតនោះដូចដែលបញ្ញវន្ត ដេវីឌ អមេរីដ បានលើកឡើងថាតើយើងត្រូវទុកការការពារបន្តិចបន្តួចឲ្យជនត្រូវចោទ ឬក៏ត្រូវធ្វើការ

ស៊ើបអង្កេតដោយយុត្តិធម៌ និងមានប្រសិទ្ធភាព ។

បញ្ហានីតិវិធីទាំងនេះត្រូវតែយកទៅវិភាគនៅក្នុងបរិបទដែលបញ្ហាបានកើតឡើងគឺត្រូវយកទៅវិភាគនៅក្នុងតុលាការកូនកាត់ដែលបង្កើតឡើងដើម្បីកាត់ទោសមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហមចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងការរំលោភបំពានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើអនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវ ។ ការសន្មតថាមិនមានទោសហាក់ដូចជាមានការផ្លាស់ប្តូរនៅពេលដែលជនសង្ស័យត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីការសម្លាប់រង្គាល ។ វាមានភាពជាក់ស្តែងថាសកម្មភាពពិតជាបានកើតឡើងហើយជនសង្ស័យស្ទើរតែមិនអាចបដិសេធនូវការចូលរួមក្នុងសកម្មភាពនោះទៀតផង ។ អមើរ៉ែដ ដែលលើកឡើងពីប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌដែលមានការប្រឆាំងគ្នាថានៅក្រោមកាលៈទេសៈបែបនោះ គោលដៅកាត់ទោសជាមូលដ្ឋានគឺផ្តោតតែទៅលើសំណួរមួយថាតើជនត្រូវចោទមានទោសឬទេ? ការធ្វើបែបនេះអាចបណ្តាលឲ្យដំណើរការកាត់ទោសមានភាព «ជាក់ស្តែងស្រដៀងទៅនឹងការព្យាបាលជំងឺដែលត្រូវបានគេពិនិត្យឃើញរោគសញ្ញាហើយរួចថាយើងត្រូវដោះស្រាយបញ្ហាមិនមែនស៊ើបអង្កេតថាបញ្ហាគឺជាអ្វីទេ» ។

អំណាចរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការធ្វើសកម្មភាពដើម្បីស្វែងរកការពិតនិងបដិសេធសំណើដោយផ្អែកទៅលើមូលដ្ឋានច្បាប់ដ៏ទូលាយ បានចោទជាបញ្ហាថាតើអ្នកទាំងនោះមានឆន្ទានុសិទ្ធិទូលំទូលាយដែលអាចកំណត់ទៅលើសិទ្ធិរបស់ភាគីមិនឲ្យចូលរួមក្នុងសំណុំរឿងដែរឬទេ ឬថាតើភាគីមានសិទ្ធិទទួលបានជំនួយពីអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដោយយោងទៅតាមវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ឬយុត្តិសាស្ត្រអន្តរជាតិដែលធ្លាប់មានពីមុននិងច្បាប់ប្រពៃណីដែរឬទេ ។

២) តួនាទីរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការឆ្លើយតបនឹងសំណើស៊ើបអង្កេត

បញ្ហាមួយចំនួនបានកើតឡើងនៅដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតមុនពេលការកាត់ក្តីសំណុំរឿង០០១ និង០០២ គឺថាតើសិទ្ធិមូលដ្ឋានរបស់ជនត្រូវចោទត្រូវបានគេការពារដែរឬទេ? ជាក់ស្តែង មេធាវីការពារក្តីបានលើកឡើងពីបញ្ហាទាក់ទងនឹងតួនាទីរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការស្វែងរកភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុកអំពីការបដិសេធរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការធ្វើបទសម្ភាសជាមួយសាក្សីនិងអំពីលទ្ធភាពរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុការស្នើសុំស្វែងរកនិងស៊ើរើភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុក ។

បណ្ណុំទិន្នន័យដែលអាចស្វែងរកបានគឺជាមូលដ្ឋានទិន្នន័យដែលភាគីទាំងអស់និងតុលាការអាចរកបានតាមរយៈបណ្តាញស្វែងរកព័ត៌មានរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។ បណ្ណុំទិន្នន័យនោះរួមមានឯកសារនិងវីដេអូដែលមិនទាន់ត្រូវបានយកទៅវិភាគ ប៉ុន្តែត្រូវបានគេចាត់ទុកថា មានជាប់ពាក់ព័ន្ធសំខាន់នឹងសំណុំរឿង ។ ឯកសារដែលមាននៅក្នុងបណ្ណុំទិន្នន័យនោះរួមមាន ឯកសារផ្សេងៗ កំណត់ត្រា បទសម្ភាសន៍វីដេអូខ្លីៗរបស់កាសែត និងភ័ស្តុតាងនៃរចនាសម្ព័ន្ធនិងការគ្រប់គ្រងរបស់របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ មេធាវីការពារក្តីបានអះអាងថាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមានតួនាទីស៊ើបអង្កេតទៅលើបណ្ណុំទិន្នន័យនោះដើម្បីស្វែងរកភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុកដែលមានសក្តានុពល ។ ប៉ុន្តែ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានបដិសេធមិនពិនិត្យទៅលើឯកសារដែលមាននៅក្នុងបណ្ណុំទិន្នន័យនោះទេ ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានយល់ស្របទៅលើសេចក្តីសម្រេចរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតទាក់ទងនឹងប្រធានបទនោះ ។

មេធាវីការពារក្តីក៏បានបង្ហាញពីការព្រួយបារម្ភដែលថាសិទ្ធិដែលត្រូវទទួលបានការកាត់ក្តីដ៏យុត្តិធម៌របស់កូនក្តីគាត់អាចនឹងត្រូវបានរំលោភបំពានដោយការបដិសេធរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមិនព្រមធ្វើបទសម្ភាសជាមួយសាក្សីតំណាងឲ្យមេធាវីការពារក្តី ។ សហមេធាវីការពារក្តី នួន ជា បានស្នើឲ្យមានការធ្វើបទសម្ភាសដើម្បីដាក់នៅក្នុងឯកសារសំណុំរឿង ប៉ុន្តែសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតតែងតែបដិសេធនឹងសំណើនេះម្តងហើយម្តងទៀតដោយអះអាងថា ភ័ស្តុតាងដែលស្រដៀងគ្នានឹងមានប្រសិទ្ធភាពដូចគ្នាមាននៅក្នុងឯកសារសំណុំរឿងរួចទៅហើយ ។ ការធ្វើបែបនេះអាចដាក់កំហិតទៅលើសិទ្ធិដែលត្រូវទទួលបានភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុកនិងសិទ្ធិទទួលបានការកាត់ទោសដ៏មានប្រសិទ្ធភាព ។

មេធាវីការពារក្តីក៏បានអះអាងថាការទទួលបានភ័ស្តុតាង

ពីសាក្សីនិងភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុករបស់ខ្លួនគឺមានកំណត់ ដោយសារតែការខ្វះខាតបទដ្ឋានស៊ើបអង្កេតនិងការពិសោធន៍ច្បាស់លាស់ព្រមទាំងការយល់ឃើញខុសគ្នាទៅលើវិធានផ្ទៃក្នុងថាតើអ្នកណាជាអ្នកមានបន្ទុកស្វែងរក ត្រួតពិនិត្យ និងរួមបញ្ចូលភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុកនៅក្នុងឯកសារសំណុំរឿង ។ ទោះបីជាភាគីទាំងអស់មានសិទ្ធិស្នើឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតក៏ដោយ ក៏សិទ្ធិនេះអាចផ្តល់ជាជំនួយតែបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះពីព្រោះសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមានសិទ្ធិមិនធ្វើតាមសំណើនេះបាន ។

ក) ការកំណត់និយមន័យសំណើស៊ើបអង្កេត

១) ប្រភេទនៃសំណើ

វិធានមិនបានកំណត់ច្បាស់លាស់ថាតើអ្វីកំណត់ឲ្យមានសកម្មភាពស៊ើបអង្កេតទេ ហើយក៏មិនបានកំណត់ពីដែនកំណត់ត្រឹមត្រូវទៅលើសំណើស៊ើបអង្កេតដែរ ។

២) ភាពជាក់លាក់នៃសំណើ

សំណើរបស់ភាគីដែលស្នើទៅសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតឲ្យចេញដីកាឬចាត់វិធានការស៊ើបអង្កេតត្រូវតែស្របនឹងភាពជាក់លាក់មួយចំនួនដើម្បីធានាថាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតយល់ពីសំណើ ។ ប៉ុន្តែ វិធានផ្ទៃក្នុងមិនបានចែងពីកម្រិតនៃភាពជាក់លាក់នោះទេ តែបែរជាបន្សល់នូវភាពមិនច្បាស់លាស់ថាតើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានរំលោភលើឆន្ទានុសិទ្ធិដោយបដិសេធនឹងសំណើដោយមិនមានមូលហេតុច្បាស់លាស់ដែរឬទេ ឬថាតើភាគីបានដាក់សំណើមិនត្រឹមត្រូវឬទេ ដូច្នេះវាបានធ្វើឲ្យខាតប្រយោជន៍តុលាការ ។

ទាំងសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងអង្គបុរេជំនុំជម្រះបានអះអាងថាសំណើឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតត្រូវតែបង្ហាញពីភាពជាក់លាក់ថាតើហេតុអ្វីបានជាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវតែចាត់វិធានការស៊ើបអង្កេត ។ មេធាវីការពារក្តីមួយចំនួនដែលរួមមានមេធាវីរបស់ អៀង ធីរិទ្ធ, អៀង សារី និង នួន ជា បានបំពេញនូវមូលហេតុច្បាស់លាស់ដូចដែលបានកំណត់នៅពេលដែលស្នើឲ្យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដាក់ឯកសារបន្ថែមទៅក្នុងបណ្តុំឯកសារសម្រាប់ស្រាវជ្រាវទៅលើសំណុំរឿង ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានអះអាងថានៅពេលដែលបណ្តុំទិន្នន័យមិនមានភ័ស្តុតាងដាក់បន្ទុក សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមិនតម្រូវឲ្យពិនិត្យទៅលើរាល់ឯកសារដែលមាននៅក្នុងបណ្តុំទិន្នន័យនោះទេ ។

អាស្រ័យហេតុនេះ វិធានផ្ទៃក្នុងមិនបានចែងពីបទដ្ឋានច្បាស់លាស់ដែលថាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវយល់ស្របឬបដិសេធសំណើសុំឲ្យស៊ើបអង្កេត ដោយបន្សល់នូវឆន្ទានុសិទ្ធិឲ្យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអាចពិនិត្យលើតាមសំណើនីមួយៗ ។

៣) ទស្សនៈដែលមានហេតុផល

វិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានចែងថាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមានឆន្ទានុសិទ្ធិបដិសេធរាល់សំណើដែលខ្វះភាពជាក់លាក់ ប៉ុន្តែសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមានតួនាទីផ្តល់ហេតុផលនៅពេលដែលខ្លួនយល់ស្រប ឬបដិសេធនឹងសំណើស្នើឲ្យមានការស៊ើបអង្កេត ។

ប៉ុន្តែ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតតែងតែខកខានមិនបានផ្តល់ហេតុផល ឬតែងតែផ្តល់សម្អាងមិនច្បាស់លាស់ពីការបដិសេធសំណើ ឬច្រានចោលនូវសំណើនោះដោយអះអាងថាសំណើមិនមានមូលហេតុច្បាស់លាស់ ។ ការធ្វើបែបនេះបានធ្វើឲ្យភាគីមិនអាចកំណត់នូវមូលដ្ឋានជាក់លាក់របស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតចំពោះការយល់ស្រប ឬការបដិសេធនឹងសំណើ ។ ជាងនេះទៅទៀត នៅពេលដែលសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបដិសេធនឹងសំណើដោយលើកតែពីមូលហេតុថាខ្វះភាពជាក់លាក់ មេធាវីការពារក្តីមិនបានទទួលបានព័ត៌មានគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីកែសម្រួលសំណើរបស់ខ្លួនឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតទេ ។

ដូច្នេះ ការមិនផ្តល់ហេតុផលច្បាស់លាស់របស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតទៅលើសេចក្តីសម្រេចបានកំណត់ទៅលើលទ្ធភាពរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេច ។ បន្ថែមទៅលើភាពតម្រូវដែលថាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវផ្តល់ហេតុផល វិធានផ្ទៃក្នុងដែលបានចែងនូវរាល់សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គបុរេជំនុំជម្រះត្រូវតែមានមូលហេតុ ។

ទោះបីជាវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាតម្រូវថាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវផ្តល់ហេតុផលប្រសិទ្ធភាពនៃការតម្រូវនេះត្រូវបានបាត់បង់នៅពេលដែលវាត្រូវបានជំនួសដោយសិទ្ធិរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត

ក្នុងការបដិសេធនឹងសំណើដោយអះអាងថា សំណើមានភាពមិនជាក់លាក់ ។ ផ្ទុយទៅវិញ មេធាវីនិងអង្គបុរេជំនុំជម្រះនៅតែមិនដឹងថាត្រូវធ្វើយ៉ាងណាឲ្យសំណើរបស់ខ្លួនមានភាពច្បាស់លាស់ជាងមុន គឺអ្នកទាំងនោះមានការលំបាកក្នុងការបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួន ។

ក) បទដ្ឋាននៃការពិនិត្យទៅលើសំណើស៊ើបអង្កេត

១) ការកំណត់និយមន័យនៃភស្តុតាងដោះបន្ទុក

បញ្ហាសំខាន់ទាក់ទងនឹងការរក្សាគុណភាពនៃសិទ្ធិគឺថាតើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមានតួនាទីស្វែងរកភស្តុតាងដោះបន្ទុកដែលមានលក្ខណៈដោះបន្ទុក ឬស្វែងរកភស្តុតាងដោះបន្ទុកដែលមានសក្តានុពលក្នុងការដោះបន្ទុក ។ ភស្តុតាងដោះបន្ទុកត្រូវបានគេឲ្យនិយមន័យថាជាភស្តុតាងដែលមានទំនោរដែលអាចបង្កើតថាចុងចោទគ្មានទោស ។

២) បទដ្ឋាននៃការរួមបញ្ចូល

ទោះបីជាវិធានផ្ទៃក្នុងតម្រូវថាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវផ្តល់មូលហេតុជាក់ស្តែងនៅពេលត្រួតពិនិត្យទៅលើសំណើស៊ើបអង្កេតក៏ដោយ ក៏ការអនុវត្តតាមផ្លូវច្បាប់ចំពោះការយល់ស្រប ឬបដិសេធគឺមិនមានភាពច្បាស់លាស់ទេ ។ បទដ្ឋានដែលសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតប្រើប្រាស់ដើម្បីវាយតម្លៃទៅលើសំណើឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតគឺអាស្រ័យទៅលើថាតើសំណើនោះអាចនាំទៅរកឃើញការពិតឬទេ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតហាក់ដូចជាប្រើប្រាស់ការសាកល្បងប្លែកៗគ្នាមួយចំនួនធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់វាយតម្លៃថាតើសំណើនោះអាចនាំទៅរកការឃើញការពិតឬទេ ។ ការធ្វើបែបនេះបានបង្កឲ្យមានការព្រួយបារម្ភថាតើការស៊ើបអង្កេតគឺជាការងារដែលគេត្រូវផ្តោតទៅលើ ឬវាត្រូវបានគេធ្វើឡើងដោយឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ។

វិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាមិនមានបទដ្ឋានត្រួតពិនិត្យការស៊ើបអង្កេត សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតប្រហែលជាធ្វើទៅលើអ្វីដែលបានកើតឡើងជាក់ស្តែងដោយមិនពិចារណាទៅលើបញ្ហាដែលអាចប៉ះពាល់ដល់អំណាចរបស់ខ្លួន ។ ជាឧទាហរណ៍ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត

នួន ជា

ប្រហែលជាប្រើប្រាស់អំណាចរបស់ខ្លួនច្រើនហួសទៅលើការបដិសេធសំណើនៅពេលដែលខ្លួនកំណត់ថាត្រូវច្រានចោលរាល់ការស៊ើបអង្កេតដែលប្រហែលជាអាចបណ្តាលឲ្យមានការពន្យារពេលដំណើរការ ។

ទោះបីជាការវាយតម្លៃរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតថាសិទ្ធិទទួលបានការកាត់ក្តីដោយមិនពន្យារពេលគឺជាមូលហេតុដែលនាំឲ្យមិនមានការរួមបញ្ចូលភស្តុតាងបន្ថែម មាត្រា១៤ នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋនិងសិទ្ធិនយោបាយមិនបានចែងពីឋានានុក្រមនៃសិទ្ធិរបស់ជនត្រូវចោទទេ ។ តាមការពិត សិទ្ធិទទួលបានការកាត់ទោសដោយមិនពន្យារពេលគឺជាសិទ្ធិតូចមួយដែលស្ថិតនៅក្នុងសិទ្ធិរួមដែលចែងពីការទទួលបានការកាត់សេចក្តីដោយយុត្តិធម៌ ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ប្រសិនបើមានការប្រើប្រាស់ឋានានុក្រមណាមួយ សិទ្ធិទទួលបានការកាត់សេចក្តីដោយមិនមានការពន្យារពេលប្រហែលជាត្រូវគេយកមកថ្លឹងថ្លែងថាតើសិទ្ធិនោះអាចនាំទៅរកឬប៉ះពាល់ដល់ការកាត់សេចក្តីដោយយុត្តិធម៌ឬទេ ។ សិទ្ធិរបស់ជនត្រូវចោទមិនគួរត្រូវបានគេយកទៅបំបែកដើម្បីប្រឆាំងគ្នាទេ ។ ហើយសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមិនគួរប្រើប្រាស់វាមកធ្វើជាសម្អាងមកពន្លឿនដំណើរការកាត់សេចក្តីដើម្បីបញ្ចៀសនូវការស៊ើបអង្កេតដ៏ច្បាស់លាស់ដើម្បីស្វែងរកភស្តុតាងដោះបន្ទុកទេ ។ ជនត្រូវចោទមានសិទ្ធិទទួលបានការកាត់សេចក្តីដ៏យុត្តិធម៌ ។

ភាគច្រើន សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងអង្គបុរេជំនុំជម្រះបានឲ្យអត្ថិភាពទៅលើការតម្រូវពីរ ដើម្បីឲ្យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតឈានទៅដល់ការយល់ស្របនឹងសំណើ ។ សំណើត្រូវតែមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងអង្គហេតុដែលនាំឲ្យមានការស៊ើបអង្កេត ហើយសំណើនោះមិនត្រូវដូចនឹងអ្វីដែលមាននៅក្នុងបណ្តុំទិន្នន័យសម្រាប់ស្រាវជ្រាវស្រាប់ ។

ប៉ុន្តែ បទដ្ឋានទាំងពីរសុទ្ធតែមិនមានភាពច្បាស់លាស់នៅពេលយកមកអនុវត្តប្រសិនបើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមិនពន្យល់ពីវិធីសាស្ត្រក្នុងការប្រើប្រាស់បទដ្ឋាននោះ ។ មេធាវីការពារក្តីត្រូវតែយល់ដឹងពីអ្វីដែលចៅក្រមនឹងពិចារណាថាជា «ភស្តុតាង» និងអ្វីដែលត្រូវបញ្ចូលទៅក្នុងសំណុំរឿងដើម្បីធ្វើសំណើដ៏មានប្រសិទ្ធភាពមួយសម្រាប់ស្នើឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតបន្ថែម ។

៤) បន្ទុក

ក) បទដ្ឋានដែលគេយកទៅប្រើប្រាស់

ទំនួលខុសត្រូវរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការប្រមូលឬត្រួតពិនិត្យទៅលើភស្តុតាងគឺជាបញ្ហាដាក់ស្តែងមួយសម្រាប់មេធាវីការពារក្តី ។ វាជាបញ្ហាដែលមេធាវីការពារក្តីមិនយល់ស្របនឹងសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត និងអង្គបុរេជំនុំជម្រះ ។ យោងទៅតាមវចនាសម្ព័ន្ធ ប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលបានផ្តល់តួនាទីនាំមុខដល់ព្រះរាជអាជ្ញានិងសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការប្រមូល និងត្រួតពិនិត្យភស្តុតាង និងកំណត់ចំណុចសំខាន់នៃសំណុំរឿង ។ ការធ្វើបែបនេះបានបង្រួមដំណើរការ ស៊ើបអង្កេត និងធ្វើឲ្យមេធាវីការពារក្តីមានតួនាទីមិនសូវជាសកម្មបើប្រៀបធៀបទៅនឹងប្រព័ន្ធច្បាប់ខុមិនឡូ ។ មេធាវីការពារក្តីបានចោទប្រកាន់ថាចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានផ្តោតតែទៅលើការផ្តល់សម្អាងទៅលើទោសរបស់ជនត្រូវចោទ ដូច្នេះវាបណ្តាលឲ្យមានការរំលោភទៅលើសិទ្ធិរបស់ជនត្រូវចោទក្នុងការរកភស្តុតាងដោះបន្ទុកនៅក្នុងសំណុំរឿង ។

យុត្តិសាស្ត្រដែលធ្លាប់មានពីមុនដូចជាតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសរ៉្វាន់ដា និងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី បានស្នើថាមេធាវីការពារក្តីមិនគួរស្វែងរកភស្តុតាងដោះបន្ទុកទេ វាគឺបន្ទុករបស់ចៅក្រមនិងសហព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងការស្វែងរកភស្តុតាង បើតាមវចនាសម្ព័ន្ធរបស់តុលាការ ។ ដូច្នេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាគួរតែចោទប្រកាន់បន្ទុកដ៏តឹងរ៉ឹងក្នុងការស្រាវជ្រាវ និងបង្ហាញភស្តុតាងពីព្រោះវាជាផ្នែកមួយក្នុងដំណើរការប្រមូលឯកសារបឋមដែលនាំទៅរកការកសាងសំណុំរឿងសម្រាប់ចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ។ នៅក្នុងការស៊ើបអង្កេតដោយមិនលម្អៀង សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតគួរតែធានាថាមេធាវីការពារក្តីអាចប្រមូលបានភស្តុតាងដោះបន្ទុកតាមរយៈចៅក្រមផ្ទាល់ ឬតាមរយៈការបង្គាប់បញ្ជាពីសហព្រះរាជអាជ្ញា ។

៥) ពេលវេលាសម្រាប់ពិចារណា

ក) វិធានផ្ទៃក្នុង

វិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានចែងថាប្រសិនបើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមិនយល់ស្របនឹងសំណើឲ្យមានការស៊ើបអង្កេត សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវតែចេញដីកាបដិសេធឲ្យបានឆាប់បំផុតតាមដែលអាចធ្វើបាន ហើយនៅគ្រប់ករណីគឺត្រូវចេញដីកាមុនពេលបញ្ចប់ការស៊ើបសួរ ។ ភាពយឺតយ៉ាវក្នុងការឆ្លើយតបរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតទៅនឹងសំណើឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតអាចបណ្តាលឲ្យមានការព្រួយបារម្ភមួយចំនួនដល់ភាគី ។ ប្រសិនបើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតរង់ចាំរហូតដល់ការបញ្ចប់ការស៊ើបអង្កេតទើបបដិសេធសំណើ មិនត្រឹមតែភាគីទេដែលមិនអាចដំណើរការទៅមុខបានសិទ្ធិរបស់ភាគីក្នុងការស្នើសុំក៏បាត់បង់ដែរ ។

វាហាក់ដូចជាមានការយល់ស្របគ្នារវាងតុលាការអន្តរជាតិនិងតុលាការ ព្រះរាជអាជ្ញាមានតួនាទីបង្ហាញពីភស្តុតាងដោះបន្ទុកទៅកាន់មេធាវីការពារក្តី ។ ការអនុវត្តវិធាននីតិវិធីស្រដៀងគ្នានេះទៅកាន់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតទាក់ទងនឹងការបង្ហាញភស្តុតាងដោះបន្ទុកប្រហែលជាអាចធានានូវសិទ្ធិរបស់ភាគីការពារក្តីឲ្យទទួលបានភស្តុតាងដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធ ។ ជាងនេះទៅទៀត អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាអាចទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីការបង្ហាញវិធាននីតិវិធីរបស់តុលាការអន្តរជាតិ ដូចជាវិធាន៨៤របស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិដែលអនុញ្ញាតឲ្យអង្គជំនុំជម្រះអាចធ្វើដីកាចាំបាច់ណាសម្រាប់ស្នើឲ្យមានការបង្ហាញឯកសារឬព័ត៌មានដែលមិនមែនជាព័ត៌មានដែលធ្លាប់បង្ហាញរួចមកហើយ ។ អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាប្រហែលជាអាចប្រើប្រាស់វិធានមួយដើម្បីបង្ហាញនូវពេលវេលានិងតួនាទីរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការបង្ហាញក្នុងភស្តុតាងដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធ ។ អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាប្រហែលជាអាចដំណើរការដោយមានប្រសិទ្ធភាពជាងនេះ ប្រសិនបើវិធានបែបនេះឆ្លើយតបនឹងតួនាទីជាក់លាក់ថាតើអ្នកណាត្រូវធានានូវការបង្ហាញព័ត៌មាន ហើយថាតើវាត្រូវស្ថិតនៅក្នុងរយៈពេលណាជាជាងទុកឲ្យភាគីធ្វើសំណើដដែលៗស្នើឲ្យមានការបង្ហាញភស្តុតាង ហើយបន្ទាប់មកទទួលបានការបដិសេធនៅពេលដែលដាក់សំណើនោះទៅ ។ វិធាននីតិវិធីដែលផ្តល់តួនាទីសកម្មជាងមុនដល់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក៏អាចជួយសម្របសម្រួលដល់ការបង្ហាញភស្តុតាងនៅពេលកាត់សេចក្តីគឺថាវាអាចជួយធានាថាភស្តុតាងត្រូវបានបង្ហាញយ៉ាងឆាប់រហ័សនិងធានាឲ្យមានការកាត់សេចក្តីដ៏មានប្រសិទ្ធភាពជាងមុន ។ ការធ្វើបែបនេះអាចជួយបង្កើនផលប្រយោជន៍តុលាការគឺថាចៅក្រមនិងព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវបង្ហាញនិងស្វែងរកភស្តុតាងនៅដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតដំបូងដែលផ្ទុយពីការមិនបង្ហាញឬបង្ហាញដ៏តិចតួចដែលអាចបណ្តាលឲ្យមានការពន្យារពេល ។

១) ដីកាបដិសេធ

អង្គបុរេជំនុំជម្រះនៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានយល់ស្របនឹងសិទ្ធិរបស់ភាគីក្នុងការធ្វើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍នឹងដីកាបដិសេធ ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានរកឃើញថាការខកខានរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតក្នុងការចេញសេចក្តីសម្រេចឲ្យឆាប់តាមដែលអាចធ្វើទៅបាននៅក្នុងកាលៈទេសៈដែលអាចបណ្តាលឲ្យខាតប្រយោជន៍ជនត្រូវចោទដោយការពន្យារពេលអាចបណ្តាលឲ្យមានការប្តឹងឧទ្ធរណ៍ដោយយោងទៅតាមវិធានផ្ទៃក្នុង៧៤ ។

អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ថាវាមិនមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវក្នុងការប្រើប្រាស់ដីកាបដិសេធមកទាញយកសិទ្ធិប្តឹងឧទ្ធរណ៍ដែលមិនមានចែងនោះទេ ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានអះអាងថា សំណើឲ្យដាក់ឯកសារនៅក្នុងសំណុំរឿងមួយចំនួនដូចជាសំណើឲ្យបកប្រែឯកសារ គឺស័ក្តិសមជាសំណើឲ្យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតចេញដីកា គឺមិនមែនជាសំណើឲ្យចាត់វិធានការស៊ើបអង្កេតទេ ។ អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានកត់សម្គាល់ថា ភាពខុសគ្នានេះគឺមានសារសំខាន់ណាស់ ពីព្រោះមានតែសំណើឲ្យចាត់វិធានការស៊ើបអង្កេតទើបធ្វើឲ្យមានការស្វែងរកការពិត ។ វិធានផ្ទៃក្នុង៧៤(៣)(ខ) ចែងថា សិទ្ធិរបស់ជនត្រូវចោទក្នុងការប្តឹងឧទ្ធរណ៍គឺមានកំណត់ត្រឹមសេចក្តីសម្រេចស្នើឲ្យស៊ើបអង្កេត មិនមែនត្រឹមសំណើឲ្យចេញដីកាទេ ។ ចំណុចនេះបានដាក់កំហិតទៅលើអ្វីដែលជនត្រូវចោទអាចនឹងប្តឹងឧទ្ធរណ៍ និងអ្វីដែលត្រូវបានចាត់ទុកជាការបដិសេធដោយសារតែសំណើត្រូវតែស្របតាមវិធាន៥៥(១០) និង៧៤(៣)(ខ) ដែលបញ្ជាក់ថាសំណើសម្រាប់ការស៊ើបអង្កេត មិនមែនត្រឹមតែឲ្យចៅក្រមស៊ើបអង្កេតធ្វើសកម្មភាព

ប៉ុណ្ណោះទេ ។ អាស្រ័យហេតុនេះ សិទ្ធិរបស់ជនត្រូវចោទក្នុងការប្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវបានគេដាក់កំហិតដោយផ្អែកលើថាតើចៅក្រមនិងអង្គជំនុំជម្រះបែងចែកសំណើដោយរបៀបណា ។

សេចក្តីបញ្ចប់

ចំណុចដែលខ្វះខាតនៅក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាទាក់ទិននឹងភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុកគឺវិធានដែលទាក់ទងនឹងដែនកំណត់នៃភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុកដែលជាភ័ស្តុតាងដែលត្រូវរួមបញ្ចូលទៅក្នុងសំណុំរឿង និងវិធានដែលបញ្ជាក់ថាតើវាជាបន្ទុករបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតឬមេធាវីការពារក្តីជាអ្នកស្វែងរកស៊ើបអង្កេត និងពិនិត្យលើភ័ស្តុតាងដោះបន្ទុកដែរឬទេ ។ មានការអះអាងថានៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមានឆន្ទានុសិទ្ធិដ៏ទូលាយក្នុងការអនុវត្តការស៊ើបអង្កេតនិងឆ្លើយតបទៅនឹងសំណើ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ភាពខ្វះខាតវិធាននីតិវិធីព្រាងដ៏ច្បាស់និងត្រឹមត្រូវបណ្តាលឲ្យមានភាពខ្វះខាតក្នុងការគ្រប់គ្រងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ ។ ការប្រើប្រាស់ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់តុលាការដោយមិនយកចិត្តទុកដាក់ ឬអសមត្ថភាពអាចប៉ះពាល់ដល់ភាពជឿជាក់នៃដំណើរការកាត់សេចក្តីទាំងមូល ។ ការដែលអង្គបុរេជំនុំជម្រះកែលម្អសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអំពីបទដ្ឋាននៃការឆ្លើយតបនឹងសំណើស៊ើបអង្កេតអាចបង្ហាញថាភាពខ្វះខាតនៃសេចក្តីណែនាំអំពីកាតព្វកិច្ចរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានបន្សល់នូវឆន្ទានុសិទ្ធិច្រើនពេកដល់ចៅក្រមក្នុងដំណើរការស៊ើបអង្កេតដើម្បីធានានូវភាពយុត្តិធម៌ ។ ទោះបីជាអង្គបុរេជំនុំជម្រះអាចប្រព្រឹត្តកំហុសខ្លះ វានៅតែមានចម្ងល់ថាតើសិទ្ធិរបស់ភាគីការពារក្តីត្រូវបានគេគោរពឬទេនៅពេលដែលអង្គបុរេជំនុំជម្រះបញ្ជូនសំណើត្រឡប់ទៅសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតវិញ ។ ដោយមិនគិតពីយន្តការនីតិវិធី ឬការគំរាមកំហែងដាក់ទណ្ឌកម្មដែលអាចធានាថាសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអាចពិនិត្យមើលសំណើដោយមានពេលវេលានិងបទដ្ឋានត្រឹមត្រូវ គោលបំណងតែមួយនៃការត្រួតពិនិត្យរបស់តុលាការគឺពន្យារពេលដំណើរការតុលាការ ។

ការប្រើប្រាស់ទស្សនៈនីតិវិធីនៃប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលនៅក្នុងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាគឺជាបញ្ហាមួយប្រសិនបើយើងគិតទៅដល់លក្ខណៈពិសេសរបស់តុលាការ ។ ករណីរបស់តុលាការមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងច្បាប់ជាតិនិងអន្តរជាតិមេធាវីអន្តរជាតិដែលមានបទពិសោធន៍នៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ផ្សេងៗគ្នា មេធាវីនិងបុគ្គលិកតុលាការចម្រុះជាតិនិងអន្តរជាតិ និងការចោទប្រកាន់ដែលកើតចេញពីរឿងរ៉ាវដ៏ព្រៃផ្សៃ ។ ការប្រើប្រាស់វិធាននីតិវិធីនៃប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិលដោយមិនពិចារណាថាតើវាស័ក្តិសមនឹងបរិបទនៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដោយរបៀបណាគឺជាការមិនគិតទៅដល់ភាពស្មុគស្មាញនៃតុលាការនិងបញ្ហាដែលត្រូវជួបប្រទះក្នុងនាមជាតុលាការថ្មីដែលមិនមានពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ធ្វើឲ្យដំណើរការប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងល្អ ។

ជាងនេះទៅទៀត ប្រសិនបើកម្ពុជាអាចកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមដោយយុត្តិធម៌ពីឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ភាពជោគជ័យបែបនេះប្រហែលជាធាតុផ្សំសំខាន់ជាងគេសម្រាប់ដំណើរការផ្សះផ្សានិងអនាគត ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការកាត់សេចក្តីដោយយុត្តិធម៌និងមិនលម្អៀងនឹងមិនត្រឹមតែបង្ហាញនូវប្រសិទ្ធភាពនៃការកាត់សេចក្តីទេ តែថែមទាំងអាចបង្ហាញដល់អន្តរជាតិពីសមត្ថភាពរបស់កម្ពុជា គឺការរក្សាប្រទេសកម្ពុជាឲ្យស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពដូចគ្នានឹងមុនពេលបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាដែរ ។

ឌីណា ខត់ថេស

កម្មវិធីអប់រំអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

វិទ្យុផ្សាយសំឡេងសហរដ្ឋអាមេរិកជាភាសាខ្មែរនឹងធ្វើការចាក់ផ្សាយកម្មវិធីអំពី «ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ» ដែលនិពន្ធដោយ ឌី ខាំបូលី ដែលអ្នកទាំងអស់គ្នាអាចស្តាប់ថតចម្លងនិងអានសាច់រឿងដែលមាននៅក្នុងសៀវភៅនេះតាមរយៈគេហទំព័រ http://www.voanews.com/ khmer/democratic-kampuchea.cfm របស់វិទ្យុផ្សាយសំឡេងសហរដ្ឋអាមេរិកជាភាសាខ្មែរ ។ **មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា**

សាលក្រម ឌុច មានលក្ខណៈស្រាលពេក

ទាក់ទងនិងករណី ឌុច ខ្ញុំមានអារម្មណ៍ដូចគ្នាទៅនឹងអ្នករស់រានមានជីវិតផ្សេងទៀតពីរបបខ្មែរក្រហមដែរត្រង់ថា សាលក្រមមានលក្ខណៈស្រាលពេក ។ ទោះបីជាខ្ញុំដឹងថាគោលបំណងចម្បងបំផុតនៃការបង្កើតសាលាក្តីនេះគឺដើម្បីពង្រឹងឡើងវិញនូវបទដ្ឋានដែលថាជនដែលប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋជនត្រូវតែនាំយកមកផ្តន្ទាទោសក៏ដោយ ក៏ខ្ញុំមានអារម្មណ៍ថា ការកាត់ទោសដែលមានលក្ខណៈស្រាលបែបនេះបានបង្រៀនមេរៀនដ៏ល្អមួយដល់ឧក្រិដ្ឋជនឬជនដែលដល់ទៅវិញថាការកាត់ទោសនេះមិនមានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនោះទេ ។ ខ្ញុំគិតថាការកាត់ទោសនេះគឺមិនធ្ងន់ស្មើនឹងទោសដែលដាក់មកលើឧក្រិដ្ឋជនធម្មតាម្នាក់ផង ។

ខ្ញុំក៏ដឹងដែរថាគោលដៅចម្បងមួយទៀតនៃការបង្កើតសាលាក្តីនេះគឺដើម្បីបង្កើតនូវប្រព័ន្ធច្បាប់មួយដែលត្រូវបានសង្ឃឹមថានឹងអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាក្រោយពេលដែលសាលាក្តីនេះត្រូវបានបញ្ចប់ ។ តែទោះជាយ៉ាងណា ចំណុចនេះនៅតែត្រូវទន្ទឹងរង់ចាំមើលជាក់ស្តែងដដែលក្រោយពេលដែលសាលាក្តីនេះត្រូវបានបញ្ចប់ ។ ហើយខ្ញុំផ្ទាល់មានចម្ងល់ថា តើចំណុចនេះអាចកើតឡើងបានដែរឬទេនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដោយសារតែភាពស្រពេចស្រពិលនៅក្នុងផ្លូវនីតិប្រតិបត្តិ នីតិបញ្ញត្តិ និងតុលាការសព្វថ្ងៃនេះ ។ កង្វះខាត នៃភាពដាច់ស្រឡះរវាងផ្នែកឯកជន (បក្សនយោបាយ) និងផ្នែកសាធារណៈ (រដ្ឋាភិបាល) គឺជាឧបសគ្គចម្បងមួយទៀត ។ ដូចអ្វីដែលយើងបានមើលឃើញ ទោះបីជាមានវត្តមានពីសំណាក់អន្តរជាតិនៅក្នុងសាលាក្តីនេះនិងការឃ្លាំមើលពីខាងសហគមន៍អន្តរជាតិក៏ដោយ ក៏នៅតែមានលេចឮនូវភាពមិនប្រក្រតីជាច្រើនកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងប៉ុន្មានឆ្នាំមុននៃការដំណើរការរបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម ។ ខ្ញុំនៅមានចម្ងល់ថាវប្បធម៌នៃការកាត់ទោសឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានកើតឡើងនេះនឹងមិនអាចស្ថិតស្ថេរនោះទេនៅក្នុងស្ថានភាពនៃប្រទេសកម្ពុជាបែបនេះនោះ ។

ព្រះសង្ឃកំពុងទស្សនាការប្រកាសសាលក្រម ឌុច

អ្វីដែលថាសាលក្រមនេះអាចរួមចំណែកនៅក្នុងការព្យាបាលរបួសផ្លូវចិត្តរបស់អ្នករស់រានមានជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហមគឺជារឿងមួយដែលយើងត្រូវទន្ទឹងរង់ចាំមើលបន្តទៀត ។ នេះគឺបានបង្កើតនូវមន្ទិលសង្ស័យកាន់តែខ្លាំងឡើងនៅពេលដែលអ្នករស់រានមានជីវិតជាច្រើននាក់បានរំពឹងទុកជាមុនថានឹងមានការកាត់ទោសឲ្យបានធ្ងន់ធ្ងរប៉ុន្តែអ្នកទាំងនោះមិនបានឈានដល់ការរំពឹងទុកនោះទេ ។ ផ្ទុយមកវិញ ខ្ញុំមានអារម្មណ៍ថាកម្រិតនៃរបួសផ្លូវចិត្តកាន់តែកើនឡើងនៅក្នុងចំណោមអ្នករស់រានមានជីវិតទៅវិញ ។ នេះគឺជារឿងធម្មតាទេនៅពេលដែលជនរងគ្រោះទាំងនោះមិនអាចឈានដល់ការរំពឹងទុករបស់ខ្លួននោះ ដែលអាចបង្កឲ្យមានការឈឺចាប់និងរបួសផ្លូវចិត្តកាន់តែខ្លាំងពេលដែលគាត់ធ្វើការប្រៀបធៀបទៅនឹងកម្រិតនៃភាពឃោរឃៅនិងទណ្ឌកម្មដែលជនរងគ្រោះបានទទួលរងកាលពីរបបខ្មែរក្រហម ។

មានពេលខ្លះឆ្ងល់ខ្ញុំថា តើថវិកាដ៏ច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ទាំងនោះត្រូវបានចំណាយដោយរបៀបណាមកលើដំណើរការទាំងមូលនេះ ។ **សែន ទិចិត្រ**

ការចងក្រងប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា ៖

ករណីមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

១) សេចក្តីផ្តើម

នៅឆ្នាំ១៨៧៦ ហ្សាន់ណូ ជាបញ្ញវន្តជនជាតិបារាំងម្នាក់ដែលមានមូលដ្ឋាននៅទីក្រុងសាយហ្គន បានបោះពុម្ពរឿងព្រះគោព្រះកែវរៀបរាប់ពីដំណើររឿងនិទាននៃរូបចម្លាក់ពីរនៅក្រុងលង្វែកដែលជាក្រុងដ៏ធំមួយដែលមិនមានសេះណាអាចរត់យ៉ាងលឿនជុំវិញទីក្រុងនោះបានឡើយ ។ នៅក្នុង «ពោះ» របស់ព្រះគោនិងព្រះកែវមានសៀវភៅមាសពិសិដ្ឋមួយដែលផ្ទុកព័ត៌មានដែលអាចឲ្យខ្មែរសិក្សាពីក្បួនតម្រា ឬ «សិក្សាអំពីអ្វីគ្រប់បែបយ៉ាងនៅលើពិភពលោក» ។ យោងទៅតាមរឿងព្រះគោព្រះកែវនោះស្តេចសៀមចង់បានរូបចម្លាក់របស់ខ្មែរ ដូច្នេះក៏លើកទ័ពមកវាយខ្មែរដើម្បីយកសៀវភៅនោះនៅឆ្នាំ១៥៩៤ ។ បន្ទាប់ពីមានចម្បាំងមិនឈប់ឈររវាងសៀមនិងខ្មែរ មេទ័ពសៀមបានបញ្ជាឲ្យទាហានដាក់ប្រាក់ខ្លួងទៅក្នុងកាំភ្លើង ហើយបាញ់ទៅរនាំងព្រៃឫស្សីដ៏ក្រាស់ដែលព័ទ្ធជុំវិញទីក្រុងខ្មែរ ។ ដូចទៅនឹងអ្វីដែលបានរំពឹងទុក ប្រជាជនលង្វែកបានចូលទៅព្រៃរើសប្រាក់ខ្លួងនោះយ៉ាងលោភលន់ដោយកាប់ឫស្សីទាំងអស់និងបំផ្លាញរបាំងការពារក្រុង ។ នៅពេលដែលកងទ័ពសៀមត្រឡប់មកវិញម្តងទៀត អ្នកទាំងនោះបានដណ្តើមយកក្រុងលង្វែកនិងសៀវភៅដ៏ពិសិដ្ឋនោះបាន ។ យោងទៅតាមការរៀបរាប់របស់ ហ្សាន់ណូ បានឲ្យដឹងថាសៀម «បានយកសៀវភៅដែលលាក់នៅទីនោះទៅសិក្សា ។ ដោយហេតុផលនេះហើយទើបសៀមបានក្លាយទៅជាមានចំណេះដឹងជាងខ្មែរ ហើយដោយហេតុផលនេះទើបប្រជាជនខ្មែរល្ងង់ខ្លៅហើយប្រទេសខ្មែរខ្វះមនុស្សសំខាន់ខុសពីប្រទេសផ្សេង» ។ ទោះបីជាព្រះគោព្រះកែវគ្រាន់តែជារឿងមួយ ប៉ុន្តែ វាបានប្រែក្លាយទៅជារឿងព្រេងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានាពេលបច្ចុប្បន្ន ។ ខណៈពេលដែលមិនមាននរណាម្នាក់ដឹងច្បាស់ថាតើរឿងព្រេងនោះបានកើតមាននៅក្នុងស្មារតីរបស់ប្រជាជនកម្ពុជាមុនពេល មានការបោះពុម្ពរឿងរបស់ហ្សាន់ណូ ដែរឬទេ បារាំងបានប្រើប្រាស់រឿងនេះធ្វើជាផ្នែកមួយនៃការដាក់អាណានិគមនិងមើលទៅប្រជាជនកម្ពុជាថាជាមនុស្ស «ទន់ខ្សោយ សាហាវ និងឃោរឃៅ» ដែលត្រូវការ «ជួយសង្គ្រោះ» ។ បារាំងបានប្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជាម្តងហើយម្តងទៀតថាខ្លួនគឺជា «អ្នកឈ្នះ» និងប្រើប្រាស់រឿងព្រេងនោះដើម្បីទាមទារនូវអ្វីដែលបានបាត់បង់និងបង្កើននូវអ្វីដែលចាំបាច់សម្រាប់ខ្មែរ ។ រឿងព្រះគោព្រះកែវនៅតែដក់នៅក្នុងចិត្តប្រជាជនជារួម ទោះបីជាបារាំងបានចាកចេញពីកម្ពុជាតាំងពីឆ្នាំ១៩៥៣ក៏ដោយ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧១ នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃប្រទេសកម្ពុជាក៏បានប្រើប្រាស់រឿងព្រេងនេះដើម្បីបកស្រាយពីការគ្រប់គ្រងតំបន់ដែលបានបាត់បង់របស់កម្ពុជាទៅកាន់ឯកអគ្គរដ្ឋទូតសហរដ្ឋអាមេរិក ។ ដូចដែល ខាធើរីន ដាយអាមិន បានរៀបរាប់នៅក្នុងអត្ថបទ «ធ្វើឲ្យសមុទ្រទទេស្អាត» គាត់បានបង្ហាញពី «ការយល់ឃើញរបស់គាត់ទៅលើការបាត់បង់របស់កម្ពុជាទៅឲ្យថៃនិងទស្សនៈដែលថាថៃបានលួចមរតករបស់បុព្វបុរសកម្ពុជា ភាពលោភលន់របស់មនុស្សដែលក្បត់នឹងអ្នកមានគុណនិងនាំមកនូវភាពវិនាសមកដាក់លើខ្លួនឯង ភាពទន់ខ្សោយរបស់ស្តេចនិងអ្នកជួយសង្គ្រោះដែលជាគោមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងគោនន្ទិនៃព្រហ្មញ្ញសាសនាដែលត្រូវបានឆ្លាក់នៅប្រាសាទអង្គរវត្ត ។

ខណៈពេលដែល ដាយអាមិន បានរៀបរាប់ប្រហែលជាត្រឹមត្រូវ រឿងរ៉ាវនោះក៏បានបកស្រាយថាតើការប្រើប្រាស់ពាក្យសម្តីរបស់ជនអាណានិគមបានបន្តជះឥទ្ធិពលដល់ការសន្ទនារបស់កម្ពុជា ចំណេះដឹងទស្សនៈផ្ទាល់ខ្លួន ជារួមដែលជាការបន្តរបបអាណានិគម ទោះបីជានៅក្នុងទម្រង់ផ្សេងគ្នាដោយរបៀបណាក៏ដោយ ។ នៅពេលជាមួយគ្នានេះ រឿងព្រេងក៏បានឆ្លុះបញ្ចាំងពីបាតុភូតនៃការលុបបំបាត់ការយល់ដឹងពីប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា ។ ខណៈពេលដែលរឿងព្រេងបានលើកឡើងពី «សៀវភៅ

ដ៏ពិសិដ្ឋ» ដែលបានចាកចេញពីទឹកដី ហើយមិនដែលត្រឡប់មកវិញក៏មិនមានអ្នកណាដឹងច្បាស់ពីប្រភពដើមនៃរឿងនេះក៏ដូចជាប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាដូចនឹងរឿងនេះដែរ ។ ៤០០ឆ្នាំនៃ «សម័យកាលដ៏ខ្មៅងងឹតគឺស្ថិតនៅចន្លោះសម័យអង្គរនិងសម័យ ប៉ុលពត» ។ ប្រវត្តិវិទូអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ប៊ែន ឃៀរនិន បានអះអាងនៅក្នុងសៀវភៅ «ការកត់ត្រាប្រវត្តិសាស្ត្រនិងយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា *(Recovering History and Justice in Cambodia)*» ដែលបោះពុម្ពនៅឆ្នាំ២០០៨ថា «ជាថ្មីម្តងទៀតហើយដែលមនុស្សបានបោះបង់បណ្ណសារដ្ឋានរបស់ខ្លួន ។ អ្នកដឹកនាំបានលុបបំបាត់គូបដិបក្ខចេញពីកំណត់ត្រា ។ មេដឹកនាំអន្តរជាតិបានបដិសេធមិនទទួលស្គាល់ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជានិងបិទបាំងឯកសារទាំងឡាយ» ។ បន្ទាប់ពីរយៈពេលកន្លះសហសវត្សរ៍នៃសង្គ្រាមស៊ីវិលដែលរួមមានការធ្វើឲ្យខ្ទេចខ្ទាំដោយការគ្រប់គ្រងរបស់បរទេសចំនួនបីប្រទេស ការផ្លាស់ប្តូរប្រាំពីររបប ការគាបសង្កត់ និងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ បច្ចុប្បន្នកម្ពុជាកំពុងព្យាយាម «ចងក្រងប្រវត្តិសាស្ត្រ» និងរំពុកពីអតីតកាលរបស់ខ្លួន ។

អត្ថបទនេះនឹងបង្ហាញពីកិច្ចខំប្រឹងប្រែងនៃការចងក្រងឯកសារនោះនៅប្រទេសកម្ពុជាតាមរយៈការវិភាគទីតាំងបណ្ណសារដ្ឋានមួយ គឺមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែលមានទីតាំងនៅទីក្រុងភ្នំពេញនៃប្រទេសកម្ពុជា ។ ក្នុងនាមជាកន្លែងផ្ទុកសម្ភារៈនិងឯកសារខ្មែរក្រហមច្រើនជាងគេ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានខិតខំប្រឹងប្រែងចងក្រង រក្សា និងចែករំលែកចំណេះដឹងអំពីរបបខ្មែរក្រហមដើម្បីជំរុញឲ្យមានការចងចាំនិងយុត្តិធម៌ ។ ថ្មីៗនេះដោយបានផ្ទុកនូវឯកសារជាងមួយលាន រូបថត៦០០០សន្លឹក និងសក្ខីកម្មជាសំឡេងនិងវីដេអូជាច្រើននៅក្នុងបណ្ណសារដ្ឋានរបស់ខ្លួន មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការផ្តល់នូវការចងចាំជាបុគ្គលនិងជារួមទាក់ទងនឹងរបបខ្មែរក្រហម ។ អត្ថបទនេះនឹងចាប់ផ្តើមបកស្រាយពីទស្សនៈដែលថាមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាក៏ដូចជាបណ្ណសារដ្ឋានផ្សេងទៀតដែរគឺជាកន្លែងដែល «តែងតែមាន» អំណាចនិងឥទ្ធិពល ព្រមទាំងជា «កន្លែងបកប្រែ» មួយដែលធ្វើឲ្យ «អ្នកបន្ទាប់» អាចនិយាយប្រាប់អ្នកដទៃបាន ។ ចំណុចទីពីរ គឺមានសារសំខាន់នៅក្នុងបរិបទមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ពីព្រោះការពិភាក្សាស្តីពីអំណាចនិងចំណេះដឹងនឹងអាចឲ្យយើងពិភាក្សាពីទីតាំងបណ្ណសារដ្ឋានដែលបង្កើតឡើងដោយសារស្ថានភាពដែលប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំងដល់សតិអារម្មណ៍ ។

២) ប្រវត្តិខ្មែរក្រហម

មុននឹងពិនិត្យទៅលើប្រវត្តិបណ្ណសារដ្ឋានមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ចាំបាច់ត្រូវតែមានការបកស្រាយពន្យល់ពីប្រវត្តិទាំងឡាយដែលមាននៅមជ្ឈមណ្ឌលនេះ ។ អំពើប្រល័យពូជសាសន៍របស់ខ្មែរក្រហមស្ថិតនៅចន្លោះនៃសង្គ្រាមស៊ីវិលរ៉ាំរ៉ៃ ការប្រើអំពើហិង្សាទៅលើជនជាតិភាគតិចការឈ្លានពានរបស់បរទេស ការដាក់អាណានិគម យុទ្ធនាការទម្លាក់គ្រាប់បែកសន្ធឹកសន្ធាប់ និងចក្រពត្តិនិយម ។ ប្រវត្តិសាស្ត្រដ៏ប្របូកប្របល់ទាំងនេះបង្កឲ្យមានអំពើពុករលួយ ភាពក្រីក្រ ជំងឺអេដស៍ ពេស្យាចារ ការដណ្តើមដីធ្លី ការជួញដូរមនុស្ស និងអំពើហិង្សាក្នុងស្រុក ផ្លូវភេទ និងផ្លូវកាយបានបន្តជំរុញឲ្យមានវដ្តនៃអំពើហិង្សាទៅលើវប្បធម៌ដែលបានចាក់ឫសគល់ «រួចទៅហើយ» នៅក្នុងស្ថានភាពដែលប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំងដល់សតិអារម្មណ៍ ។

ខ្មែរក្រហមគឺជារបបកុម្មុយនិស្តដែលកើតចេញពីរបបម៉ាកស៊ីស និងរបបលេនីន និងបានបង្កឲ្យមានសង្គ្រាមស៊ីវិលជាមួយនឹងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជានៅដើមទសវត្សរ៍៧០ ។ ខ្មែរក្រហមក៏មានទំនាក់ទំនងជាមួយបក្សកុម្មុយនិស្តនៅឥណ្ឌូចិនដែរ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៣ខ្មែរក្រហមបានគ្រប់គ្រងប្រទេសកម្ពុជាបាន៨៥ភាគរយ ហើយនៅថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមបានគ្រប់គ្រងទីក្រុងភ្នំពេញ ។ ប្រជាជនកម្ពុជាភាគច្រើនបានប្រមូលផ្តុំគ្នានៅលើផ្លូវនិងស្វាគមន៍ខ្មែរក្រហមដោយគិតថាជោគជ័យនេះគឺជាការបញ្ចប់សង្គ្រាមស៊ីវិលរបស់កម្ពុជានិងចក្រពត្តិអាមេរិក ។ ប៉ុន្តែក្នុងពេលខ្មែរក្រហមបានបញ្ជានិងបង្ខំឲ្យប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់ចាកចេញពីផ្ទះរបស់ខ្លួនដើម្បីធ្វើដំណើរទៅជនបទ ប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់បានស្លាប់នៅពេលជម្លៀសដោយសារការអស់កម្លាំង ហើយប្រជាជនជាច្រើនផ្សេងទៀតត្រូវបានយកទៅសម្លាប់ ។

បីឆ្នាំ ប្រាំបីខែ ម្ភៃថ្ងៃ នៅពេលដែលខ្មែរក្រហមបាន

ប្រែក្លាយកម្ពុជាទៅជាសង្គមកសិកម្មដែលជាផ្នែកមួយនៃ «ផែនការបួនឆ្នាំ» ប្រជាជនទាំងអស់ត្រូវបានបញ្ជូនទៅធ្វើការដោយកម្លាំង ផ្តល់អាហារមិនគ្រប់គ្រាន់ និងបង្ខំឲ្យធ្វើការ១២ទៅ១៨ម៉ោងរាល់ថ្ងៃនៅក្រោមកម្តៅថ្ងៃដ៏ក្តៅ ។ ជាមួយគ្នានោះដែរ ខ្មែរក្រហមក៏បានលុបបំបាត់វប្បធម៌ សាសនា ការអប់រំ រចនាសម្ព័ន្ធចាស់និងសម្លាប់អ្នកដែលត្រូវបានគិតថាជាសត្រូវរបស់ប្រទេសដោយមិនរើសមុខ ដូចជា វេជ្ជបណ្ឌិត គ្រូបង្រៀន មេធាវី ព្រះសង្ឃ និងអ្នកដែលមានទំនាក់ទំនងជាមួយរដ្ឋាភិបាល លន់ នល់ ។ ខណៈពេលដែលខ្មែរក្រហមបានអនុវត្តយុទ្ធនាការប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា ខ្មែរក្រហមក៏បានធ្វើសង្គ្រាមនៅតាមព្រំដែនជាមួយវៀតណាម ហើយសង្គ្រាមនោះបានកើនឡើងយ៉ាងខ្លាំងនៅឆ្នាំ១៩៧៧ ។ ខ្មែរក្រហមបានចាប់ទាហាន និងប្រជាពលរដ្ឋវៀតណាមប្រុសស្រីដែលរស់នៅព្រំដែនវៀតណាម និងព្រំដែនកម្ពុជា បន្ទាប់មកបញ្ជូនទៅសម្លាប់នៅទួលស្លែងជាមួយនឹងកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមរាប់ម៉ឺននាក់ផ្សេងទៀត ដែលត្រូវបានសង្ស័យថាក្បត់បក្ស ។ ទីបញ្ចប់ នៅខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ ទាហានវៀតណាមប្រមាណ១សែន៥ម៉ឺននាក់បានវាយលុកចូលកម្ពុជាដើម្បីបណ្តេញខ្មែរក្រហមចេញពីអំណាចនិងគ្រប់គ្រងប្រទេសរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៨៩ដោយជោគជ័យ ។ នៅពេលដែលខ្មែរក្រហមធ្លាក់ពីអំណាចនៅដើមឆ្នាំ១៩៧៩ ប្រជាជនប្រមាណ១លាន៧សែននាក់ ដែលស្មើនឹងមួយភាគបួននៃប្រជាជនសរុបត្រូវបានស្លាប់ដោយសារជំងឺ ការអស់កម្លាំង ភាពអត់ឃ្លាន និងការសម្លាប់ ។ មិនមាននរណាម្នាក់នៅកម្ពុជាដែលមិនរងការប៉ះពាល់ដោយអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែលបានសម្លាប់ប្រជាជនស្ទើរតែមួយភាគបួននៃប្រជាជនសរុបទាំងអស់នោះទេ ។

ពីឆ្នាំ១៩៩២ រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៩៥ អាជ្ញាធរបណ្តោះអាសន្នរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិប្រចាំនៅកម្ពុជាបានរៀបចំការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជាលើកដំបូងឆ្នាំ១៩៩៣ ។ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៣មក កម្ពុជាបានបន្តធ្វើការបោះឆ្នោតនិងខិតខំធ្វើការស្តារឡើងវិញនូវស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាល សេដ្ឋកិច្ច ប្រព័ន្ធអប់រំនិងវិស័យទេសចរណ៍ ។

ទោះបីជាខ្មែរក្រហមត្រូវបានបណ្តេញពីអំណាចជាផ្លូវការនៅឆ្នាំ១៩៧៩ក៏ដោយ ក៏ខ្មែរក្រហមនៅតែបន្តគំរាមកំហែងប្រជាជនកម្ពុជាទាំងផ្លូវកាយនិងផ្លូវចិត្តដដែល ។ នៅតាមជនបទនៃប្រទេសកម្ពុជា ខ្មែរក្រហមបានបន្តយុទ្ធនាការរបស់ខ្លួនដោយវាយជាមួយទាហាននៅតាមព្រំដែន វាយចូលផ្ទះរបស់ប្រជាជន គប់គ្រាប់បែកចូលក្នុងផ្សារនិងសម្លាប់ប្រជាជនកម្ពុជាជាច្រើននាក់ ។ ទីបញ្ចប់ ចុងទសវត្សរ៍៩០ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានចុះចូលជាមួយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជាដែលនៅគ្រប់គ្រងអំណាចមកដល់បច្ចុប្បន្ន ។

៣) ការត្រួតពិនិត្យទៅលើបណ្ណសារដ្ឋានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

ធាតុផ្សំសំខាន់មួយនៅក្នុងការកសាងប្រទេសក្រោយសង្គ្រាមដែលយើងមិនទាន់ឃើញមានគឺការខ្វះខាតការទទួលខុសត្រូវរបស់មេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ។ អ្នកដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះការស្លាប់របស់ប្រជាជនពី១,៨ទៅ២,២លាននាក់បានរស់នៅជាមួយអ្នកដែលនៅរស់ពីរបបខ្មែរក្រហម ។ មេដឹកនាំជាច្រើន ដូចជា ប៉ុល ពត បានស្លាប់ដោយស្ងៀមស្ងាត់ នៅផ្ទះរបស់គាត់ដោយមិនទទួលបានការកាត់ទោសទេ ។ ប៉ុន្តែមានក្តីសង្ឃឹមខ្លះថានឹងមានការផ្លាស់ប្តូរ ។ នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៦ នៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យពីអង្គការសហប្រជាជាតិតុលាការអន្តរជាតិចម្រុះមួយត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីនាំយកមេដឹកនាំដែលនៅរស់ទាំងនោះទៅកាត់ទោស ។ តុលាការកាត់ទោសអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ នៅពេលថ្មីៗនេះមានលក្ខណៈពិសេសនៅក្នុងប្រវត្តសាស្ត្រ ពីព្រោះតុលាការនេះមិនត្រឹមតែជាតុលាការកូនកាត់ដំបូងទេ តែថែមទាំងមានសក្តានុពលក្នុងការនាំយកមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទៅកាត់ទោសចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលអ្នកទាំងនោះបានប្រព្រឹត្តទៀត ។

ដូចដែលអត្ថបទស្រាវជ្រាវជាច្រើនបានបកស្រាយច្បាស់លាស់បណ្ណសារដ្ឋានបានបង្ហាញពីអំណាចនយោបាយប្រវត្តិសាស្ត្រនិងការចងចាំ ។ ចំនួនពិតប្រាកដរបស់ភ្ញៀវមក មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាអាចបង្ហាញពីសារសំខាន់របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាចំពោះជីវិតប្រជាជនកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ននិងតួនាទីរបស់មជ្ឈមណ្ឌលក្នុងការជួយសិក្សានិងកំណត់អត្តសញ្ញាណរបស់ខ្លួន ។

នៅឆ្នាំ២០០៩មានភ្ញៀវជាង១៨០០នាក់បានមកដល់

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ដើម្បីធ្វើការស្រាវជ្រាវសិក្សាបន្ថែមពីរបបខ្មែរក្រហម និងស្វែងរកត្រួសារដែលបានបាត់បង់នៅក្នុងរបបនោះ ។ នៅពេលជាមួយគ្នាដែរ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានអនុវត្តគម្រោងចុះទៅតាមមូលដ្ឋាន រៀបចំការតាំងពិព័រណ៍មួយចំនួននៅភ្នំពេញ និងនៅតាមខេត្ត អនុវត្តគម្រោងប្រវត្តិសាស្ត្រផ្ទាល់មាត់ ផលិតខ្សែភាពយន្តជាច្រើន ដឹកនាំសិស្សទស្សនកិច្ចទួលស្លែង និងជើងឯក សិក្សានិងចងក្រងពីលទ្ធផលនៃឥទ្ធិពលនៃរបបខ្មែរក្រហម ។ ដោយមានរោងពុម្ពខ្លួនឯងផ្ទាល់ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានបោះពុម្ពនិងចែកចាយទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិតដែលរួមមានប្រវត្តិរបស់អ្នកនៅរស់ អត្ថបទជំនាញ ព័ត៌មានទាក់ទងនឹងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា និងព័ត៌មានផ្សេងទៀតទាក់ទងនឹងយុត្តិធម៌ ។ ជាងនេះទៅទៀត មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានសរសេរ និងបោះពុម្ពសៀវភៅជាង២០ក្បាលទាក់ទងនឹងសក្ខីកម្មរបស់អ្នក យាមនិងអ្នកទោសនៅស-២១ ការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ និងការបះបោររបស់ចាមមូស្លីម និងជីវិតរបស់ជនរងគ្រោះខ្មែរក្រហម ។ ជាសរុប មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាមិនបានរំពឹងថាប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់នឹងមកស្វែងរកព័ត៌មាននៅបណ្ណសារដ្ឋានរបស់ខ្លួន (ដោយសារប្រជាជនកម្ពុជាជាច្រើនមិនមានមធ្យោបាយធ្វើដំណើរមកភ្នំពេញ) ដូច្នេះ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាក៏បានខិតខំប្រឹងប្រែងយ៉ាងសកម្មចុះទៅតាមមូលដ្ឋានដោយឲ្យបុគ្គលិកទៅដល់ភូមិស្រុកនៃប្រទេសកម្ពុជាចែកចាយសម្ភារៈនិងនិយាយជាមួយអ្នកនៅរស់ពីរបបខ្មែរក្រហម ។

អ្វីដែលប្រហែលជាសំខាន់ជាងគេនោះ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានដើរតួនាទីមួយនៅក្នុងការបង្កើតតុលាការអន្តរជាតិមួយដែលមានការចូលរួមពីតុលាការកម្ពុជានិងអង្គការសហប្រជាជាតិដើម្បីកាត់ទោសមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហមដែលនៅរស់ ។ អនុស្សរណៈអង្គការសហប្រជាជាតិលេខ ក/៥៩/៤៣២ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៤ បានទទួលស្គាល់សារសំខាន់របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជានៅក្នុងតុលាការដែលកំពុងដំណើរការ ។ អនុស្សរណៈបានរៀបរាប់ថា ៖

> មានការរំពឹងថាអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជានឹងពឹងផ្អែកយ៉ាងខ្លាំងទៅលើភស្តុតាងឯកសារជាច្រើន ។ ភស្តុតាងឯកសារចំនួនពីរសែនសន្លឹកត្រូវបានគេរំពឹងថានឹងយកទៅត្រួតពិនិត្យ ។ ឯកសារជាច្រើនត្រូវបានរក្សាទុកនៅមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែលជាអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលមួយដែលធ្វើការស្រាវជ្រាវនិងរក្សាឯកសារស្ដីពីឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ (យោបល់បន្ថែមពីអ្នកនិពន្ធ) ។

ស្រដៀងគ្នានេះដែរ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាក៏ដើរតួនាទីក្នុងការណែនាំពន្យល់អំពីតុលាការនិងសាលក្រមទៅកាន់ប្រជាជន «ដោយជួយសម្រាយ» ពាក្យបច្ចេកទេសច្បាប់ ។

ការទទួលស្គាល់ថាមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាគឺជាវេទិកាពិភាក្សាមួយដែលជួយសម្រួលដល់ការពិភាក្សារវាង «ប្រជាជន» គឺមានសារសំខាន់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ ទោះបីជាមានការជះឥទ្ធិពលដល់បណ្ណសារដ្ឋានចំណេះដឹងនិងការចងចាំក៏ដោយ ក៏ប្រទេសកម្ពុជានិងប្រជាពលរដ្ឋនៅតែបន្តដោះស្រាយនឹងបញ្ហាដែលបណ្ដាលមកដាក់អាណានិគម ជម្លោះនិងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែរ ។

៤) ភាពស្ងៀមស្ងាត់

មុនពេលបង្កើតបណ្ណសារដ្ឋានមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា អ្នកនៅរស់ជាច្រើននិយាយអំពីរបបខ្មែរក្រហមណាស់ ។ ដូច្នេះ ផ្នែកនៃអត្ថបទនេះនឹងបកស្រាយជាសង្ខេបទៅលើភាពស្ងៀមស្ងាត់របស់រដ្ឋាភិបាល សហគមន៍អន្តរជាតិ និងអ្នកនៅរស់ក្នុងទសវត្សរ៍៨០ និង៩០ និងភាពស្ងៀមស្ងាត់ដែលត្រូវបានទម្លាយដោយកិច្ចខំប្រឹងប្រែងរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។

នៅឆ្នាំ១៩៩១គឺនៅពេលដែលកម្ពុជាទើបទទួលបានអធិបតេយ្យភាពពីវៀតណាមនិងមុនពេលមានមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាទើបតែបានប្រើប្រាស់នយោបាយជាតិមួយគឺ «បំភ្លេច» ចោលទាំងអស់នូវអ្វីដែលពាក់ព័ន្ធនឹងខ្មែរក្រហម ។ នៅក្នុងសន្និសីទកាសែតមួយនៅឆ្នាំ១៩៩៨ នាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន បាននិយាយនិងជំរុញឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់ឲ្យ «ជីករណ្ដៅមួយហើយកប់អតីតកាលទៅក្នុងនោះ» ។ ចំពោះនាយករដ្ឋ

មន្ត្រីដែលជាអតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមថ្នាក់ទាប ការបំភ្លេចគឺជាមធ្យោបាយដ៏ល្អបំផុតសម្រាប់ឆ្ពោះទៅមុខនិងផ្សះផ្សាអតីតកាលដ៏ «ខ្មៅងងឹត» របស់កម្ពុជា ។ វាគឺជាអ្វីដែលកម្ពុជាបានធ្វើមុនពេលមានមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ហើយ ទូរទស្សន៍ កាសែតនិងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយផ្សេងៗក៏កម្រនិយាយអំពីរបបខ្មែរក្រហមដែរ ។

រដ្ឋាភិបាលរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន មិនមែនជារដ្ឋាភិបាលតែមួយដែលគាំទ្រគោលនយោបាយបំភ្លេចទេ សហគមន៍អន្តរជាតិក៏បានរក្សាភាពស្ងៀមស្ងាត់មិននិយាយអំពីរបបខ្មែរក្រហមអស់រយៈពេលម្ភៃឆ្នាំដែរ ។ មិនត្រឹមតែមហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិនៅឆ្នាំ១៩៨៩ទេដែលបដិសេធមិនទទួលស្គាល់ជនដៃដល់នៃរបបខ្មែរក្រហម អ្នកទាំងនោះក៏មិនដែលនិយាយពី «គោលនយោបាយកាត់ទោសនិងការដោះស្រាយនូវអតីតកាលដែលទើបតែកើតឡើងដែរ» ។ សូម្បីតែនៅក្នុងអំឡុងពេលបោះឆ្នោតរក្សាសន្តិភាពដែលរៀបចំដោយអង្គការសហប្រជាជាតិនៅឆ្នាំ១៩៩១-១៩៩៣ អង្គការសហប្រជាជាតិបានប្រកាសថា ប៉ុល ពត «មានសិទ្ធិសេរីភាពនិងឱកាសចូលរួមក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោត» ដូចជាអ្នកដទៃដែរ ។

នយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលដែលផ្តោតទៅលើ «ការបង្ខំឲ្យស្ងៀមស្ងាត់» មិនមែនជាហេតុផលតែមួយដែលជំរុញឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាមិននិយាយពីអតីតកាលទេ វាក៏ដោយសារតែ «ការរក្សាភាពស្ងៀមស្ងាត់» បានចាក់ឫសគល់នៅក្នុងចិត្តគំនិតរបស់ប្រជាជនកម្ពុជា ។ នៅក្នុងប្រទេសដែលបានចាក់ឫសគល់យ៉ាងជ្រៅនៅក្នុងទស្សនៈនៃព្រះពុទ្ធសាសនា ប្រជាជនកម្ពុជាជាច្រើនជឿថាការឈឺចាប់គឺបណ្តាលមកពីកម្មពៀរ ហើយត្រូវតែទទួលស្គាល់ការឈឺចាប់ដើម្បីសម្រេចបានការត្រាស់ដឹង ។ ជាលទ្ធផលអ្នកនៅរស់ពីរបបខ្មែរក្រហមជាច្រើនបានលាក់ការស្តីបន្ទោសនៅក្នុងចិត្ត ហើយជ្រើសរើសការនៅស្ងៀមមិននិយាយស្តីជាជាង «ការបាក់មុខ» ។ លោក ឌីវ៉ុន ហ៊ិនតុន អ្នកចិត្តសាស្ត្រនៅសាកលវិទ្យាល័យហាវើដដែលមានជំនាញខាងជំងឺបាក់ស្បាតរបស់អ្នកភៀសខ្លួនកម្ពុជាបានរកឃើញនូវពាក្យមួយចំនួនដែលប្រជាជនកម្ពុជាប្រើប្រាស់ដើម្បីបង្ហាញពីការចង់ «បំភ្លេច» នូវអ្វីដែលមិនសប្បាយចិត្តឬកំហឹង ។ យោងទៅតាមលោក ហ៊ិនតុន ប្រជាជនកម្ពុជា «ពេលខ្លះបាននិយាយថាមនុស្សម្នាក់ៗមានកំហឹងបែបនេះ ហើយក៏លាក់ទុកវានៅក្នុងខ្លួន ទុកក្នុងខួរក្បាល ឬលាក់បង្កប់ក្នុងចិត្ត ។ យោងទៅតាមការបកស្រាយរបស់ ហ៊ិនតុន ប្រជាជនជាច្រើនបានព្យាយាមលាក់កំហឹងរបស់ខ្លួនប៉ុន្តែមិនដែលបំភ្លេចទេ ។

ជាងនេះទៅទៀត បណ្ឌិត ឈឹម សុធារ៉ា នាយកអង្គការចិត្តសង្គមអន្តរវប្បធម៌នៅទីក្រុងភ្នំពេញបានធ្វើកំណត់សម្គាល់ថាយន្តការដើម្បីរស់ដែលប្រជាជនកម្ពុជាបានរៀនពីរបបខ្មែរក្រហមបានសាយភាយនៅក្នុងសង្គមកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន ។ ដោយចង្អុលបង្ហាញពីទស្សនៈដាំដើមគរ ឬ «បិទមាត់ឲ្យជិត» បណ្ឌិត ឈឹម សុធារ៉ា បាននិយាយថាប្រជាជនកម្ពុជាបានជ្រើសរើសការ «មិននិយាយស្តី» ដើម្បីរស់ ។ ខណៈពេលដែលភាពស្ងៀមស្ងាត់បានសាយភាយនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម វាក៏បានជះឥទ្ធិពលដល់វប្បធម៌របស់កម្ពុជាបន្ទាប់របបខ្មែរក្រហមដួលរលំ ។ ផ្ទុយទៅវិញខ្មែរក្រហមបានសម្លាប់គ្នាឯងជាច្រើនដូចជា សម្លាប់ឪពុកម្តាយ សាច់ញាតិប្រុសស្រី កូន ប្រពន្ធ និង បងប្អូនបង្កើត ។ អ៊ុំ ខាថារីយ៉ា សាស្ត្រាចារ្យផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រនយោបាយនៅសាកលវិទ្យាល័យកាលីហ្វ័រញ៉ានៅបឺឃ្លីបាននិយាយថា «ការសម្លាប់គ្នាឯងគឺជាការវង្វេងស្មារតីពីព្រោះជនដៃដល់ «មានរូបរាងដូចជាអ្នកដែរ ។ ជនដៃដល់នោះគឺជាអ្នក» ។

ចាត ភៀសាត់ អ្នកសិល្បៈអាមេរិកដើមកំណើតកម្ពុជាដែលបានវិលត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញបានបង្ហាញពីបញ្ហានៃភាពស្ងៀមស្ងាត់និងការខ្វះខាតការជឿទុកចិត្តគ្នានៅក្នុងសង្គមកម្ពុជាតាមរយៈរូបភាពដែលបង្ហាញពីប្រព័ន្ធដ៏ស្មុគស្មាញនៃខ្សែបណ្តាញដែលភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងប្រជាជនកម្ពុជាពីមាត់មួយទៅមាត់មួយ ។ ចាត ភៀសាត់ បានបកស្រាយថា ខ្សែជីវិតនេះតំណាងឲ្យបំណងរបស់គាត់និងភាពអសមត្ថភាពរបស់គាត់ដែលមិនអាចធ្វើជនរងគ្រោះនិងជនដៃដល់ «មានអារម្មណ៍សុវត្ថិភាពក្នុងការនិយាយពីរឿងរ៉ាវរបស់ខ្លួន» ។ ចាត ភៀសាត់ ដែលជាក្មេងម្នាក់ដែលបានឆ្លងកាត់របបខ្មែរក្រហមបានធ្វើសន្និដ្ឋានថា «ខ្ញុំចង់បង្កើតក្តីសង្ឃឹម ។ ខ្ញុំមិនចង់ឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាមានភាពភ័យខ្លាចមិនហ៊ាននិយាយស្តីទេ» ។ ទស្សនៈនៃការរក្សាការស្ងៀមស្ងាត់ទាំងនេះនិងភាពភ័យខ្លាចបានក្លាយទៅជារឿងរ៉ាវមួយពីព្រោះជនដៃដល់និងជនរងគ្រោះ

រស់នៅជិតគ្នានៅក្នុងភូមិ ដូច្នេះប្រជាជនកម្ពុជាច្រើនមានភាពភ័យខ្លាចមិនហ៊ាននិយាយពីខ្មែរក្រហមទៅប្រាប់មនុស្សដែលខ្លួនមិនស្គាល់ និងសូម្បីតែក្នុងគ្រួសាររបស់ខ្លួនផ្ទាល់ ។

គោលនយោបាយបន្តឲ្យរក្សាភាពស្ងៀមស្ងាត់របស់រដ្ឋាភិបាលរួមជាមួយនឹងវប្បធម៌ដែលបានចាក់ឫស «រួចទៅហើយ» នៅក្នុងការរក្សាការស្ងៀមស្ងាត់កាន់តែជំរុញឲ្យ «អ្នកក្រោមបង្គាប់» មិនចង់និយាយ និងមានអារម្មណ៍ថានៅពេលនិយាយហើយនិងមិនមានអ្នកស្តាប់ ។ ស៊ុំ ឫទ្ធី អតីតអ្នកទោសនៅ «គុកធំ» នៅខេត្តសៀមរាបនៃប្រទេសកម្ពុជា គឺជាឧទាហរណ៍ស្រាប់ ។ នៅថ្ងៃទី១៧ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៧៩ ស៊ុំ ឫទ្ធី បានដាក់ពាក្យបណ្តឹងរៀបរាប់ពីបទពិសោធន៍របស់គាត់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមទៅ «តុលាការបដិវត្តន៍ប្រជាជន» ឆ្នាំ១៩៧៩ ដែលជាតុលាការបង្កើតឡើងដោយរដ្ឋាភិបាលដែលគាំទ្រដោយវៀតណាមដើម្បីកាត់ទោស ប៉ុល ពត និង អៀង សារី ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ តុលាការបដិវត្តនប្រជាជន៍នេះបានដំណើរការមួយសប្តាហ៍ដើម្បីកាត់ទោស ប៉ុល ពត និង អៀង សារី ដោយកំបាំងមុខ ។ ស៊ុំ ឫទ្ធី ក៏ទទួលស្គាល់ថា តុលាការមិនបានពិនិត្យលើពាក្យបណ្តឹងរបស់គាត់ទេដែលធ្វើឲ្យគាត់យល់ថា «សូម្បីតែតុលាការឆ្នាំ១៩៧៩ ក៏មិនស្តាប់បណ្តឹងដែលបានផ្ញើទៅដែរ» (យោបល់បន្ថែមពីអ្នកនិពន្ធ) ។ ម្ភៃប្រាំឆ្នាំក្រោយមក ស៊ុំ ឫទ្ធី កម្រនិយាយពីបទពិសោធន៍របស់គាត់ណាស់រហូតដល់ឆ្នាំ ២០០៣នៅពេលដែលបុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាឈ្មោះ ដួង សុភារិទ្ធ បានទៅជួបគាត់ដើម្បីប្រមូលទិន្នន័យសម្រាប់សិក្សាទៅលើជំងឺប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តនៅកម្ពុជា ។ បន្ទាប់ពីនោះមក ទើប ស៊ុំ ឫទ្ធី ចាប់ផ្តើមបង្ហាញនិយាយពីគំនូរនិងសរសេរពីបទពិសោធន៍របស់គាត់ម្តងទៀត ។ ប៉ុន្តែលើកនេះមានគេស្តាប់គាត់ ។

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដើរតួនាទីក្នុងការជំរុញឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាកត់ត្រាប្រវត្តិសាស្ត្រនិងស្វែងយល់ពីអតីតកាលរបស់ខ្លួន ។ ឯកសារដែលមាននៅបណ្ណសារដ្ឋានមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាអាចបង្ហាញពីព្រឹត្តិការណ៍ដ៏គួរឲ្យរន្ធត់ដែលបានកើតឡើងនៅប្រទេសកម្ពុជា ដោយអនុញ្ញាតឲ្យប្រជាជនអាចស្វែងរកការផ្សះផ្សា និងនិយាយអំពីអតីតកាលរបស់ខ្លួន ។ ខណៈពេលដែលមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានបើកទ្វារចំហសម្រាប់ឲ្យមានការនិយាយស្តី ឯកសារប្រាំមួយសែនច្បាប់ដែលមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មដែលប្រព្រឹត្តឡើងក៏អាច «បញ្ជាក់» ថាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ពិតជាបានកើតឡើងមែន ។ នេះគឺជាការផាររសំខាន់មួយសម្រាប់សង្គមដែលធ្លាប់ជួបប្រទះការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តគឺវាអាចជំរុញឲ្យមានការទទួលស្គាល់និងយល់ដឹងពីរឿងរ៉ាវយ៉ាងច្បាស់លាស់ពីព្រោះជនរងគ្រោះមិនអាចនិយាយពីព្រឹត្តិការណ៍ទាំងស្រុងទេ នេះគឺដោយសារតែការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តគឺជាបញ្ហាមួយដែលរារាំងដល់លទ្ធភាពនៃការបកស្រាយបញ្ជាក់ការចងចាំការដឹង និងការគិត ។ ដូចដែលអ្នកជំនាញចិត្តសាស្ត្រ ខូហិន និង ឃីនស្តុន បានអះអាងនៅក្នុងសៀវភៅ «ការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្ត និងការធ្លាក់ទឹកចិត្តដែលបោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៨៥ថា «បញ្ហាបែបនេះបានកើតឡើង ប៉ុន្តែ អ្នកដែលធ្លាប់បានឆ្លងកាត់មិនបានចាំអ្វីទាំងអស់ ។ ការប៉ះទង្គិច ផ្លូវចិត្តបានបណ្តាលឲ្យអ្នកដែលធ្លាប់បានឆ្លងកាត់មិនថាជាទារកក្មេង ឬមនុស្សវ័យជំទង់មិនអាចចាំនូវអ្វីដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួន ។ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានបង្កើតរចនាសម្ព័ន្ធនេះសម្រាប់ជំរុញឲ្យមានការចងចាំ ។

លោក ម៉ៃឃើល វ័ត្ត បាននិយាយថា «ប្រវត្តិសាស្ត្រអាចជំរុញឲ្យមានការបន្តដំណើរទៅមុខស្ថិរភាពនិងលទ្ធភាពនៃការដំណើរការសកម្មភាពដ៏មានន័យដែលមិនមែនជាមធ្យោបាយដែលផ្អែកទៅលើឱកាស ។ ដោយមិនមានធម្មជាតិ ឬព្រះមកណែនាំយើងអត្ថន័យប្រវត្តិសាស្ត្រអាចបញ្ជាក់ពីអត្តសញ្ញាណមួយនិងកម្មវិធីសម្រាប់ផ្លាស់ប្តូរ ។ វាគឺជាចំណុចសំខាន់មួយដែលត្រូវចងចាំនៅក្នុងសង្គមដែលធ្លាប់ឆ្លងកាត់បទពិសោធន៍ប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្ត ។ សម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជាដែលមិនស្គាល់ច្បាស់ពីកេរដំណែលប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួនការកត់ត្រាប្រវត្តិសាស្ត្រគឺជាការចាំបាច់ ។

ផ្នែកបន្ទាប់នៃអត្ថបទនេះនឹងបកស្រាយពីគម្រោងអប់រំស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដោយមិនពិនិត្យទៅលើរចនាសម្ព័ន្ធអំណាចដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធ គឺពិនិត្យតែទៅលើមធ្យោបាយដែលថាការបង្កើតប្រវត្តិសាស្ត្រអាចជំរុញឲ្យមានការប្រាប់ពីរឿងរ៉ាវដែលបានកើតឡើង ។

ការអប់រំពីប្រល័យពូជសាសន៍ ៖ ករណីសិក្សាមួយ

នៅខែមេសា ឆ្នាំ២០០៩ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា បានចុះហត្ថលេខាលើអនុស្សរណៈយោគយល់គ្នាជាមួយនឹងក្រសួងអប់រំ ។ អនុស្សរណៈនោះបានផ្តល់ឲ្យមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា នូវសិទ្ធិបណ្តុះបណ្តាលគ្រូបង្រៀនប្រវត្តិសាស្ត្រ សីលធម៌ពលរដ្ឋ និងអក្សរសាស្ត្រនិងសាស្ត្រាចារ្យនៅមហាវិទ្យាល័យនានាអំពីប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ បង្កើនជំនាញបង្រៀននិងចំណេះដឹងមូលដ្ឋានទាក់ទងនឹងប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ធានានូវប្រសិទ្ធភាពនៃដំណើរការបណ្តុះបណ្តាល និងសំខាន់ជាងគេនោះ គឺដាក់បញ្ចូលសៀវភៅមេរៀនដែលនិពន្ធដោយ ឌី ខាំបូលី និងសៀវភៅណែនាំគ្រូបង្រៀនចូលក្នុងកម្មវិធីសិក្សានៅកម្ពុជាពីថ្នាក់ទី៩ដល់ទី១២ និងកម្មវិធីសិក្សានៅមហាវិទ្យាល័យ ។ មកត្រឹមឆ្នាំ២០១៣ មហាវិទ្យាល័យនិងសាលារៀននៅកម្ពុជាទាំងអស់នឹងបង្រៀនពីប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរក្រហមដោយប្រើប្រាស់សៀវភៅប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យដែលនិពន្ធដោយ ឌី ខាំបូលី ដែលជាបុគ្គលិកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។ ក៏ដូចជាបណ្ណសារដ្ឋានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែរ សៀវភៅមេរៀននេះនឹងមានឥទ្ធិពលក្នុងការសម្រួចការចងចាំជាបុគ្គលនិងជារួមទាក់ទងនឹងសម័យនោះ ហើយវាក៏កំពុងតែដំណើរការដូច្នោះដែរ ។ នៅប្រទេសកម្ពុជាដែលប្រជាជនមិនដឹងឬមិនជឿប្រវត្តិសាស្ត្រនេះ វានឹងផ្តល់ផលប្រយោជន៍សំខាន់មួយចំនួនដល់គម្រោងអប់រំទោះបីជាមានរចនាសម្ព័ន្ធអំណាចការប្រើប្រាស់អំណាចគ្របដណ្តប់លើការចងចាំរបស់អ្នកដទៃនិងឥទ្ធិពលនៃប្រវត្តិសាស្ត្របែបនេះដែលមាននៅក្នុងគម្រោងក៏ដោយ ។

ខណៈពេលមិនមានការចងក្រងភ័ស្តុតាង ឬរបាយការណ៍សន្និដ្ឋានបញ្ចប់វា ទំនងជាថាការអប់រំនៅកម្ពុជានឹងទទួលស្គាល់ការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តរបស់អ្នកនៅរស់ដោយស្របច្បាប់ ។ ថ្មីៗនេះនៅក្នុងសៀវភៅមេរៀន មានតែអត្ថបទតែពីរបន្ទាត់ដែលនិយាយពីខ្មែរក្រហម ។ ជាលទ្ធផល សិស្សកម្ពុជាបច្ចុប្បន្នជាច្រើនជឿថាការអះអាងប្រឆាំងនឹងខ្មែរក្រហមគឺជាការនិយាយបន្ថែមឲ្យធ្ងន់ធ្ងរ ឬមិនពិត ។

អ្នកគ្រូ សំ បូរ័ត្ន គ្រូបង្រៀនប្រវត្តិសាស្ត្រនៅខេត្តបន្ទាយមានជ័យបាននិយាយនៅឆ្នាំ២០១០ថា «អតីតសិស្សរបស់ខ្ញុំដែលកើតនៅឆ្នាំ១៩៧៩មិនជឿថា មានរបបខ្មែរក្រហមទេ» ។ ក្មេងៗមិនត្រឹមតែមានការនិយាយបែបនេះនៅក្នុងសាលារៀនទេ ថែមទាំងមានការបដិសេធមិនជឿលើការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តរបស់ឪពុកម្តាយរបស់ខ្លួនដែលបណ្តាលឲ្យមានបញ្ហានៅក្នុងប្រទេស

សិស្សានុសិស្សទស្សនាសារមន្ទីរប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង

កម្ពុជាបច្ចុប្បន្នទៀត ។ យោងទៅតាមបណ្ឌិត ឈឹម សុធារ៉ា បានឲ្យដឹងថា លទ្ធផលនៃការមិនជឿបានធ្វើឲ្យក្មេងៗរឹតតែមិនជឿទៅលើបទពិសោធន៍ដែលឪពុកម្តាយរបស់ខ្លួនធ្លាប់ឆ្លងកាត់ ដោយបន្តអនុវត្តបែបនេះនៅក្នុងវិធីផ្សេង ។

ប្រវត្តិសាស្ត្រដែលបានចងក្រងមិនត្រឹមតែអាចឲ្យមានការទទួលស្គាល់អតីតកាលរបស់អ្នកនៅរស់ទេ ថែមទាំងផ្តល់ឱកាសឲ្យអ្នកនៅរស់អាចនិយាយពីរឿងរ៉ាវរបស់ខ្លួន ។ នៅក្នុងអត្ថបទការចងចាំរួម ម៉ូរីស ហលបាវ៉ាច បានសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើសារសំខាន់នៃការចងចាំជារួមដើម្បីរក្សាការចងចាំរបស់បុគ្គលជានិរន្តរភាព ។ លោកបានអះអាងថា «ដើម្បីបកស្រាយឲ្យច្បាស់ និងគ្រប់ដណ្តប់គ្រប់ចន្លោះនៅក្នុងការចងចាំ ការចងចាំរបស់បុគ្គល ត្រូវពឹងផ្អែកប្រួមបញ្ចូលជាមួយការចងចាំជារួម ។ គម្រោងអប់រំស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍បានជំរុញឲ្យមាន «ការចងចាំជារួម» តាមរយៈសៀវភៅមេរៀន ។ ជាឧទាហរណ៍ នៅក្នុងដំណើរការបណ្តុះបណ្តាលគ្រូបង្រៀននៅខែវិច្ឆិកានិងខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៩ គ្រូបង្រៀនបានចែករំលែកនូវអតីតកាលរបស់ខ្លួនទៅឲ្យគ្រូបង្រៀនផ្សេងទៀតនៅពេលឡើងបង្រៀន ដើម្បីបន្ថែមទៅលើកិច្ចតែងការបង្រៀន ។ ជាងនេះទៅទៀត គម្រោងអប់រំស្តីពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍បានអនុញ្ញាតឲ្យអ្នកនៅរស់អាចនិយាយពីរឿងរបស់ខ្លួននៅទីកន្លែងដែលមានសុវត្ថិភាព និងអាចប្រាប់គ្នាទៅវិញទៅមកបាន ។ ការធ្វើបែបនេះពិតជាមានសារសំខាន់ណាស់ប្រសិនបើយើងគិតទៅដល់ការរក្សាការស្ងៀមស្ងាត់ និងភាពភ័យខ្លាចដែលមាននៅក្នុងសង្គមកម្ពុជា ។ ជាទូទៅ អ្នកនៅរស់តែងតែនិយាយពីរឿងខ្លួនឯងទៅអ្នកដទៃនៅក្នុងក្រុមដោយស្ម័គ្រចិត្ត ។ ដូរី ឡូប បានសរសេរថា «ជនរងគ្រោះនៃការគាបសង្កត់ ទាសភាព និងទារុណកម្មមិនមែនគ្រាន់តែស្វែងរកការទទួលស្គាល់ដោយមើលឃើញទេ អ្នកទាំងនោះក៏ស្វែងរកសាក្សីដែលធ្លាប់ឃើញរឿងរ៉ាវដ៏ព្រៃផ្សៃនោះដែរ» ។ គម្រោងនេះបានឲ្យអ្នកនៅរស់មានការចងចាំជារួមដែលជាធាតុផ្សំដ៏សំខាន់សម្រាប់ព្យាបាលបុគ្គលឲ្យជាសះស្បើយនិងផ្សះផ្សា ។

នៅពេលជាមួយគ្នា គម្រោងអប់រំរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាមិនត្រឹមតែផ្តល់វេទិកាមួយសម្រាប់ឲ្យអ្នកនៅរស់និយាយគ្នាទេ តែថែមទាំងឲ្យអ្នកទាំងនោះយល់ដឹងពីអតីតកាលរបស់ខ្លួន ។ អ្នកនៅរស់ពីរបបខ្មែរក្រហមជាច្រើនមិនចាំនូវបទពិសោធន៍របស់ខ្លួនទាំងស្រុងទេ ហើយដឹងអំពីខ្មែរក្រហមតែតាមរយៈបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួននិងសាច់ញាតិប៉ុណ្ណោះ ។ ការបង្ហាញពីបទពិសោធន៍របស់គ្រូបង្រៀនបានបង្ហាញពីសារសំខាន់នៃវគ្គបណ្តុះបណ្តាលនេះ ។ អ្នកគ្រូម្នាក់បាននិយាយថា នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម គាត់មានអាយុប្រហែល២០ឆ្នាំ ប៉ុន្តែរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃគាត់មិនដែលដឹងពីបទពិសោធន៍របស់អ្នកដទៃនៅក្នុងតំបន់ផ្សេងទេ ។ បន្ទាប់ពីអានសៀវភៅមេរៀន និងទទួលការបណ្តុះបណ្តាល គាត់យល់ថាបទពិសោធន៍នៃភាពអត់ឃ្លាន និងការសម្លាប់សមាជិកគ្រួសារដែលគាត់ធ្លាប់ជួបប្រទះក៏មានកើតឡើងជារៀងរាល់ថ្ងៃនៅគ្រប់កន្លែងដែរ ។ នៅក្នុងការសន្ទនាជាមួយខ្ញុំ គាត់បាននិយាយថាការបណ្តុះបណ្តាលនេះមានសារសំខាន់ដែលធ្វើឲ្យគាត់ពិចារណាទៅដល់ប្រវត្តិរបស់គាត់ និងធ្វើឲ្យគាត់ដឹងថាគាត់មិនទទួលការឈឺចាប់តែម្នាក់ឯងទេ ។ គាត់បាននិយាយថា «ផ្នែកមួយនៅក្នុងសៀវភៅមាននិយាយពីទារុណកម្មនិងភាពអត់ឃ្លានដែលខ្ញុំធ្លាប់ជួបប្រទះ ។ ការចាប់ខ្លួនឪពុក និងបងប្អូនស្រីរបស់ខ្ញុំទៅសម្លាប់ក៏មាននិយាយដែរ ។ វាគឺជាផ្នែកមួយនៃបទពិសោធន៍របស់ខ្ញុំ ។ វាគឺជាការបង្អត់អាហារដែលពាក់ព័ន្ធនឹងកូនពីរនាក់របស់ខ្ញុំ ។ ខ្ញុំអាចភ្ជាប់វាមករឿងរ៉ាវរបស់ខ្ញុំ» ។ ខ្ញុំយល់ថាគ្រូបង្រៀនថ្នាក់ខេត្តជាច្រើនក៏មានបទពិសោធន៍ស្រដៀងគ្នាទៅនឹងអ្នកគ្រូម្នាក់នៅខេត្តបាត់ដំបងនេះដែរ ។

ចំណុចចុងក្រោយលើកឡើងពីសារសំខាន់នៃប្រវត្តិសាស្ត្រនៅក្នុងសង្គមដែលធ្លាប់ទទួលរងនូវការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្ត ។ នៅក្នុង «ប្រវត្តិពង្សាវតាររបស់ នៀតឆា (Nietzsche, la genealogie, l'historie) ហ្វូខុល (Foucault) ជឿថា ប្រវត្តិសាស្ត្រដែលមាន «ប្រសិទ្ធភាព» ត្រូវតែជាប្រវត្តិសាស្ត្រដែលមិនមានភាពដាក់លាក់ មិនមានស្ថិរភាព និង «មិនមានទំនាក់ទំនងគ្នានៅក្នុងជីវិត» ។ យោងទៅតាម ហ្វូខុល «ប្រវត្តិសាស្ត្រដ៏មានប្រសិទ្ធភាពនេះ» គឺជាប្រវត្តិដែល «មិនជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងអត្តសញ្ញាណរបស់យើង» ដូច្នេះយើង «ត្រូវកំណត់ពីដើមកំណើតរបស់យើងដើម្បីស្វែងយល់ពីខ្លួនយើង» ។មានហេតុផលមួយចំនួនដែលធ្វើឲ្យ ហ្វូខុល ជឿថា

ចំណុចនេះមានសារសំខាន់ ។ ហេតុផលមួយក្នុងចំណោមនោះគឺ «ដើម្បីលុបបំបាត់ប្រធានបទដែលមានគេដឹងស្រាប់ហើយលាតត្រដាងនូវរឿងរ៉ាវដែលបានលាក់ទុក» ។ ប៉ុន្តែ នៅក្នុង «វប្បធម៌នៃការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្ត» ឬនៅកន្លែងដែលមានការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តដូចជាប្រទេសកម្ពុជា ប្រភេទនៃប្រវត្តិសាស្ត្រដែល ហ្វោខុល បាននិយាយប្រហែលជា «មិនមានប្រសិទ្ធភាព» និងអាចបង្កគ្រោះថ្នាក់ដល់អ្នកនៅរស់ទៀតផង ។ ដោយការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តគឺជាព្រឹត្តិការណ៍ «ដែលមិនមានគេដឹងឮ» ដូច្នេះវាគឺជារឿងរ៉ាវមួយដែលតម្រូវឲ្យមានការបញ្ជាក់ម្តងទៀតឬការកត់ត្រា «ភាពជាក់ស្តែងនៃប្រវត្តិសាស្ត្រ» ឡើងវិញ ។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ក្នុងសតវត្សរ៍ទី៩ ព្រះបាទយសោវរ្ម័ន បានកសាងប្រាសាទព្រះវិហារដែលបច្ចុប្បន្នមានទីតាំងស្ថិតនៅភាគខាងឧត្តរនៃប្រទេសកម្ពុជាដែលជាប់ព្រំដែនប្រទេសថៃ ។ ដោយមានទីតាំងស្ថិតនៅកំពូលភ្នំដងរែកនិងមានកម្ពស់១៨០០ហ្វីត (៥៥០ម៉ែត្រ) ប្រាសាទព្រះវិហារបច្ចុប្បន្នធ្លាប់មានទីតាំងស្ថិតនៅចំកណ្តាលនៃព្រះរាជាណាចក្រខ្មែរដើម្បីរំឭកដល់ព្រះនៃព្រហ្មញ្ញសាសនា ។ ប៉ុន្តែ យោងទៅតាមសៀវភៅដីពិសិដ្ឋនៅលផ្នែកដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ កងទ័ពបរទេសបានលួចប្រាសាទព្រះវិហាររបស់ខ្មែរបន្ទាប់ពីអធិរាជអង្គរបានបញ្ចប់គឺនៅពេលដែលកងទ័ពសៀមបានឈ្លានពាននិងលួចប្រាសាទខ្មែរ ។

ខណៈពេលដែលកម្ពុជាមិនអាចកែប្រែ «រឿងព្រេង» និងយកសៀវភៅដែលស្រោបមាសនិងផ្ទុកនូវចំណេះដឹងទាំងអស់អំពីពិភពលោកត្រឡប់មកវិញ ប្រជាជនកម្ពុជាក៏បានទាមទារប្រាសាទរបស់យើងមកវិញដែរ ។ ប៉ុន្តែការធ្វើបែបនេះមិនមែនជាការងាយស្រួលទេ ។ នៅដើមទសវត្សរ៍៦០ បន្ទាប់ពីទទួលបានឯករាជ្យពីបារាំង ប្រជាជនកម្ពុជាបានព្យាយាមទាមទារប្រាសាទពីថៃវិញ ។ ដំណើរការទាមទារនោះត្រូវបានបញ្ចប់បន្ទាប់ពីមានជម្លោះដ៏ស្មុគស្មាញតាមផ្លូវច្បាប់នៅទីក្រុងឡាអេ គឺប្រាសាទព្រះវិហារត្រូវប្រគល់ឲ្យប្រជាជនខ្មែរវិញ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៩ បន្ទាប់ពីរបបប្រល័យពូជសាសន៍ខ្មែរក្រហមបានដួលរលំ អ្នកភៀសខ្លួនកម្ពុជារាប់ពាន់នាក់បានរត់ទៅប្រទេសថៃ ។ បួនខែក្រោយមក ប្រទេសថៃដែលលែងចង់ទទួលប្រជាជន «គ្មានសីលធម៌» និង «ព្រៃផ្សៃ» បានប្រាប់សហរដ្ឋអាមេរិក បារាំង និងអូស្ត្រាលីឲ្យមកជ្រើសរើសយក «អ្នកដែលខ្លួនចង់បាន» ។ បន្ទាប់ពីប្រជាជនចំនួនប្រមាណ១២០០នាក់ត្រូវបានជ្រើសរើសអ្នកភៀសខ្លួនដែលនៅសល់ត្រូវបានដឹកបញ្ជូនតាមឡានក្រុងត្រឡប់ទៅព្រះវិហារវិញ ។ នៅក្នុងការទាញយកប្រយោជន៍ទាហានថៃបានបង្ខំឲ្យប្រជាជនប្រមាណ៤២០០០នាក់ចុះពីចំណោតភ្នំដែលមានកម្ពស់១៨០០ហ្វីត (៥៥០ម៉ែត្រ) ត្រឡប់ទៅ «ឋាននរក» ដែលខ្លួនបានរស់នៅអស់រយៈពេលជិតបួនឆ្នាំនិងទើបតែរួចរស់ជីវិត ។ បន្ទាប់ពីនោះមក ប្រទេសថៃបានសាងសង់ផ្លូវធ្វើដំណើរទៅប្រាសាទព្រះវិហារដោយអះអាងថាវាគឺជាប្រាសាទរបស់ខ្លួន ។

នៅទសវត្សរ៍ឆ្នាំ២០០០រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាចាប់ផ្តើមធ្វើផ្លូវឡើងទៅភ្នំព្រះវិហារ ហើយនៅឆ្នាំ២០០៨ អង្គការយូនេស្កូបានដាក់ប្រាសាទព្រះវិហារក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌពិភពលោក ។ ប្រជាជនកម្ពុជា ក៏ចាប់ផ្តើមលក់វត្ថុអនុស្សាវរីយ៍អំពីប្រាសាទព្រះវិហារនៅតាមផ្លូវ ។ មោទកភាពជាតិសន្ទុះកាន់តែខ្លាំងមាននៅពេលដែលកម្ពុជាបានព្យាយាមទាមទារអ្វីដែលខ្លួនបានបាត់បង់ ។ នៅថ្ងៃទី២៥ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១០ គ្រូជាង២០០នាក់ដែលទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាល «ជំហូង» នៅឆ្នាំ២០០៩ បានជួបប្រជុំគ្នានៅភ្នំព្រះវិហារដែលជាផ្នែកមួយនៃកិច្ចសហការរបស់ក្រសួងអប់រំនិងមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែលមានចំណងជើងថា «ការចងក្រងប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ» ។

ជាការពិតណាស់ដែលថាអំណាចនិងនយោបាយសុទ្ធតែមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងបណ្ណសារដ្ឋាននោះ ប៉ុន្តែកិច្ចពិភាក្សានោះអាចពង្រីកហួសពីការពិភាក្សាទៅលើការបង្រៀនពីព្រោះប្រវត្តិសាស្ត្រដែលកើតចេញពីអំណាចក៏អាចជំរុញឲ្យមនុស្សនិយាយបញ្ជាក់និងប្រឈមមុខនឹងអតីតកាល ។ ជាក់ស្តែងនៅពេលគ្រូ២០០នាក់ធ្វើដំណើរនៅលើផ្លូវដែលទើបតែសាងសង់តម្រង់ទៅទស្សនាប្រាសាទដែលប្រជាជនខ្មែរបានទាមទារមកវិញ អ្នកទាំងនោះនឹងបោះទង់ជាតិចំណាំនូវប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួននិងចាប់ផ្តើមដឹកនាំប្រទេសតាមរយៈការកត់ត្រានិងការយល់ដឹងពីអតីតកាល ។ **សារ៉ា ចូនឌីកឃិន**

ដំណើរស្វែងយល់ពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍

ជាលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវ និងកិច្ចការងាររបស់ខ្ញុំទាក់ទិននឹងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ខ្ញុំត្រូវបានក្រុមការងារនៅទីក្រុងញូវខាសលស្នើឲ្យតាក់តែងមេរៀនសម្រាប់បង្ហាញនៅក្នុងកម្មវិធីឆ្នាំ២០០៩ ។ នៅពេលនោះ ខ្ញុំបានប្រើប្រាស់ការស្រាវជ្រាវនិងការសម្ភាសន៍នៅកម្ពុជាជាមូលដ្ឋានដើម្បីឆ្លុះបញ្ចាំងពីអ្នកនៅរស់និងព្រលឹងរបស់មនុស្សទាំងអស់គ្នា ។ នៅឆ្នាំបន្ទាប់ ខ្ញុំបានក្លាយទៅជានាយកគ្រប់គ្រងកម្មវិធីរំឭកពីហូឡូខស្ដ៍ដែលប្រព្រឹត្តទៅនៅទន្លេ ថាន នៅទីក្រុងញូវខាសល ។

យើងបានរៀបចំឲ្យលោកស្រី ហ្សុីនកា ហ្សេនឡូវ៉ា ធ្វើជាវាគ្មិនសំខាន់នៅក្នុងព្រឹត្តិការណ៍រំឭកពីហូឡូខស្ដ៍ ។ កាសែតណាសិមព្រា បានយល់ព្រមចុះផ្សាយពីជីវប្រវត្តិរបស់លោកស្រី ហ្សុីនកា ជាភាសាអង់គ្លេសដែលមានចំណងជើងថា «ឌី ធីន រីង» ហើយបច្ចុប្បន្នយើងអាចរកទិញបានតាមរយៈគេហទំព័រអាម៉ាហ្សូន ។ លោកស្រី ហ្សុីនកា គឺជាអ្នកនៅរស់រានមានជីវិតម្នាក់ក្នុងចំណោមអ្នកនៅរស់ដ៏តិចតួចដែលបានរួចជីវិតពី «ដំណើរការសម្លាប់ផុតពូជ» ។ លោកស្រី ហ្សុីនកា បានឲ្យផ្ដល់សិទ្ធិឲ្យខ្ញុំប្រើប្រាស់សក្ខីកម្មរបស់គាត់ជាប្រភពធនធានសម្រាប់ផលិតភាពយន្តទីបីរបស់ខ្ញុំ ។ ចំណុចសំខាន់នៅក្នុងសៀវភៅនោះបានផ្ដល់ឱកាសឲ្យខ្ញុំស្វែងយល់ពីសំណួរដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងការបង្កើតរឿង «ដីជីមណាស» នៅប្រទេសកម្ពុជា ។ ជាលទ្ធផលនៃឱកាសទាំងអស់នេះ ខ្ញុំអាចចូលរួមក្នុងមូលនិធិអប់រំ និងរំឭកនូវការចងចាំហូឡូខស្ដ៍ស្ដីពីមេរៀនរបស់កម្មវិធី អូសឈ្វិច ។

នៅថ្ងៃទី១៣ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១០ ខ្ញុំបានទៅដល់ប្រទេសប៉ូឡូញ ។ មគ្គុទេសក៍និងគ្រូរបស់ខ្ញុំគឺលោក ថម ដេកសុន ដែលអនុញ្ញាតឲ្យខ្ញុំធ្វើបទសម្ភាសជាមួយគាត់សម្រាប់សរសេរអត្ថបទនេះ ។ សម្រាប់ខ្ញុំ ការធ្វើទស្សនកិច្ចទៅជំរំប្រមូលផ្ដុំអូសឈ្វិច១ និង អូសឈ្វិច ប៊ីខេណូ គឺជារឿងចម្លែកមួយ ។ ខ្ញុំស្ទើរតែ «វង្វេង» នៅក្នុងបន្ទប់មួយដែលមានប្រអប់តាំងពិព័រណ៍ធ្វើពីកញ្ចក់វែងមួយដែលមានសក់របស់មនុស្សស្លាប់ ។ ខ្ញុំបានដើរយ៉ាងលឿនទៅកាន់បន្ទប់ផ្សេងដែលពោរពេញទៅដោយឆ្នាំង ខ្ទះ ស្បែកជើង និងតុក្កតា ។ នៅពេលដែលខ្ញុំក្រឡេកមើលទៅជុំវិញម្ដងហើយម្ដងទៀត ខ្ញុំឃើញរបស់របររាប់រយរាប់ពាន់របស់អ្នកស្លាប់ ។ ខ្ញុំបានដើរចេញពីក្រុមនិងមគ្គុទេសក៍របស់ខ្ញុំដើម្បីចាកចេញពីបន្ទប់តាំងពិព័រណ៍ដែលមានវ៉ាលីរបស់អ្នកដែលត្រូវបានបញ្ជូនទៅ អូសឈ្វិច ។ ខ្ញុំដឹងថារបស់របររបស់លោកស្រី ហ្សុីនកា ក៏នៅក្នុងការតាំងពិព័រណ៍នោះដែរ ប៉ុន្តែខ្ញុំមិនគិតថាខ្ញុំអាចរកឃើញរបស់របរនោះទេ ។ ប៉ុន្តែនៅពេលដែលខ្ញុំចូលទៅក្នុងបន្ទប់ប្រអប់ដំបូងគេនៅកាច់ជ្រុងកញ្ចក់គឺជាគម្របវ៉ាលីរបស់លោកស្រី ហ្សុីនកា ដែលមានឈ្មោះ ហ្សុីនកា និងលេខសរសេរនៅពីលើនោះ ។ ខ្ញុំនិយាយមិនចេញគឺបានត្រឹមតែចង្អុលទៅវ៉ាលីនោះ បន្ទាប់មកអ្នកទស្សនាមកពីកូរ៉េខាងត្បូងជាច្រើនបានមកព័ទ្ធខ្ញុំជិត មួយសន្ទុះក្រោយមក អ្នកទាំងនោះក៏សម្លឹងមើលទៅឥវ៉ាន់របស់លោកស្រី ហ្សុីនកា ជាមួយខ្ញុំដោយចង្អុលទៅឥវ៉ាន់ទាំងអស់នោះ ។ នៅថ្ងៃបន្ទាប់ ខ្ញុំបានប្រាប់លោកស្រី ហ្សុីនកា តាមទូរស័ព្ទពីរឿងនេះ ។ លោកស្រី ក៏និយាយថា ខ្ញុំគួរតែស្រែកចេញមក ក្រៅឲ្យខ្លាំងថា «ខ្ញុំដឹងថាស្ត្រីម្នាក់នោះនៅរស់នៅទីក្រុងឡុងដ៍ប្រទេសអង់គ្លេស ។ លោកស្រីនៅរស់រានមានជីវិត» ។

ដំណើរទស្សនកិច្ចនៅ អូសឈ្វិច ក៏ដូចជាការទស្សនានៅសារមន្ទីរប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែងនិងវាលពិឃាដជើងឯកនៅប្រទេសកម្ពុជាដែរ ។ ដំណើរទស្សនកិច្ចទាំងពីរកន្លែងនេះបានផ្ដល់ចំណេះដឹងដ៏មានសារសំខាន់ក្នុងការយល់ដឹងពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ។ ខ្ញុំសំដៅទៅលើវត្តមាននៃអ្នកស្លាប់ ។ កូនចៅ ឪពុកម្ដាយ គ្រួសារ មិត្តភក្តិ ត្រូវបានធ្វើបាប ធ្វើឲ្យបាត់ខ្លួន និងបាញ់សម្លាប់ ។ ដើម្បីសម្ដែងការគោរពដល់អ្នកស្លាប់ នៅថ្ងៃបញ្ចប់នៅ សារមន្ទីរ អូសឈ្វិច ប៊ីខេណូ យើងបាននៅស្ងៀមស្ងាត់មួយសន្ទុះដើម្បីបង្ហាញពីការរំលែកទុក្ខរបស់យើង ។ ភាពស្ងៀមស្ងាត់បានធ្វើឲ្យខ្ញុំយល់ពីភាពអវត្តមាននៃសំឡេងដែលបានបាត់បង់ ។ ក្រោយមក ភាពស្ងៀមស្ងាត់ដ៏ពិសេសនោះបានធ្វើឲ្យសំឡេងដែលបាត់បង់នោះ

កាន់តែពុះឡើង ។ បន្ទាប់នេះគឺជាបទសម្ភាសរបស់ខ្ញុំជាមួយលោក ថម ដេកសុន ដែលជាមគ្គុទេសក៏នៅជំរំប្រមូលផ្តុំ អូសឈ្វិច ។

សូមលោករៀបរាប់ពីការងារនិងតួនាទីរបស់លោក ។ តើអ្វីដែលជំរុញឲ្យលោកចូលរួមក្នុងការងារសម្រាប់មូលនិធិអប់រំពីហូឡូខសត៍?

បច្ចុប្បន្ន ខ្ញុំគឺជាមន្ត្រីអប់រំនៅមូលនិធិអប់រំពីហូឡូខសត៍ ។ ខ្ញុំបានបម្រើការងារនេះអស់រយៈពេល១៥ខែមកហើយ ។ ពីមុនខ្ញុំគឺជាមន្ត្រីផ្សព្វផ្សាយតាមមូលដ្ឋានអំពីដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់សិស្ស-និស្សិតតាមមហាវិទ្យាល័យដើម្បីជួបជាមួយនឹងអ្នកនៅរស់ពីហូឡូខសត៍ ។

តួនាទីរបស់ខ្ញុំបច្ចុប្បន្នគឺជួយរៀបចំដំណើរទស្សនកិច្ចនិងតាមដានការគ្រប់គ្រងលើមេរៀនរបស់គម្រោង អូសឈ្វិច នៃមូលនិធិអប់រំពីហូឡូខសត៍ និងអភិវឌ្ឍន៍ផ្នែកនីមួយៗនៃគម្រោងនេះ ។ ខ្ញុំរៀបចំនិងសម្របសម្រួលសិក្ខាសាលាក្នុងតំបន់ដែលមានអ្នកចូលរួមប្រមាណជា២០០នាក់និងរក្សាទំនាក់ទំនងជាមួយអ្នកដែលធ្លាប់បានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលពីមុនរួចហើយប្រមាណជា១០០នាក់ ។ ខ្ញុំគឺជាអ្នករៀបចំឯកសារជាក្រដាសនិងចុះផ្សាយតាមប្រព័ន្ធអ៊ីនធឺណែត ។

មេរៀនរបស់គម្រោង អូសឈ្វិច គឺជាមេរៀនពិសេសដែលមានបួនផ្នែកហើយផ្តោតទៅលើទស្សនកិច្ចមួយថ្ងៃនៅ អូសឈ្វិច ប៊ីខេណូ សម្រាប់អ្នកតំណាងសិស្ស១៦នាក់ពីគ្រប់សាលា និងមហាវិទ្យាល័យ ។ គម្រោងនេះគឺផ្អែកទៅលើទ្រឹស្តីដែលថាការឃើញទីតាំងប្រល័យពូជសាសន៍គឺខុសពីការអាននៅក្នុងសៀវភៅ ។ មកដល់បច្ចុប្បន្ន មានអ្នកទស្សនាប្រមាណជា១២០០០នាក់បានមកដល់ អូសឈ្វិច ប៊ីខេណូ ។

គម្រោងនីមួយៗរួមមានសិក្ខាសាលាដែលផ្តល់ឱកាសឲ្យអ្នកចូលរួមអាចស្តាប់សក្ខីកម្មដ៏បួងរបស់អ្នកនៅរស់ពី អូសឈ្វិច ប៊ីខេណូ នឹងពិភាក្សាពីបញ្ហាជុំវិញការធ្វើទស្សនកិច្ចទៅអតីតជំរំកាប់សម្លាប់ ។ មុនពេលដំណើរទស្សនកិច្ចទៅ អូសឈ្វិច១ និងអូសឈ្វិច២ ប៊ីខេណូ បញ្ចប់នៅពិធីរំឭកនៅ ប៊ីខេណូ ទស្សនកិច្ចចំនួនមួយថ្ងៃត្រូវចាប់ផ្តើមពីការទស្សនានៅទីតាំងរស់នៅរបស់ជនជាតិជ្វីហ្វនៅមុនពេលមានសង្គ្រាមនៅទីប្រជុំជនអូសវីសស៊ីមនៃប្រទេសប៉ូឡូញ ដែលក្រោយមកត្រូវបានប្តូរឈ្មោះទៅជាអូសឈ្វិចដោយរបបណាហ្ស៊ី ។ បន្ទាប់ពី៥-១០ថ្ងៃនៃដំណើរទស្សនកិច្ចយើងបានរៀបចំសិក្ខាសាលាមួយដែលឲ្យអ្នកចូលរួមអាចផ្តល់មតិនៃការយល់ឃើញរបស់អ្នកចូលរួមនិងពិភាក្សាទៅលើដំណើរទស្សនកិច្ច ព្រមទាំងចាប់ផ្តើមរៀបចំ «ជំហានទីពីរ» នៃគម្រោង ។ «ជំហានទីពីរ» គឺអ្នកចូលរួមនាំយកមេរៀនដែលខ្លួនបានរៀនទៅសាលារៀនទៅប្រាប់អ្នកនៅសហគមន៍របស់ខ្លួនវិញ ។

បទពិសោធន៍រយៈពេល១៦ឆ្នាំ ជាគ្រូបង្រៀនផ្នែកមនុស្សសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម មុនពេលធ្វើការនៅកន្លែងថ្មីនេះ បានជំរុញឲ្យខ្ញុំអាចបង្កើតនិងផ្តល់នូវគំនិតអប់រំឲ្យបេះអត់ឱនគ្នាដោយផ្តល់នូវការយល់ដឹងពីភាពស្មុគស្មាញនៃឥរិយាបថនយោបាយ ចិត្តវិទ្យា និងសង្គមមនុស្ស ។ មកដល់ពេលនេះ ខ្ញុំបានធ្វើជាសមាជិកអង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិអស់រយៈពេល៣០ឆ្នាំមកហើយ ។

សូមលោកមេត្តាបកស្រាយពន្យល់ថាតើប្រទេសកម្ពុជា និងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅក្នុងប្រទេសនោះបានជះឥទ្ធិពល (ទោះបីជាលោកមិនដែលធ្វើទស្សនកិច្ចទៅកន្លែងនោះក៏ដោយ) ដល់ជីវិតឬរឿងរ៉ាវផ្ទាល់ខ្លួនរបស់អ្នកដែរឬទេ?

ខ្ញុំមិនដែលទៅប្រទេសកម្ពុជាទេ ប៉ុន្តែនៅពេលដែលខ្ញុំនៅក្មេង អំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅទីនោះបានកើតឡើង ។ ខ្ញុំចាំបានថានៅពេលនោះខ្ញុំក៏មានការខឹងសម្បាចំពោះអ្វីដែលបានកើតឡើង ហើយក៏ខឹងនឹងសកម្មភាពរបស់ពិភពលោកដែរ ។ ជាការពិតណាស់ មូលនិធិនេះគឺផ្តោតទៅលើអំពើហូឡូខសត៍ ប៉ុន្តែរឿងរ៉ាវនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ដែលកើតក្រោយអំពើហូឡូខសត៍ក៏ជាការជំរុញដល់ការងារយើងដែរ ។ មេរៀនអប់រំក៏តែងតែមានការនិយាយពីកម្ពុជាក៏ដូចជាអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅរ៉្វាន់ដា កូសូវ៉ូ និងដាហ្វ័រដែរ ។

សូមអ្នកជួយពិភាក្សាពីសារសំខាន់និងទំនាក់ទំនងនៃពាក្យ «ការពិត» ក្នុងនាមអ្នកដែលជាបុគ្គលម្នាក់ក៏ដូចជាអ្នកអប់រំម្នាក់នៅមូលនិធិអប់រំនិងរំឭកនូវការចងចាំអំពើហូឡូខសត៍ស្តីពីមេរៀនរបស់កម្មវិធីអូសឈ្វិច?

ការពិតគឺជាទស្សនៈដ៏ស្មុគស្មាញនិងប្រែប្រួលរហូត ។

មានការពិតនិយាយអំពីហូឡូខសត៍ ប៉ុន្តែនៅក្នុងនោះក៏មាន «ការពិត» ជាច្រើនផ្សេងទៀតដែរ ។ ហូឡូខសត៍គឺជាព្រឹត្តិការណ៍ដ៏ស្មុគស្មាញមួយ (ឬស៊េរីនៃព្រឹត្តិការណ៍ច្រើន) ដូច្នេះវាមិនមែនជារឿងងាយស្រួលក្នុងការស្វែងរករឿងរ៉ាវ «ពិត» មួយពីអំពើហូឡូខសត៍ទេ ។ តាមរយៈនេះ ខ្ញុំមានន័យថា ខណៈពេលដែលរឿងរ៉ាវទូទៅពីហូឡូខសត៍បានបង្កើតឡើងហើយ នោះគួរតែមានការសម្រេចថា តើត្រូវរួមបញ្ចូលឬលុបបំបាត់អ្វីខ្លះផងដែរ ។ ជាឧទាហរណ៍ នៅពេលប្រាប់ពីរឿងរ៉ាវហូឡូខសត៍តើគួរតែរួមបញ្ចូលប្រវត្តិសាស្ត្រនៃការប្រកាន់ពូជសាសន៍ជ្វីហច្រើនប៉ុនណា? នៅពេលផ្តល់ការបកស្រាយពីបញ្ហាតើគេត្រូវពិភាក្សាពីសកម្មភាពរបស់ប្រទេស សហគមន៍ ក្រុម ឬបុគ្គលដែរឬទេ? ការមើលទៅនិយមន័យផ្សេងគ្នារបស់ហូឡូខសត៍អាចផ្តល់នូវការបង្ហាញពីបញ្ហាដែលត្រូវប្រឈមមុខប្រសិនបើយើងចង់និយាយពីរឿងរ៉ាវ «ពិត» នៃហូឡូខសត៍ ។

ប្រទេសនីមួយៗគ្រប់គ្រង ឬមានទំនាក់ទំនងដោយផ្ទាល់ជាមួយនឹងហូឡូខសត៍ ដូចជាសហគមន៍ផ្សេងៗនៅក្នុងប្រទេសទាំងនេះដែរ ។ ជាលទ្ធផល វាបណ្តាលឲ្យមាន «រឿងរ៉ាវ» ពិតជាច្រើនទាក់ទងនឹងហូឡូខសត៍ ហើយដែលភាគច្រើននៃរឿងទាំងនោះសុទ្ធតែពិត ប៉ុន្តែក្នុងករណីខ្លះរឿងរ៉ាវនោះមានលក្ខណៈផ្ទុយរឿងរ៉ាវរបស់អ្នកដទៃ ។ ការអភិវឌ្ឍន៍ការស្រាវជ្រាវពីហូឡូខសត៍និងទីតាំងប្រវត្តិសាស្ត្រ រួមជាមួយនឹងការអនុញ្ញាតឲ្យស្វែងរកឯកសារ ភ័ស្តុតាងពីមនុស្សនិងជារូបវត្ថុ មានន័យថារឿងរ៉ាវ «ពិត» នៃហូឡូខសត៍បានផ្លាស់ប្តូរ កែប្រែ និងពង្រីកតាំងពីឆ្នាំ១៩៨៥ និងបន្តរហូត ។

ជាឧទាហរណ៍ ខណៈពេលដែលមានការពិតដែលថានៅប្រទេសប៉ូឡូញអំពើជួយជនជាតិជ្វីហ្វនឹងទទួលបានទណ្ឌកម្មដោយសម្លាប់ ជាបុគ្គលហើយអាចត្រូវសម្លាប់ជាគ្រួសារ ប៉ុន្តែវាមិនមានករណីបែបនេះនៅបារាំងទេ ។ ការពិតទាំងពីរនេះមិនអាចជះឥទ្ធិពលដល់គ្នាទេ ប៉ុន្តែវាបានផ្តល់ការលំបាកក្នុងការកំណត់រឿងរ៉ាវហូឡូខសត៍ជាក់លាក់មួយ ។ ឧទាហរណ៍មួយទៀតគឺទាហានដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងដំណើរការសម្លាប់រង្គាលដែលបានជួយសង្គ្រោះជីវិតជនជាតិជ្វីហ្វម្នាក់ឬច្រើននាក់ ។ តើយើងអាចថា អូស្កា ឈីនដ៍ឡឺ គឺជាជនដៃដល់ឬជាអ្នកដែលជួយសង្គ្រោះជីវិតមនុស្ស? តើគាត់គឺជាសមាជិកដែលសំខាន់និងមានសិទ្ធិរបស់បក្សណាហ្ស៊ី ដែលបានបង្កើនទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួនតាមរយៈការប្រើប្រាស់កម្លាំងទាសករ ឬជាអ្នកជួយសង្គ្រោះជនជាតិជ្វីហ្វដែលហ៊ានប្រថុយនឹងគ្រោះថ្នាក់?

ការយល់ឃើញមិនច្បាស់លាស់ទៅលើភាពខ្សោយនៃសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីនៅក្នុងហេតុការណ៍បង្ហាញពីបញ្ហានៃការបែងចែកក្រុមនៃ «ការពិត» ហើយដើម្បីបញ្ជាក់ពីការពិត វាមិនតម្រូវឲ្យមានភាពជាក់លាក់នៃប្រវត្តិសាស្ត្រទាំងអស់ទេ ។ ដូវី ឡូប អ្នកវិភាគចិត្តសាស្ត្រនិងអ្នកសម្ភាសន៍អ្នកនៅរស់ពីហូឡូខសត៍នៅក្នុងវីដេអូ នៅក្នុងបណ្ណសារដ្ឋាន ហ្វូឈូនអហ្វរបស់សាកលវិទ្យាល័យយេលបាននិយាយពីការសម្ភាសន៍ជាមួយអ្នកនៅរស់ពី អូសឈ្វីច ដែលនិយាយពីការឃើញបំពង់ផ្សែងបួននៅ បឺខេណូ មានភ្លើងឆេះសន្ធោសន្ធៅ ។ បើតាមប្រវត្តិសាស្ត្រ សក្ខីកម្មនោះគឺមិនត្រឹមត្រូវទេគឺមានតែបំពង់ផ្សែងមួយប៉ុណ្ណោះឆេះ ។ ឡូប បានអះអាងថា ការខូចខាតនៃបំពង់ផ្សែងមួយនៅ បឺខេណូ គឺប្រៀបដូចជាការខូចខាតនៃបំពង់ផ្សែងបួន ។ អ្នកនៅរស់បានរៀបរាប់ពីព្រឹត្តិការណ៍ដែលស្មានមិនដល់គឺការបះបោរប្រដាប់អាវុធរបស់ជនជាតិ ជ្វីហ្វ នៅ អូសឈ្វីច-បឺខេណូ ដែលប៉ះពាល់ដល់រឿងរ៉ាវនៅ អូសឈ្វីច ។ ការពិតជាប្រវត្តិសាស្ត្រនៅក្នុងករណីនេះគឺប៉ះពាល់ដល់រឿងរ៉ាវផ្សេងទៀត ។

នៅពេលបង្រៀនពីហូឡូខសត៍ យើងត្រូវតែគិតពីអាយុនិងចំណេះដឹងរបស់អ្នករៀន ។ នៅក្នុងគម្រោងមេរៀនពី អូសឈ្វីច អ្នកចូលរួមមានអាយុលើសពី១៦ឆ្នាំ ប៉ុន្តែភាគច្រើននៃអ្នកទាំងនោះមិនដែលសិក្សាពីហូឡូខសត៍នៅពេលគេមានអាយុ១៣ឬ១៤ឆ្នាំទេ ។ ជាលទ្ធផល ការយល់ដឹងរបស់គេអំពីហូឡូខសត៍ប្រហែលជាសាមញ្ញនិងអាស្រ័យទៅតាមរឿងរ៉ាវនិងការយល់ឃើញខុសៗគ្នា ។

«ការពិត» អំពីហូឡូខសត៍មិនអាចយកមកបង្ហាញដោយងាយៗបានទេ ហើយនៅក្នុងពេលវេលាមានកំណត់ជាមួយអ្នកចូលរួមក្នុងគម្រោង យើងមិនអាចបកស្រាយឲ្យលម្អិតពីភាពខុសគ្នាដើម្បីបកស្រាយពីរឿងរ៉ាវដ៏ស្មុគស្មាញនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ហូឡូខសត៍បានទេ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ យើងចាំបាច់ត្រូវតែដឹងពីការពិតទោះបីជាវាតម្រូវឲ្យមានការយល់ដឹងទូទៅនិង

មិនស្គាល់ស្មាញក៏ដោយ ។ ជាក់ស្តែង គឺនៅពេលបង្ហាញអ្នកចូលរួមនូវភាពខុសគ្នានៃជីវិតរបស់ជនជាតិជ្វីហ្វនៅអឺរ៉ុបមុនពេលមានសង្គ្រាម ។

តើលោកអាចពិភាក្សាពីសារសំខាន់និងទំនាក់ទំនងនៃពាក្យ «ការចងចាំ» ក្នុងនាមអ្នកជាអ្នកអប់រំនិងជាបុគ្គល?

ខ្ញុំចាត់ទុក «ការចងចាំ» និង «ការរំឭក» មានទំនាក់ទំនងគ្នា ។ យើងអាចភ្ជាប់ការពិតទៅនឹងការចងចាំពីហូឡូខសត៍ ឬអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ផ្សេងទៀត ប៉ុន្តែប្រសិនបើយើងភ្ជាប់ការពិតទៅនឹងការរំឭក នោះការចងចាំនឹងមិនមានតួនាទីអ្វីទេ ។ ការចងចាំគឺជាការមើលទៅក្រោយ និងការសិក្សាពីហូឡូខសត៍ដើម្បីប្រើប្រាស់យុត្តាសាស្ត្រមើលទៅមុខ ។ ការរំឭកមានសារសំខាន់ក្នុងការទទួលស្គាល់បុគ្គល និងសហគមន៍ជាដាច់ព្រឹត្តិការណ៍ ដូច្នេះអនុញ្ញាតឲ្យយើងសិក្សាពីមេរៀនគឺការសម្លឹងមើលទៅមុខនិងការបត់បែនដើម្បីដោះស្រាយនឹងការមិនអធ្យាស្រ័យគ្នានិង ទស្សនៈមិនសមហេតុផល ។

នៅក្នុងមធ្យោបាយជាច្រើន គម្រោងមេរៀនពីអូសឈ្វីចគឺជាផ្នែកមួយនៃដំណើរការដែលមានជាប់ពាក់ព័ន្ធគ្នាយ៉ាងជិតស្និទ្ធរវាងការរំឭកនិងការចងចាំ ។ នៅពេលដែលអ្នកចូលរួមអាចចងចាំឈ្មោះជនរងគ្រោះនៅអូសឈ្វីច ប៊ីខេណូ នោះគឺជាសកម្មភាពរំឭក ។ សកម្មភាពបែបនេះអាចត្រូវបានយកមកបង្កើតនិងប្រើប្រាស់ដើម្បីបង្រៀនមេរៀនពីអូសឈ្វីច ។

កុមារី លីបា ដូសថេលនីក កើតនៅឆ្នាំ១៩៣៦ នៅលីបខានី នៃប្រទេសរ៉ូម៉ានី ។ ម្តាយរបស់កុមារីនោះឈ្មោះ ម៉ានា ចំណែកឪពុកឈ្មោះ អូស៊ីហ្វ ។ ទោះបីជាកុមារី លីបា ត្រូវបានសម្លាប់នៅពេលនាងមានអាយុប្រាំឆ្នាំនៅប្រទេសអ៊ុយក្រែនក៏ដោយ ក៏នាងនិងឪពុកម្តាយរបស់នាងគឺជាជនរងគ្រោះដែលត្រូវបានគេបំភ្លេចចោល ។ ក្នុងនាមខ្ញុំជាបុគ្គលម្នាក់ ខ្ញុំចងចាំឈ្មោះកុមារី លីបា នៅក្នុងចិត្តខ្ញុំជានិច្ច ។ ក្នុងនាមខ្ញុំជាអ្នកអប់រំម្នាក់ កុមារី លីបា (ឬបុគ្គលផ្សេងទៀត) អាចជួយឲ្យខ្ញុំបង្ហាញអ្នកដទៃថាលទ្ធផលនៃការមិនអធ្យាស្រ័យគ្នាគឺមិនមែនជារឿងអរូបិយទេ វាបានកើតមានចំពោះមនុស្សពិតដោយមិនគិតពីអាយុ ភេទ ជាតិពន្ធុឬក្រុមផ្សេងទៀត ហើយវាគឺជាអ្វីមួយដែលយើងត្រូវតែផ្លាស់ប្តូរ ។

តើលោកអាចផ្តល់យោបល់ណាមួយ ឬច្រើន ដែលអាចឆ្លុះបញ្ចាំងពីសារសំខាន់នៃការពិតនិងការចងចាំនៅក្នុងសង្គមយើងបច្ចុប្បន្នដែរឬទេ?

«ការគោរពអាជ្ញាធរដោយមិនបានគិតច្បាស់លាស់គឺជាសត្រូវដ៏ធំបំផុតនៃការពិត» ។ នេះគឺជាពាក្យសម្តីរបស់ អាបឺត អេនស្តេន ។

វ៉េង អានហ្វីល

ដំណើរទស្សនកិច្ចដើម្បីស្វែងយល់ពីការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម

មកទល់នឹងពេលបច្ចុប្បន្ន គម្រោងឯកសាររស់របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានអញ្ជើញប្រជាជនមកចូលរួមស្វែងយល់ក្នុងដំណើរការស្វែងរកយុត្តិធម៌នៅអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានចំនួនប្រមាណ៦.៩០០នាក់រួចមកហើយ ។ នៅដើមឆ្នាំ២០០៩ គម្រោងឯកសាររស់បានឈានមួយជំហានទៀតក្នុងការផ្តល់ឱកាសឲ្យប្រជាជនចូលរួមដោយផ្ទាល់នៅក្នុងដំណើរការកាត់ក្តីមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម ។ នៅរៀងរាល់ការបើកសវនាការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជានឹងអញ្ជើញអ្នកតំណាងមកពីស្រុកភូមិនានាទូទាំងប្រទេសមកឃ្លាំមើលដំណើរការនេះ ។ បន្ថែមពីលើការចូលរួមស្តាប់សវនាការ អ្នកតំណាងទាំងនោះនឹងបានចូលរួមក្នុងវគ្គបំពាក់បំប៉នដើម្បីទទួលចំណេះដឹងផ្សេងៗទាក់ទងទៅនឹងទ្រង់ទ្រាយនៃតុលាការច្បាប់កាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម តួនាទីនៃសហព្រះរាជអាជ្ញា ចៅក្រម និងចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ភាពខុសគ្នានៃទម្រង់សវនាការ ព្រមទាំងទស្សនាវិស្វភាពយន្តឯកសារទាក់ទងទៅនឹងរបបខ្មែរក្រហម ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ប្រសិនបើអស់លោកអ្នកមានបំណងចូលរួមក្នុងកម្មវិធីសង្កេតមើលសវនាការឬដំណើរទស្សនកិច្ចដើម្បីស្វែងយល់ពីការកាត់ក្តីមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម សូមទាក់ទង ស៊ីរិ សាវីណា តាមរយៈទូរស័ព្ទលេខ ០២៣ ២១១ ៨៧៥ ឬ ០១២ ៦៨៨ ០៤៦ ។ **សូមអរគុណ**

កេរដំណែលនៃសង្គ្រាម ៖ នៅតែចងចាំប្អូនស្រី និងម្តាយមីង

សឿ សុម៉ាលី ឆ្នាំ២០១១

អ៊ំស្រី សឿ សុម៉ាលី អាយុ៦៤ឆ្នាំ សព្វថ្ងៃរស់នៅភូមិកំពង់ត្របែក ឃុំសណ្តាន់ ស្រុកសណ្តាន់ ខេត្តកំពង់ធំបានស្នើសុំមកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាតាមរយៈក្រុមការងារដែលបានចុះទៅធ្វើវេទិកាសាធារណៈមួយស្តីពីការសិក្សាប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅវត្តទឹកម្ទាង ឃុំសណ្តាន់ ឲ្យជួយស្រាវជ្រាវរកប្អូនស្រី និងម្តាយមីងដែលបានបែកគ្នាអស់រយៈពេលជិត៤០ឆ្នាំកន្លងមកហើយ ។ អ៊ំស្រី សុម៉ាលី ពុំដែលបានទទួលដំណឹងពីប្អូនស្រី និងម្តាយមីងរបស់គាត់ទាល់តែសោះ ។ អ៊ំស្រី សុម៉ាលី បានបែកគ្នាជាមួយប្អូនស្រីនិងម្តាយនិងតាំងពីដើមឆ្នាំ១៩៧០មកម្ល៉េះ ។

ក្នុងពេលផ្តល់បទសម្ភាសន៍ អ៊ំស្រីបានប្រែទឹកមុខទៅជាស្រពាប់ស្រពោន និងស្រងូតស្រងាត់នៅពេលដែលអ៊ំស្រីរំឭកពីបទពិសោធន៍ជូរចត់ ភាពលំបាកវេទនា និងការបាត់បង់ក្រុមគ្រួសារសាច់ញាតិក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម ជាពិសេសម្តាយមីងនិងប្អូនស្រីដែលបានបែកគ្នាអស់រយៈពេលជាយូរយារណាស់មកហើយដោយសារតែការកែប្រែរបបនយោបាយពីសង្គមមួយទៅសង្គមមួយ ។ លើសពីនេះទៀត អ៊ំស្រីបានរៀបរាប់ទាំងទឹកមុខក្រៀមក្រំពីការដែលខ្មែរក្រហមសម្លាប់បងស្រីជីដូនមួយឈ្មោះ សុន្ទរី ក្រោយពេលសម្រាលកូនរួច និងឪពុកមាឈ្មោះ យៀប យុន ជាអតីតចៅហ្វាយស្រុកក្នុងខេត្តស្ទឹងត្រែង ។ អ៊ំស្រីកាន់តែមានអារម្មណ៍ក្តុកក្តួលថែមទៀត នៅពេលដែលគាត់រំឭកពីប្អូនស្រីតែមួយរបស់គាត់ដែលបានបែកគ្នាតាំងពីនៅវ័យជំទង់ ។

ម្តាយរបស់អ៊ំស្រីឈ្មោះ យៀប ចាន់ថេប និងឪពុកឈ្មោះ តាន់ ឆេងអ៊ី ហៅ សឿ អ៊ី ជាជាងមាស និងពេទ្យធ្មេញ ។ អ៊ំស្រី សុម៉ាលី ជាកូនច្បងក្នុងគ្រួសារក្នុងចំណោមបងប្អូនស្រីពីរនាក់ ។ អ៊ំស្រី សុម៉ាលី មានស្រុកកំណើតនៅឃុំនិងស្រុកថាឡាបរិវ៉ាត់ ខេត្តស្ទឹងត្រែង ។ នៅពេលអ៊ំស្រីមានអាយុប្រាំឆ្នាំគ្រួសាររបស់គាត់បានផ្លាស់ទីលំនៅមករស់នៅក្នុងស្រុកសណ្តាន់ខេត្តកំពង់ធំវិញ ដោយសារតែឪពុករបស់គាត់ជាជាងមាសស្រាប់ហើយដោយឮដំណឹងតៗគ្នាថានៅស្រុកសណ្តាន់មានរ៉ែមាសមួយកន្លែងនៅភ្នំដីដោយរំពឹងថា មានជីវភាពប្រសើរជាងមុន ។

អ៊ំស្រី សុម៉ាលី បានចូលរៀនថ្នាក់កុមារដ្ឋាននៅឆ្នាំ១៩៥៦ ហើយឈប់រៀនវិញនៅឆ្នាំ១៩៦១ ដើម្បីទៅរៀនអ៊ុតសក់នៅខេត្តកំពង់ចាម ។ បន្ទាប់ពីរៀនចេះចាំរួចមក អ៊ំស្រី បានបើកហាងអ៊ុតសក់មួយនៅទីនោះ ។

នៅឆ្នាំ១៩៦៨ ប្អូនស្រីរបស់គាត់ឈ្មោះ សឿ ណារី មានអាយុ១២ឆ្នាំ ។ នៅពេលនោះ ណារី រៀនថ្នាក់ទី៦នៅសាលាអៀបឃុត នេតយ៉ង់ ខេត្តបាត់ដំបង ។ ណារី បានស្នាក់នៅផ្ទះម្តាយមីងឈ្មោះ យៀប ម៉ៅ ហៅ ហ៊ុន ដែលមានប្តីឈ្មោះ នួន សេង ជាមេការសាធារណការខេត្តបាត់ដំបង ។ ហ៊ុន និង សេង មានកូនស្រីម្នាក់ឈ្មោះ នួន ស៊ីថា ។ អ៊ំស្រី សុម៉ាលី និងឪពុកបានទៅលេង ណារី នៅឯខេត្តបាត់ដំបងជាច្រើនដង ។ ក្នុងពេលដែលកំពុងស្នាក់នៅខេត្តបាត់ដំបងជាមួយ ណារី និងក្រុមគ្រួសាររបស់ម្តាយមីង ស្រាប់តែមានភាពច្របូកច្របល់មួយបានកើតឡើង ។ ឃើញសភាពមិនប្រក្រតី អ៊ំស្រី និងឪពុកបានសម្រេចចិត្តវិលត្រឡប់មកកាន់ស្រុកសណ្តាន់វិញ ។ ណារី

ស្មាក់ស្មើរក្នុងចិត្ត និងសម្រេចថាមិនវិលត្រឡប់មកជាមួយបងស្រី និងឪពុកក្លាមៗទេព្រោះគាត់ត្រូវនៅចាំការប្រឡងបញ្ចប់ថ្នាក់ឌីប្លូមសិន ។

សឿ សុម៉ាលី និង សឿ ណារី ថតក្នុងសម័យសង្គមរាស្រ្តនិយម

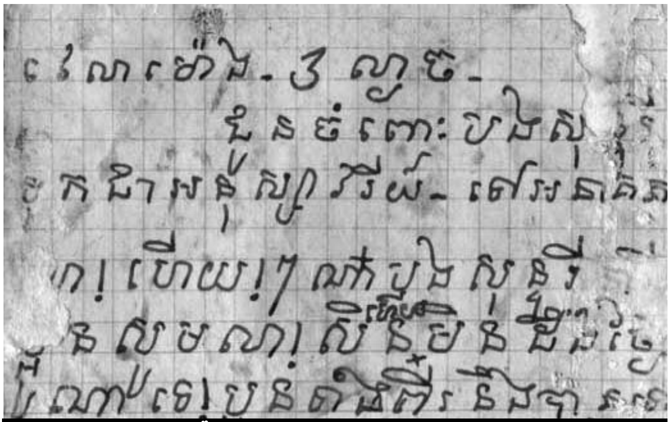

សំបុត្រដែល សឿ សុម៉ាលី បម្រុងផ្ញើទៅបងស្រីជីដូនមួយឈ្មោះ សុន្ទរី តែមិនបានផ្ញើ ដោយសារស្រុកកើតសង្គ្រាម

ក្រោយថ្ងៃរដ្ឋប្រហារទម្លាក់សម្តេចសីហនុ ថ្ងៃទី១៨ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧០ ដំណើរការលើវិស័យផ្សេងៗត្រូវបានផ្អាកជាបណ្តោះអាសន្នក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងវិស័យអប់រំផង ។ ណារីក៏មិនអាចទៅរៀនបានទៀតដែរ ហើយពេលនោះ ណារី ទូរស័ព្ទទៅឪពុកដើម្បីឲ្យគាត់មកទទួលត្រឡប់មកស្រុកសណ្តាន់វិញ ប៉ុន្តែឪពុករបស់ ណារី មិនអាចមកទទួលបានឡើយ ព្រោះផ្លូវនានាត្រូវកាត់ផ្តាច់ និងបិទរាល់ការធ្វើដំណើរផ្សេងៗ ។ ពេញមួយរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរពីថ្ងៃទី១៨ មិនា ឆ្នាំ១៩៧០ ដល់ថ្ងៃទី១៦ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ អ៊ំស្រី សុម៉ាលី និងក្រុមគ្រួសារមិនដែលបានទទួលដំណឹងពី ណារី ទាល់តែសោះ ។ លើសពីនេះទៀត គាត់ក៏ពុំដែលបានឮដំណឹងថាប្អូនស្រីរបស់គាត់រស់នៅទីណាដែរក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។

ក្រោយឆ្នាំ១៩៧៩ បន្ទាប់ពីរបបខ្មែរក្រហមបានដួលរលំទៅ អ៊ំស្រីបានបន្តការរស់នៅក្នុងភូមិកំពង់ត្របែក ឃុំសណ្តាន់តទៅទៀត ដោយមិនទៅរស់នៅឯស្រុកកំណើតឯខេត្តស្ទឹងត្រែងវិញឡើយ ។ ប៉ុន្តែ អ៊ំស្រីធ្លាប់បានទៅលេងសាច់ញាតិរបស់គាត់ដែលរស់នៅឯខេត្តស្ទឹងត្រែង កំពង់ចាម និងភ្នំពេញ ដើម្បីសុើបសួរពីដំណឹងរបស់ប្អូនស្រី ម្តាយមីង យៀប ម៉ៅ និង យៀប ឡៃដែរ ។ រហូតមកដល់ថ្ងៃនេះ ការខិតខំព្យាយាមសុើបសួររបស់អ៊ំស្រីនៅតែពុំបានទទួលដំណឹងអ្វីទាល់តែសោះ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ អ៊ំស្រីនៅតែមានសង្ឃឹមថា គាត់នឹងបានទទួលដំណឹងពីប្អូនស្រី និងម្តាយមីងរបស់គាត់នៅថ្ងៃណាមួយមិនខាន ។

ពេលនេះអ៊ំស្រីកំពុងស្វែងរកប្អូនស្រីនិងម្តាយមីងរបស់អ៊ំស្រី សុម៉ាលី ឈ្មោះ សឿ ណារី, យៀប ឡៃ និង យៀប ម៉ៅ ហៅ ហ៊ុន ។ ប្រសិនបើបងប្អូន ឬមិត្តអ្នកអានបានជួប ឬដឹងឮពីដំណើរជីវិតរបស់អ្នកទាំងបីខាងលើនិងសូមមេត្តាទំនាក់ទំនងផ្ទាល់មកអ៊ំស្រី សុម៉ាលី នៅភូមិកំពង់ត្របែក ឃុំសណ្តាន់ ស្រុកសណ្តាន់ ខេត្តកំពង់ធំ ឬ តាមរយៈឈ្មោះ ម៉ី ជុំចាន់ដារ៉ា ជាកូនប្រុស សព្វថ្ងៃជាគ្រូបង្រៀននៅវិទ្យាល័យហ៊ុនសែនសណ្តាន់ ស្រុកសណ្តាន់ តាមរយៈទូរស័ព្ទលេខ ០៩២ ៧៦១ ៧៩៦ ឬ តាមរយៈមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា០២៣ ២១១ ៨៧៥ ។

រេី សាយ្យាណា

ការជ្រើសរើសពេទ្យនៅក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម

នៅរយៈពេលជាងបីឆ្នាំ ខ្មែរក្រហមបានសម្លាប់អ្នកបច្ចេកទេស គ្រូពេទ្យ និងបំផ្លាញថ្នាំ និងបរិក្ខារពេទ្យទំនើបចោល ដោយលើកឡើងថាជារបស់ចក្រពត្តិ ហើយបែរមកជ្រើសរើសការពិសោធន៍ថ្នាំបុរាណ និងក្មេងៗនៅជនបទដែលគ្មានបទពិសោធន៍ និងមានចំណេះដឹងតិចតួច ឬមិនចេះអក្សរមកធ្វើជាគ្រូពេទ្យ អ្នកផលិតថ្នាំពេទ្យ ឬពិសោធន៍ថ្នាំពេទ្យសម្រាប់អ្នកជំងឺទៅវិញ ។ អ៊ុច នៀត និង សោ ហឹយ គឺជាពេទ្យក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។

អ៊ុច នៀត

អ៊ុច នៀត អាយុ៦០ឆ្នាំ មានស្រុកកំណើតនៅភូមិកាត់ដៃ ឃុំស្នួល ស្រុកស្នួល ខេត្តក្រចេះ ។ នៀត ឈប់រៀនថ្នាក់ ទី៦ (សង្គមចាស់) រួចហើយស្ម័គ្រចិត្តចូលបម្រើជាមួយបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហមតាមរយៈបងប្រុសរបស់គាត់ និងការអំពាវនាវរបស់សម្តេច សីហនុ ឲ្យចូលព្រៃម៉ាគី ទោះបីមានការជំទាស់ពីឪពុកម្តាយក៏ដោយ ។ ដំបូង នៀត ទៅនៅជាមួយកងទ័ពវៀតកុងរយៈពេលមួយខែ ក្រោយមកទើបបងប្រុសរបស់គាត់ដែលធ្វើជាគណៈស្រុកស្នួលទៅយកមកនៅជាមួយចលនាបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហមវិញ ។

នៅឆ្នាំ១៩៧២ នៀត ត្រូវបានអង្គការជ្រើសរើសឲ្យចូលធ្វើពេទ្យនៅឃុំកន្ទួត ។ នៀត រៀនពេទ្យនៅកន្ទួត រហូតដល់ខ្មែរក្រហមវាយយកបានខេត្តក្រចេះឆ្នាំ១៩៧៤ ទើបអង្គការបញ្ជូនគាត់ឲ្យមកនៅខាងផ្នែកស្លថ្នាំនៅមន្ទីរពេទ្យតំបន់ក្នុងក្រុងក្រចេះវិញ ។ នៅទីនោះ នៀត រៀនពីវិធីផលិតថ្នាំពេទ្យពីទ្រូង អណ្តើកថ្លើមជ្រូក និងសុករបស់ស្ត្រីដែលទើបសម្រាលកូនធ្វើជាថ្នាំប៉ូវកម្លាំង និងថ្នាំចាក់ និងរៀនពីរបៀបធ្វើសឺរ៉ូមចេញពីទឹក អំបិលដោយមានគ្រូពេទ្យជនជាតិចិនម្នាក់ជាអ្នកគ្រប់គ្រងខាងបច្ចេកទេស ។ ក្រោយពីផលិតរួច កងផលិតថ្នាំត្រូវយកថ្នាំទាំងនោះទៅចាក់ពិសោធន៍សាកល្បងលើសត្វជាមុនសិន ។ ប៉ុន្តែថ្ងៃមួយពេលចាក់ថ្នាំឲ្យអ្នកជំងឺរួចក៏បណ្តាលឲ្យអ្នកជំងឺនោះប្រតិកម្មភ្លាមៗ ។ ទោះបីឃើញថ្នាំមិនមានប្រសិទ្ធភាពក៏ដោយ ក៏ខ្មែរក្រហមនៅតែអនុញ្ញាតឲ្យយកថ្នាំទាំងនេះទៅប្រើប្រាស់នៅតាមអង្គភាព និងមន្ទីរក្នុងតំបន់ ។

រៀងរាល់ថ្ងៃ នៀត ត្រូវភ្ញាក់នៅម៉ោងបួនព្រឹកដើម្បីផលិតថ្នាំឲ្យទាន់ផែនការ ដោយមេថ្នាំភាគច្រើនខ្មែរក្រហមយកមកពីប្រទេសចិន ។ ចំណែកចិនបានដឹកយកវត្ថុធាតុដើម និងទ្រូងអណ្តើកជាច្រើនត្រឡប់ទៅប្រទេសគេវិញ ។ ប៉ុន្តែទោះបីជា នៀត ធ្វើការហត់នឿយទៀត មានអាហារហូបគ្រប់គ្រាន់ដែរ ថែមទាំងសល់មួយចំនួនបែងចែកទៅឲ្យមន្ទីរផ្សេងទៀតផង ។ នៅទីនោះ នៀត ឃើញមានមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម គណៈប្រតិភូចិន និងបរទេសទៅទស្សនាជាញឹកញាប់ ប៉ុន្តែក៏មិនដឹងថាមកធ្វើអ្វីដែរទេ ។

រហូតដល់កងទ័ពវៀតណាមវាយចូលក្នុងខេត្តក្រចេះនៅចុងខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៨ នៀត បានរត់ភៀសខ្លួនទៅនៅ ជាមួយ អ៊ី ឈាន នៅតាមបណ្តោយព្រំដែនខ្មែរថៃ ហើយគាត់ក៏បានចូលបម្រើក្នុងកងដឹកជញ្ជូន ។ នៅឆ្នាំ១៩៨០ អង្គការក៏បានរៀបចំឲ្យ នៀត យកគ្រួសារដែលធ្វើជាយុទ្ធជនមានស្រុកកំណើតនៅខេត្តព្រៃវែង ។ ក្រោយពីរៀបការរួច នៀត និងប្តីក៏ផ្លាស់ទៅរស់នៅសំឡូតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ មាស មុត មេបញ្ជាការកងពល ។ នៅទីនោះបានមួយរយៈ ប្តីរបស់ នៀត ក៏ត្រូវគ្រាប់កាំភ្លើងចំស្មាធ្វើឲ្យគាត់ពិការរហូតដល់សព្វថ្ងៃ ។

នៅឆ្នាំ១៩៩៦ មាស មុត បានបញ្ជូនក្រុមគ្រួសារគាត់ឲ្យមករស់នៅឃុំប្រមោយ ស្រុកវាលវែង ខេត្តពោធិ៍សាត់វិញ ។ ប៉ុន្តែ ដោយសារពេលនោះ មាស មុត ទៅចរចាជាមួយរដ្ឋាភិបាលភ្នំពេញ ទើបខ្មែរក្រហមមួយក្រុមទៀតចូលមកកៀរគ្រួសារ នៀត ទៅរស់នៅជិតក្នុងប្រទេសថៃវិញ ។ នៀត រស់នៅជិតរហូតដល់ខ្មែរក្រហមធ្វើសមាហរណកម្មជាមួយរដ្ឋាភិបាលទើបគាត់មករស់នៅឃុំប្រមោយ ស្រុកវាលវែង ខេត្តពោធិ៍សាត់ ។ សព្វថ្ងៃនេះ នៀត បានយកចំណេះដឹងផ្នែកពេទ្យរបស់គាត់សម្រាប់តែព្យាបាល

ក្រុមគ្រួសារគាត់ប៉ុណ្ណោះ ព្រោះគាត់មិនមានសញ្ញាប័ត្រ និងមិនបានរៀននៅសាលាដែលមានការរៀបចំត្រឹមត្រូវទេ ។

នៀត បញ្ជាក់ថា «គាត់ដឹងថាជនរងគ្រោះតែងតែមានអារម្មណ៍ស្អប់ស្អាញ និងមិនពេញចិត្តជាមួយខ្មែរក្រហម ប៉ុន្តែចំពោះគាត់ដែលជាអ្នកបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហមត្រូវតែបម្រើឲ្យបដិវត្តន៍» ដោយគាត់លើកឧទាហរណ៍ថា យើងកើតនៅក្នុងគ្រួសារណា យើងត្រូវតែការពារសមាជិកគ្រួសារនោះ និងឪពុកម្តាយ ។ នៀត បន្តថា រហូតមកដល់ពេលនេះគាត់នៅតែនិយាយរឿងរ៉ាវរបស់គាត់ជួបប្រទះ និងឆ្លងកាត់ប្រាប់ដល់កូនរបស់គាត់ និងអ្នកជិតខាងដើម្បីបញ្ជាក់ថារបបខ្មែរក្រហមពិតជាកើតឡើងនៅក្នុងប្រទេសខ្មែរ ។

សោ ហឹយ

សោ ហឹយ ជាមួយនឹងកូនប្រុស

សោ ហឹយ អាយុ៥២ឆ្នាំរស់នៅស្រុកអង្គរជុំ ខេត្តសៀមរាប ។ ហឹយ ជាកូនទីពីរក្នុងចំណោមបងប្អូនប្រាំមួយនាក់ ។ ហឹយ រៀននៅសាលាវត្តរយៈពេលមួយឆ្នាំក៏ឈប់រៀន ដោយសារមូលហេតុគាត់ទៅរៀនយឺត ហើយម្យ៉ាងទៀតខ្លាចគ្រូវាយធ្វើបាប ។ ក្រោយពីឈប់រៀនមក ហឹយ មកជួយកិនស្រូវឪពុកម្តាយ និងការងារផ្សេងៗ នៅផ្ទះវិញ ។

នៅឆ្នាំ១៩៧២ ហឹយ បានស្ម័គ្រចិត្ត ចូលបម្រើបដិវត្តន៍ដោយដំបូងគាត់នៅខាងកងសិល្បៈស្រុកអង្គរជុំ ។ នៅពេលនោះ ហឹយ និងក្រុមសិល្បៈទាំងអស់ត្រូវចេញទៅហ្វឹកហាត់សម្តែងពីការធ្វើបាតុកម្មប្រឆាំងនឹងរបប លន់ នល់ នៅក្នុងភូមិព្រៃវង្វេល ។ រៀងរាល់ថ្ងៃ ហឹយ ត្រូវហ្វឹកហាត់រហូតដល់ម៉ោង១១យប់ទើបឈប់សម្រាក ប៉ុន្តែដោយសារមានចំណង់ចំណូលចិត្តខាងសិល្បៈទើបគាត់ឆាប់ចេះ និងសម្តែងបានល្អ ។ ក្រោយពីហ្វឹកហាត់ចប់ ហឹយ ប្រឡងជាប់ក្នុងកងសិល្បៈភូមិភាគឧត្តរមានទីតាំងស្ថិតនៅក្នុងព្រៃដូនអែម ស្រុកវ៉ារិន ដែលមានសមមិត្ត សេង ជាអ្នកគ្រប់គ្រង ។ នៅទីនោះ ហឹយ បានចេញទៅសម្តែងនៅក្នុងតំបន់រំដោះ និងនៅសមរភូមិផ្សេងៗឲ្យកងទ័ពទស្សនា ។

ក្រោយពីកងទ័ពខ្មែរក្រហមរំដោះបានប្រទេសកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៧៥ អង្គការបានជ្រើសរើស ហឹយ ពីខាងកងសិល្បៈមកចូលធ្វើពេទ្យតំបន់៥ (បច្ចុប្បន្នអនុវិទ្យាល័យស្វាយស៊ីសុផុន) ដោយមានឈ្មោះ គឿន និងឈ្មោះ ថៃ ជាអ្នកគ្រប់គ្រង ។ ដំបូងប្រធានពេទ្យឲ្យ ហឹយ ធ្វើការនៅផ្នែកជំងឺទូទៅ ប៉ុន្តែដោយសារគាត់ខ្លាចដំបៅនិងឈាមរបស់អ្នកជំងឺទើបសុំផ្លាស់ទៅធ្វើការនៅផ្នែកឆ្មបវិញ ។ នៅទីនោះ ហឹយ មិនបានចូលរៀនទេ គឺគាត់ត្រូវទៅបង្កើតកូនតែម្តង ដោយមានគ្រូពេទ្យនៅទីនោះចាំត្រួតពិនិត្យមើលផ្ទាល់ ។ ជារឿយៗ ហឹយ តែងតែទទួលការគំរាមពីអ្នកត្រួតពិនិត្យ នៅពេលធ្វើការមិនបានប្រុងប្រយ័ត្ន ឬមិនហ៊ានប៉ះពាល់អ្នកជំងឺ ។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើមានអ្នកជំងឺធ្ងន់ធ្ងរ គ្រូពេទ្យត្រូវបញ្ជូនបន្តទៅព្យាបាលនៅមន្ទីរពេទ្យនៅស្រុកមង្គលបុរីវិញ ។

ក្រោយពីការងារឆ្មប ប្រធានពេទ្យឈ្មោះ គឿន និង ថៃ បានចាត់តាំង ហឹយ ឲ្យជិះកង់យកថ្នាំពេទ្យទៅចែកឲ្យពេទ្យសហករណ៍នៅទំបន់អាងត្រពាំងថ្ម ដែលនៅទីនោះគាត់បានស្តាប់ពេទ្យសហករណ៍ត្អូញត្អែរពីការខ្វះខាតថ្នាំសង្កូវ និងមានអ្នកជំងឺចូលមកព្យាបាលកាន់តែច្រើន និងប្រជាជនស្លាប់ជាបន្តបន្ទាប់ ។ នៅពេលនេះគណៈស្រុកថ្មី អ៊ឹម វែម ចូលមកនៅឆ្នាំ១៩៧៨ មានការចាប់ខ្លួនប្រធានពេទ្យតំបន់៥ ជាល ប្រធានអង្គការ (នារីយុទ្ធជន) អេត (អនុអង្គការនារីយុទ្ធជន) ហ៊ីង (គណតំបន់) មង (គណៈស្រុក) វ៉ាល់, តាញឹម និង ចាប់ឪពុករបស់គាត់ដោយចោទថាជាប់ខ្សែជាមួយ លន់ នល់ ។ ចំណែក ហឹយ ត្រូវបានចាប់យកទៅដាក់គុក រហូតមកដល់កងទ័ពវៀតណាមចូលមករំដោះនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ។ ប៉ុន្តែថ្ងៃមួយមិត្តភក្តិរបស់ ហឹយ ក៏មកលួងលោម ហឹយ ទៅរស់នៅ

ជាមួយខ្មែរក្រហម ។ ពេលនោះ គាត់ក៏យល់ព្រម រួចរត់ទៅរស់នៅតំបន់ជប់ និងត្រាង ក្នុងខេត្តឧត្តរមានជ័យ ដោយគាត់នៅខាងជីកជញ្ជូន ។ ក្រោយមកខ្មែរក្រហមបញ្ជូន ហើយ ឆ្លងកាត់តាមទឹកដីថៃមករស់នៅផ្សាររម៉ាំខ្លែខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ។

ហឺយ បញ្ជាក់ថា «សព្វថ្ងៃគាត់មិនហ៊ានយកចំណេះដឹងរបស់គាត់ទៅជួយអ្នកភូមិទេ ព្រោះគាត់មិនបានរៀននៅសាលា និងគ្មានសញ្ញាប័ត្រ» ។

នៀត និង ហឺយ បានចំណាយពេលយ៉ាងច្រើនដើម្បីសិក្សារៀនសូត្រផ្នែកពេទ្យនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ប៉ុន្តែក្រោយពីរបបនេះដួលរលំទៅ នៀត និង ហឺយ មិនបានយកចំណេះដឹងទាំងនេះទៅអនុវត្ត ឬព្យាបាលអ្នកជំងឺទេ ដោយសារគាត់ទាំងពីរនាក់មិនបានរៀនសូត្រនៅសាលាដែលមានការរៀបចំត្រឹមត្រូវ ។

ទោះបីខ្មែរក្រហមមានបំណងចង់ឲ្យផ្នែកសុខាភិបាលមានការលូតលាស់ក៏ដោយ ក៏ការជ្រើសក្មេងៗដែលមានចំណេះដឹងតិចតួចឲ្យមករៀនពិសោធន៍ និងអនុវត្តន៍ជំនាញពេទ្យផ្ទាល់បានធ្វើឲ្យប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំងទៅលើផ្នែកសីលធម៌ វេជ្ជសាស្ត្រ និងអាយុជីវិតរបស់អ្នកជំងឺ ។ **សោម ប៊ុនថន**

ស្វែងរកឪពុកមា

នាងខ្ញុំឈ្មោះ អ៊ុច នៀត ហៅ អ៊ុច នុង អាយុ៦០ឆ្នាំ បច្ចុប្បន្នរស់នៅឃុំប្រមោយ ស្រុកវាលវែង ខេត្តពោធិ៍សាត់ ។ នាងខ្ញុំសូមប្រកាសស្វែររកឪពុកមាឈ្មោះ អ៊ឹ ឈុំ និងប្រពន្ធឈ្មោះ វីរ ។ អ៊ឹ ឈុំ មានកូនទាំងអស់៧នាក់គឺ ទី១) អ៊ឹ វ៉ាន់ នឿន ២) អ៊ឹ វ៉ាន់នី ៣) អ៊ឹ អង្គារី ៤) អ៊ឹ វុទ្ធី ៥) អ៊ឹ រិទ្ធី ៦) អ៊ឹ ចាន់ សុណា ហៅ ម៉េប និងទី៧) អ៊ឹ ចាន់ដាកានី ។ នៅឆ្នាំ១៩៧០ ឈុំ និងក្រុមគ្រួសារបានទៅរស់នៅស្រុកកំណើតខ្ញុំនៅភូមិកាត់ដៃ ឃុំស្នួល ស្រុកស្នួល ខេត្តក្រចេះ ដោយពេលនោះម្តាយខ្ញុំបានទៅសុំក្រសួងឲ្យគាត់ធ្វើជាអ្នកបើកឡានពេទ្យ ។ ក្រោយមក ដោយសារតែមានជីវភាពខ្វះខាត នៅឆ្នាំ១៩៧២ ឈុំ បាននាំក្រុមគ្រួសារត្រឡប់មករស់នៅជាមួយបងរបស់គាត់នៅម្តុំផ្សារអូឡាំពិក (ចាស់) ភ្នំពេញវិញ ។

ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៧៥មក ខ្ញុំបាត់ដំណឹងគាត់រហូតដោយមិនដឹងថាខ្មែរក្រហមជម្លៀសទៅទីណាទេ ។ ប្រសិនបើបងប្អូនណាបានស្គាល់ឈ្មោះ ឬឮដំណឹងនេះ សូមមេត្តាទាក់ទងមកអាសយដ្ឋានរបស់នាងខ្ញុំដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ ឬមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ផ្ទះលេខ៦៦ ផ្លូវព្រះសីហនុ ឬទូរស័ព្ទលេខ ០២៣ ២១១ ៨៧៥ ។ ***សូមអរគុណ***

ស្វែងរកស្វាមីឈ្មោះ មូល វង្សបណ្ឌិត ហៅ ណេង

មាន គុណ

នាងខ្ញុំឈ្មោះ មាន គុណ សព្វថ្ងៃរស់នៅភូមិព្រែកទំលាប់ ឃុំព្រែកទំលាប់ ស្រុកលើកដែក ខេត្តកណ្តាល ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៨ យើងរស់នៅខេត្តពោធិ៍សាត់ ហើយពេលនោះក្រុម ប៉ុល ពត តម្រូវឲ្យយើងបែកគ្នាដោយបញ្ជូនខ្ញុំនិងកូនស្រីខ្ញុំឈ្មោះ ណេង ក្រវ៉ាន់ ទៅភ្នំក្តោក ចំណែកឯប្តីខ្ញុំនៅភូមិព្រៃផ្ដៅប ។ តាំងពីពេលនោះមក នាងខ្ញុំមិនដែលបានជួបគាត់សោះ មិនដឹងថាគាត់នៅរស់ឬក៏ក្រុម ប៉ុល ពត យកគាត់ទៅឯណាទេ ។ ប្រសិនបើប្អូនឃើញឬស្គាល់ប្តីនាងខ្ញុំឈ្មោះ មូល វង្សបណ្ឌិត ហៅ ណេង ។ សូមទំនាក់ទំនងមកនាងខ្ញុំតាមទូរស័ព្ទលេខ ០១១ ៦២០ ៧៩៩ ឬផ្ទះលេខ១ ផ្លូវ៥៤២ សង្កាត់ទួលគោក១ ខ័ណ្ឌទួលគោក ក្រុងភ្នំពេញ ។

សៀវភៅរំឭកវិញ្ញាណក្ខន្ធអ្នកដែលបានស្លាប់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា គ្រោងនឹងបោះពុម្ពផ្សាយនូវសៀវភៅមានកត់ត្រាឈ្មោះរបស់អ្នកដែលស្លាប់បាត់បង់ជីវិតនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ កន្លងមកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានចងក្រងនូវឈ្មោះអ្នកដែលស្លាប់ជាងមួយលាននាក់រួចមក ហើយ ។ ប្រសិនបើលោកយាយ លោកតា អ៊ំ ពូ មីង ប្រាថ្នាចង់ឲ្យឈ្មោះសមាជិកក្រុមគ្រួសារដែលបានស្លាប់បាត់បង់ជីវិតមាននៅក្នុងសៀវភៅនេះ សូមទាក់ទងមកកាន់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាតាមរយៈ អេង កុកថាយ ទូរស័ព្ទលេខ ០១២ ៩៥៥ ៨៥៨ ឬ អ៊ីម៉ែល ៖ truthkokthay@dccam.org *ឲ្យបានឆាប់រហ័សតាមពេលវេលាដែលអាចធ្វើទៅបាន ។*

សូមផ្តល់ព័ត៌មានដូចខាងក្រោម៖

១) ឈ្មោះអ្នកប្រកាសប្រាប់ ២) តើមានបងប្អូនបង្កើតរួមទាំងឪពុកម្តាយស្លាប់ប៉ុន្មាននាក់នៅក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម? ៣) ឈ្មោះអ្នកស្លាប់ ៤) ភេទអ្នកស្លាប់ ៥) អាយុអ្នកស្លាប់ (បើអាចចាំបាន) ៦) ត្រូវជាអ្វីនឹងអ្នកប្រកាស (ឧទាហរណ៍ ៖ ឪពុក ម្តាយ បងប្រុស ប្អូនប្រុស បងស្រី ឬប្អូនស្រី) ៧) សាច់រឿងទាក់ទងនឹងការស្លាប់ (ឧទាហរណ៍ ៖ ស្លាប់នៅទីណា? មូលហេតុអ្វី?) ៨) វត្ថុតាងទាក់ទងនឹងអ្នកស្លាប់ (ឧទាហរណ៍ ៖ រូបថត ឯកសារ ឬវត្ថុ ផ្សេងៗ) ៩) ព័ត៌មានសម្រាប់មជ្ឈមណ្ឌលទាក់ទង (ឧទាហរណ៍ ៖ លេខទូរស័ព្ទ អាសយដ្ឋាន) ។

ប្រសិនបើចង់ស្វែងរកអ្នកដែលបាត់ខ្លួនសូមផ្តល់ព័ត៌មានខាងក្រោម៖

១) ឈ្មោះអ្នកបាត់ខ្លួន ២) ភេទ ៣) អាយុ ៤) ត្រូវជាអ្វី ៥) សាច់រឿងទាក់ទងនឹងការបែកគ្នា ៦) វត្ថុតាងទាក់ទងនឹងអ្នកបាត់ខ្លួន (ឧទាហរណ៍ ៖ រូបថត ឯកសារ ឬវត្ថុផ្សេងៗ) ។

ឧបត្ថម្ភការបោះពុម្ពផ្សាយដោយរដ្ឋាភិបាល ដេនម៉ាក ន័រវេ ស៊ុយអែត និងសហរដ្ឋអាមេរិក

អនុញ្ញាតឲ្យបោះពុម្ពផ្សាយដោយក្រសួងព័ត៌មាននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ប្រកាសទេសរដ្ឋមន្ត្រីនិងរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មានលេខ ០២៩១ពម/៩៩ចុះថ្ងៃទី២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៩៩

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា : ការិយាល័យព័ត៌មានសាធារណៈ

ផ្ទះលេខ ៦៦, មហាវិថីព្រះសីហនុ ភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ទូរស័ព្ទ ៖ (៨៥៥) ២៣ ២១១ ៨៧៥ ទូរសារ ៖ (៨៥៥) ២៣ ២១០ ៣៥៨

DC-Cam/PIR : #66 ◆ Preah Sihanouk Blvd ◆ Phnom Penh ◆ Cambodia ◆ Tel: (855) 23 211 875 ◆ Fax: (855) 23 210 358 ◆ dccam@online.com.kh ◆ www.dccam.org.

A magazine of the Documentation Center of Cambodia: Searching for the truth. ◆ Number 136, April 2011 ◆ Funded by Denmark, Norway, Sweden, and USA.

Licensed by the Ministry of Information of the Kingdom of Cambodia, Prakas No.0291 P.M/99, 2 August 1999.